

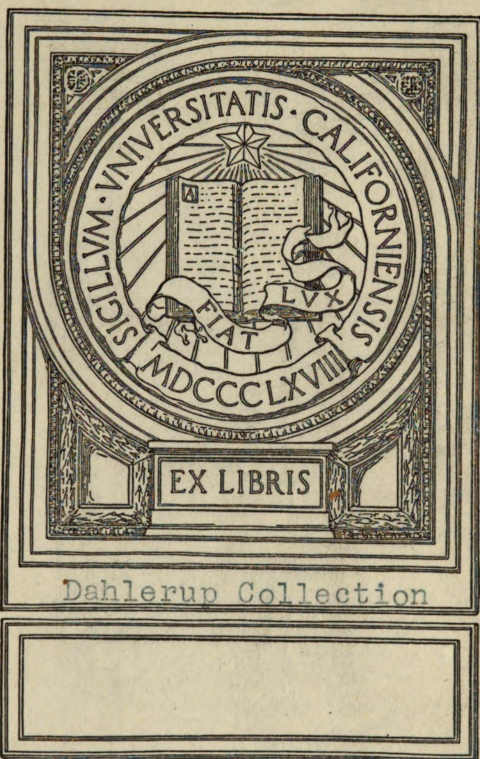
J. V. LINDGREN:

DANSK OCH NORSK GRAMMATIK

Pris 2 kr. 50 öre

P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG

SIGILLVM · VNIVERSITATIS · CALIFORNIENSIS
FIAT LVX
MDCCCLXVIII
EX LIBRIS

Till
Vännen Verner Dahlgren
med djupt känd tacksamhet
från förf.

DANSK OCH NORSK GRAMMATIK

AF

J. V. LINDGREN

LEKTOR I HERNÖSAND

STOCKHOLM
P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG

STOCKHOLM 1894
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER.

Förord.

En för svenskar afsedd lärobok i dansk och norsk grammatik har hittills helt och hållet saknats. Denna brist ersättes ej heller af utländska arbeten, ty dessa äro dels otillförlitliga och föråldrade, dels olämpliga för svenska förhållanden. Det är därför helt naturligt, att kunskapen om svenskans systerspråk hos oss i allmänhet är klen, detta äfven bland de allmänna läroverkens svensklärare, hvilka dock enligt gällande skolstadga hafva att på högre stadiet meddela undervisning i danska och norska. Föreliggande arbete afser att i någon mån fylla denna brist.

Då jag gick att utarbeta denna lärobok, hvartill utkast gjordes redan vårterminen 1891 i föreläsningar vid Uppsala universitet, hade jag för norskans vidkommande goda källor att tillgå uti J. Storms, K. Brekkes, A. Westerns och J. C. Poestions m. fl. arbeten i norsk ljud- och formlära. Då jag tillika genom ett halft års vistelse i Norge vunnit personlig bekantskap med språket och då därjämte dr Aug. Western i Fredriksstad haft godheten att biträda mig vid korrekturläsning och därunder lämnat värdefulla rättelser och meddelanden, bör den norska afdelningen äga förutsättningar för att vara pålitlig.

För danskan har jag ej haft det så väl ställdt. En tillfredsställande redogörelse för bokstäfvernas ljudvärden saknas. Hvad som i denna del är publiceradt af C. F. Bruun, E. Jessen, J. C. Poestion m. fl., är i väsentliga punkter föråldradt. Af Kr. Mikkelsens »Dansk Sproglære» ha blott två häften kommit mig tillhanda och det först under tryckningen. Hvad ljudbeskrifningen beträffar, så äro visserligen danskans språkljud noggrant analyserade af H. Sweet, J. Storm, O. Jespersen, V. Dahlerup m. fl. Men då danskans ljudförhållanden äro så vidt skilda från våra svenska, att det t. o. m. kunnat påstås, att »den danska och den svenska ljudskalan äro sinsemellan mera olika än två språk för öfrigt i Europa», hade här mer än eljest en på egna direkta iakttagelser grundad jämförelse varit önskvärd. Då jag emellertid ej varit i tillfälle att göra sådana undersökningar, vår

det för mig lyckligt att finna tjänstvilligt och sakkunnigt biträde i Danmark. Assistenten vid kungliga biblioteket i Köpenhamn V. DAHLERUP, hvilken vistats i Sverige någon tid, har nämligen godhetsfullt genomläst danska afdelningen af mitt manuskript och därvid meddelat många nödvändiga rättelser och värdefulla anvisningar. Och sedan har en dansk fonetiker, som vill vara onämnd, gjort mig den stora tjänsten att läsa flera korrektur, alltjämt meddelande nya rättelser i mängd, hvarjämte han under korrekturläsningen ställt till min disposition manuskriptet till en af honom utarbetad, särdeles utförlig dansk ortoepi, ur hvilken jag kompletterat min framställning. Genom detta ytterst besvärliga tillvägagående hoppas jag hafva vunnit en pålitlig redogörelse äfven för danskan, något som var omöjligt blott med anlitande af förefintliga arbeten i ämnet.

Emellertid har jag ej åsyftat att gifva en uttömmande framställning af det rikhaltiga ämnet, utan endast hufvuddragen. Och då uttalet som bekant äfven bland de bildade varierar betydligt, gör min framställning naturligtvis ej anspråk på att angifva det enda riktiga uttalet. Men ett godt nutidsuttal, ej ett föråldradt, meddelas här.

Ljudläran, som är svårast, har jag behandlat utförligast. Då vi ännu ej äga en svensk lärobok i fonetik, har jag gjort den fonetiska delen vidlyftigare än eljest varit behöfligt. Formläran är mera summariskt behandlad, och några syntaktiska notiser äro inskjutna i formläran. Hufvudvikten har jag fäst vid danskans och norskans afvikelser från svenska.

Uttalsbeteckningen, delvis hämtad ur Svenska landsmålen, åsyftar att vara på en gång lättläst och så korrekt som möjligt. Där uttalet i öfrigt är självklart, har jag endast betecknat det ljud, hvarom tvekan kan råda. — De bifogade språkprofven äro granskade af den onämnde och dr Western. Den senare har också tolkat de svåraste punkterna i Bjørnsons dikt.

Ortografien är så väl i danska som norska ord den af myndigheterna till skolbruk påbjudna. — Öfversättning bifogas i allmänhet i alla icke självklara fall, då en tidsenlig dansk-svensk och norsk-svensk ordbok ännu saknas. Den ojämnhet, som förefinnes i detta som ock i andra afseenden, torde ej vara af beskaffenhet att vålla olägenheter.

Till sist ber jag att få frambära mitt förbindligaste tack till mina medarbetare, nämnda och onämnda, äfvensom till mina förläggare, som vid arbetets uppsättning och korrigering icke undandragit sig några omkostnader för att öka dess användbarhet.

Hernösand i maj 1894.

J. V. Lindgren.

Inledning.

Med **danska** (riks)språket förstås i denna afhandling det språk, som de högre klasserna i Danmark bruka i vårdadt föredrag. Dialektskiftningar förekomma visserligen inom detta riksspråk — störst på Jutland — men äro mindre väsentliga. Tongifvande för hela landet är hufvudstadens bildade talspråk, och därför är följande framställning i hufvudsak baserad på de bildade köpenhamnarnes språk i vårdad, naturlig, okonstlad form. Danska har emellertid ett mycket nyckfullt skaplynne. Så mycket mindre har det kunnat komma i fråga att här anföra alla de, ej sällan betydliga, uttalsafvikelser, som förekomma inom riksspråkets ram.

Anm. 1. Danska talas nu blott i det egentliga Danmark och i norra Slesvig. Förr hörde så godt som hela Slesvig och äfven Sveriges sydligaste provinser till danskt språkområde, hvarjämte danska var vida utbredd i nordöstra England (»Danelagen»). — Sedan äldsta tider låta inom danskans område tre dialektgrupper tydligt urskilja sig, nämligen **östdanska** på Bornholm (halländska, skånska, blekingska och sydsmåländska räknas af både historiska och språkliga skäl till samma grupp), **ö-danska** på de danska öarna, klufven i själländska, fynska m. fl. dialekter, och slutligen **västdanska** i Jutland och Slesvig, också splittrad i flera dialekter. En karakteristisk skillnad mellan dessa dialektgrupper är den olika behandlingen af äldre **a** uti ändelser: östdanska behåller detta **a**, ö-danska har försvagat det till **e** (ə) och västdanska har bortkastat det.

Norska betecknar här de bildade norrmännens språk, äfven kalladt dansk-norska i motsats mot det af de norska s. k. målsträfvarne hopkonstruerade genuint norska landsmålet, som stundom benämnes norsk-norska. Detta senare

talas ingenstädes och torde därför, som en onaturlig konstprodukt, trots all uppmuntran och allt understöd från entusiastiska patrioter och trots den därpå producerade, delvis rent utmärkta litteraturen, likväl knappast hafva någon mera betydande framtid. Den s. k. **dansk-norskan** är däremot ett taladt språk, är vidare de bildades och den hufvudsakliga litteraturens språk och måste följaktligen anses äga framtiden för sig. Då härtill kommer, att, såsom af det följande framgår, dess afvikelser från danska äro ofantliga — hvad uttal och tonfall beträffar långt större än dess afvikelser från svenska — och att sålunda namnet dansk-norska numera är tämligen oförtjänt, så är det med full rätt, som detta språk bär namnet **norska.**

Denna norska är visserligen i hufvudsak lika öfver hela Norge, men dialektiska olikheter, stundom ganska väsentliga, förekomma naturligtvis. Som normgifvande betraktas östnorskan med kristianiaspråket, och det är alltså detta, som här beskrifves. Men det bör anmärkas, att detta språk är stadt i en jäsande utveckling — särskildt genom dialekternas kraftigt ingripande och uppfriskande inflytelse — och på grund däraf erbjuder en mycket föränderlig och omväxlande fysionomi.

Anm. 2. Norskt språkområde omfattar nu Norge och Färöarna; förr också Jämtland, Härjedalen, Bohuslän och Särna i Dalarne, vidare Hebriderna, Shetlandsöarna, Orkenöarna och Man samt delar af Irland och Skottland. — Norges många dialekter kunna sammanföras till två hufvudgrupper: **västländska,** som står närmare dels danska, dels isländska, väster om Langfjeldene, omfattande sydvästra och västra Norge ungefär från Grimstad till Molde, och **östländska,** som står närmare svenska och omfattar det öfriga Norge. Västländska kan i sin ordning delas i två grupper, nämligen *sydnorska* å kuststräckan från Grimstad till Stavanger — med **b d g** för äldre **p t k** liksom i danska — och *västnorska* från Stavanger till Molde. Östländska åter delas i *nordländska* i Tromsö stift, *trondhjemska* i Trondhjems stift och *östnorska* i det sunnanfjällska Norge.

Den mest påfallande olikheten mellan dessa grupper är deras olika musikaliska accent. Om östnorska se § 43. Västnorska utmärker sig genom mycket hög grundton och stora intervaller samt lifligt, rörligt, raskt föredrag (i Bergen börjar acc. 1 med ett högt förslag, hvarefter stämman plötsligt sjunker en kvint ned till hufvud-

tonen för att åter stiga en kvart; vid acc. 2 stiger å första stafvelsen tonen en ters, sjunker sedan ända till sju tonsteg och stiger åter å andra stafvelsen en kvart). Sydnorska och nordländska, så olika för öfrigt, ha bägge vid acc. 1 fallande högton som svenska, genomlöpa små intervaller och blifva därigenom entoniga och släpande, nordländskan i ännu högre grad än sydnorskan. Trondhjemska får genom sina egendomliga, plötsliga tonstigningar och sina stora intervaller ett afbrutet, frågande, skrikande uttryck.

Anm. 3. Inom danska språkets utveckling urskiljer man två större perioder: **forndanska** före 1500-talet och **nydanska** efter denna tid. Den äldsta danska litteraturen förskrifver sig från tiden omkr. år 1300 och utgöres af lagar för Skåne, Själland och Jutland, representerande lika många dialekter. Under 1300- och 1400-talen erhåller danska ett väsentligen nytt utseende med hänsyn så till ljud- och formlära — **p t k** efter lång vok. blefvo **b d g**, **gh** blef **j** l. **v**, böjningen förenklades m. m. — som till ordförråd, i det en oerhörd mängd plattyska lånord upptogos. — Ett enhetligt riksspråk, på grundvalen af själländska dialekten, tränger sig igenom först med **nydanska** på 1500-talet, tack vare i främsta rummet bibelöfversättningen af 1550. På 1700-talet antog danska skriftspråket i hufvudsak sin nuvarande form.

Före reformationen hade Norge ett inhemskt skriftspråk, **fornnorska,** med litteratur redan från tiden omkr. 1200. Under 1400-talet vann danska stort insteg och blef från 1500-talet Norges skriftspråk och de bildade klassernas talspråk. Först med Norges frigörelse 1814 börjar danskan i Norge att allt mer förnorskas och det både till uttal, ordförråd, form- och satsbyggnad. För förnorskningen ha K. Knudsen, Aars m. fl. ifrigt arbetat, och snabbt har **nynorskan** utvecklat sig. Man uppskattar nu antalet speciellt norska ord i den (dansk-)norska litteraturen till 6- à 7000. En dansk kan därför numera icke utan vidare förstå en norsk bok och än mindre norskt talspråk.

Ett äfven till ursprunget äkta norskt skriftspråk ville IVAR AASEN åstadkomma, då han 1853 skapade **»landsmålet»,** till största delen byggande på de ålderdomliga västnorska dialekterna. Häftiga strider ha förts för och emot det nya språket. Jämte Aasen ha Vinje, Janson och Garborg författat framstående arbeten därpå. Med offentligt och enskildt understöd ha på landsmål utgifvits skol- och folkböcker, såsom abc-bok, katekes, Norges historia, delar af bibeln m. m. Och några landsmålstidningar ha uppsatts. Men alla större tidningar och nästan alla norska författares arbeten, en Ibsens, Bjørnsons, Jonas Lies m. fl., utgifvas på (dansk-)norska.

Kap. 1. Dansk ljudlära.

I. Ljudfysiologisk öfversikt.

A) Ljudförrådet.

§ 1. Danskans enkla **vokalljud** karakteriseras i afseende på bildningssätt genom följande vokalschema:

Främre vok.	Mellanvok.	Bakre vok.
i y		*u*
e ø		*ɷ*
ɐ ɵ	*ə*	*å*
æ ö	*θ*	*o*
a		
	a	
		ɐ

i Danskt *i*, t. ex. uti **vise** *vi'sə* visa, **snild** *snil·* slug, är lika med sv. **i** och bildas med främre delen af tungan höjd mot hårda gommen, så att endast en trång passage medgifves luftströmmen (*i* är en hög, orundad, främre vokal).

e Vid *e*, uti t. ex. **dele** *De'lə* dela, **det** *De* det, **til** *tel* till, är tungan något tillbakadragen och något sänkt från *i*-läget, dock ej fullt så mycket som vid **e** uti sv. **se**, n. **se**, t. **See**, fr. **été**. Därför klingar danskt *e* i svenska öron stundom snarlikt **i** (*e* är en något höjd medelhög, orundad, främre vokal).

ɐ Från *e*-läget kommer man till *ɐ*, i t. ex. **læse** *lɐ'sə* läsa, **læsse** *lɐs'ə* lassa, genom att ytterligare sänka tungan och draga den tillbaka. Danskt *ɐ* är något högre än sv. **ä** i **läsa, häst** (*ɐ* är en medelhög, orundad, främre vokal).

æ Sänkes och tillbakadrages tungan ytterligare, fås *æ*, som blott förekommer som kort ljud före och efter **r**, t. ex. **Præst**

pʜæs't präst, och som närmar sig sv. **ä** i **värd, ärt,** men är något högre (*æ* är en låg, orundad, främre vokal).

Vid *i e ɛ æ* äro mungiporna utvikna, starkast vid *i*, minst vid *æ*. Om, med bibehållande af samma tungställningar, läpparna rundas, s. k. »labialisering», så erhållas resp. *y ø ɵ ö*.

Danskt *y*, t. ex. **nyde** *ny'ðə* njuta, **bytte** *ʙyᴅ'ə* byta, bildas alltså med samma tungställning som *i* men med rundade läppar. Det skiljer sig från sv. **y** därigenom, att läpparna vid det danska ljudet ej äro så starkt framskjutna som vid det svenska, men öfverensstämmer med fr. **u** i **lune** och tämligen nära med t. **ü** i **über** (*y* är en hög, rundad, främre vokal). *y*

Ljudet *ø*, uti t. ex. **bøde** *ʙø'ðə* laga, böta, **Lyst** *løs't* lust, = fr. **eu** i **peu,** nordt. **ö** i **böse,** förhåller sig till *e* som *y* till *i*. Det öfverensstämmer med sv. **ö** i **lösa,** endast att tungan är något högre och läpparna ej så starkt framskjutna som vid detta (*ø* är en något höjd medelhög, rundad, främre vokal). *ø*

Danskt *ɵ*, t. ex. **smøre** *smɵ'ʜə* smörja, **Bønne** *ʙɵn'ə* böna, = fr. **eu** i **meuble,** t. **ö** i **Götter,** är ett labialiseradt *ɛ*, sålunda något högre än sv. **ö** i **höst** (*ɵ* är en medelhög, rundad, främre vokal). *ɵ*

Danskt *ö*, t. ex. **rømme** *ʜöm'ə* rymma, är ett labialiseradt *æ*, brukas blott som kort ljud före och efter **r** och står nära sv. **ö** i **örn, dörr,** men är något högre (*ö* är en låg, rundad, främre vokal). *ö*

Ljudet *ə*, t. ex. i **Kone** *ko'nə* hustru, **Bibel** *ʙi·ʙəl*, bildas med tungans mellanparti höjdt mot midten af gommen, brukas endast i obetonade stafvelser och har samma klang som **e** uti sv. **böcker,** t. **alle.** Före **s** har det högre, före **r** lägre tungställning (*ə* är en medelhög, orundad mellanvokal).[1] *ə*

---

[1] Ofta reduceras *ə* till ett knappt hörbart glidningsljud; mellan två konsonanter, som bildas på samma ställe (homorgana förbindelser), förekommer det blott undantagsvis, hvarför konsonanter ofta i obetonade stafvelser fungera som sonanter (eller snarare som geminator, d. v. s. med förlängning af konsonantens artikulation i förening med två eftertryck, diminuendo-crescendo), t. ex. **Herrer** *hæʜ'ʜ* herrar, **mange Gange** *maŋ'ŋ ɢaŋ'ə* många gånger, **Hovedet** *ho'ðð* hufvudet.

ө En rundad mellanvokal är *ө*, som bildas mellan *o* och *ö*. Det förekommer blott i dift. *өi̯* (§ 2) och är snarlikt sv. dialekters **o** uti **kol**, fr. **o** uti **homme**. Ett föregående *ʀ* ändrar ljudet till *o*, t. ex. **Røg** *ʀoi̯·* rök.

a Danskt *a*, t. ex. i **Dage** *ᴅa'ɣə* dagar, = fr. **a** uti **patte**, bildas med tungan tämligen framskjuten och främre delen däraf en smula höjd; det faller sålunda mellan sv. **ä** i **läsa** och sv. **a** i **hatt**. I vulgär köpenhamn̥ska sammanfaller det nästan med stockholmskans **ä** i **lära** och med eng. **a** i **hat**; i d. rspr. är vid *a* munöppningen större (tungans främre del lägre), hvarjämte tungans bakre parti är något höjdt. Utgår man från *æ*-läget, får man danskt *a* genom att sänka och tillbakadraga tungan ännu ett steg. D. *a* förekommer endast långt. Dock är första elementet i dift. *ai̯* (§ 2) närmast att anse som ett förkortadt *a* (*a* är en låg, orundad, främre vokal, på gräns till mellanvokalerna).

a Kort danskt *a*, uti t. ex. **Hat** *hat'* hatt, **takke** *taɢ'ə* tacka, bildas med tungan ännu något mera sänkt och tillbakadragen och är ungefärligen samma ljud som i sv. **hatt** (*a* är en låg, orundad, bakre vokal).

a Danskt *a*, alltid kort, uti dift. *au̯* (§ 2) och i somligas uttal före eller efter **r**, t. ex. **Kar** *kaɹ'* kärl, bildas en smula längre bakåt och med ytterligare sänkt tunga. D. *a* närmar sig **a** i sv. **tala**, fr. **pâte** (*a* är en extra låg, orundad, bakre vokal).

o å Vid kort *a* är tungan nära sitt indifferensläge; höjes dess bakre del något, på samma gång den helt obetydligt drages bakåt och läpparna rundas, fås **å**-ljuden, som i danska äro lägre än motsvarande svenska. Det korta **å**-ljudet, *o*, t. ex. i **Dommer** *ᴅom'əʀ* domare, **Lomme** *lom'ə* ficka, är lägre och svagare rundadt än det långa **å**, *å*, t. ex. i **Aare** *å'ʀə* åder, **otte** *å'ᴅə* åtta (*o* och *å* äro bägge medelhöga, rundade, bakre vokaler, *o* något sänkt).

o Höjes tungans bakre del från *å*-läget ytterligare ett steg och skärpes läpprundningen ytterligare, får man danskt *o*, t. ex. i **sole** *so'lə* sola, **Suk** *sok'* suck, som är en smula lägre och mindre rundadt än sv. *o* i **bo, bebodd** och sålunda står mellan

vårt **å** och vårt *o*, dock närmast det senare (*o* är en höjd medelhög, rundad, bakre vokal).

Från *o*-ställningen bringas talorganen till *u*-ställning genom att höja bakre delen af tungan mot mjuka gommen ännu ett steg och tillika draga tungan helt litet tillbaka samt ytterligare runda läpparna. Danskt *u*, t. ex. i **Hule** *hu'lə* håla, **huske** *hus'gə* ihågkomma, har mycket större läpprundning än något svenskt ljud, är ungefär samma ljud som t. **u** i **Ruhe,** fr. **ou** i **prouve** och liknar inom svenska vokalsystemet närmast *o* — som dock är något lägre än d. *u* — men är däremot vida skildt från de svenska u-ljuden i **hus** och **hund** (danskt *u* är en hög, rundad, bakre vokal). *u*

Anm. 1. Som korta äro vokalerna i allmänhet något öppnare än som långa. Men detta är oväsentligt; endast **a**- och **å**-ljuden skilja sig så, att det långa och det korta ljudet synas böra vid transskription återgifvas med hvar sitt tecken.

Anm. 2. Ett föregående eller efterföljande **r** gör alltid en vokal något mera öppen. Så äro *i y e ø u* öppnare uti **Kirke, Fyrste, Fred, Røst, Urt** *uʀ·t* än uti **Kiste, fylde, ved, Høst, Guld** *gul'*. Äfven detta är dock i allmänhet oväsentligt. Men kort *e* och *ø* bli i sådant fall *æ ö*, *a* blir *a* och *a* blir *a*, t. ex. **ret** *ʀæt'*, **Rønne** *ʀön'ə* (men **Sæt** *sæt'*, **skønne** *sgøn'ə*), **Krage** *kʀa'ɣə*, **Rat** *ʀat'* (men **Kage** *ka'ɣə*, **Hat** *hat'*).

§ 2. Danskans **diftonger** ha fallande eftertryck och äro två **i**-diftonger, *ai̯* och *ei̯*, samt flera **u**-diftonger. Det konsonantiska *i̯* uti *ai̯* och *ei̯* är öppet och står på gränsen till *e*, det konsonantiska *u̯* är likaledes öppet och närmar sig *o*. Anmärkningsvärdt är, att dessa *i̯* och *u̯* kunna vara långa före klingande konsonanter. Dift.

Ex. *ai̯* i **vaje** *vai̯'ə* vaja, **veje** *vai̯'ə* väga, **jeg** *jai̯'* jag, **mig** *mai̯'* mig, **seksten** *sai̯s'dn̥* sexton.

ei̯ i **Køje** *kei̯'ə* koj, **Løgner** *lei̯'nəʀ* lögnare, **Nøgle** *nei̯'lə* nyckel. Efter *ʀ* bli *ai̯ ei̯* till *ai̯ oi̯*.

au̯ i **Havre** *hau̯'ʀə* hafre, **savne** *sau̯'nə* sakna.

eu̯ i **Rev** *ʀeu̯'* ref.

æu̯ i **hævne** *hæu̯'nə* hämnas, **Levned** *læu̯'nəð* lefverne.

iu̯ i **livlig** *liu̯'li(ɣ)* liflig, **stivne** *sdiu̯'nə* styfna.

ou̯ i **hovne** *hou̯'nə* svullna, **dovne** D*ou̯'nə* latas.
yu̯ i **tyvte** *tyu̯'*Də behandla någon som tjuf.
øu̯ i **Øvrighed** *øu̯'ʀihe·*ð öfverhet.
ɵu̯ i **søvnig** *sɵu̯'ni*(*ɣ*) sömnig, **Europa** *ɵu̯ʀo·pa*.

Anm. Som stafvelsebildande (sonant) fungera ofta l n (*l̥ n̥*), liksom i sv., t. ex. **Handel** *han̯·l̥*, **Katten** *ka*D*'n̥*. Men äfven andra konsonanter kunna vid bortfall af ett mellanstående *ə* i viss mån betraktas som stafvelsebildande (jfr sid. 9 not.).

§ 3. Danskans konsonanter.[1]

Tabell öfver danskans konsonantljud.

		Explosivor		Frikativor				Nasaler	
				Midtöppna		Sidöppna			
		Klanglösa	Klingande	Klanglösa	Klingande	Klanglösa	Klingande	Klanglösa	Klingande
Underläppen mot	a) öfverläppen (bilabialer)	*p* B							*m*
	b) öfre framtänderna (dentilabialer)			*f*	*v*				
Tungspetsen mot	öfre framtändernas baksida (postdentaler)	*t* D		*s* (*ʃ*)	(ð)		*l*		*n*
Tungryggen mot gommens	a) främre del (prepalataler)				*j*				
	b) midt (mediopalataler)	*k* G		*x*	*ɣ*				*ŋ*
	c) bakre del (postpalataler)			*r*	*ʀ*				
Stämbanden mot	hvarandra (laryngaler)	•		*h*					

[1] Klingande konsonanter äro sådana, vid hvilkas bildning röstbanden äro närmade intill hvarandra, så att de af den framträngande

Explosivorna *p t k* äro, särdeles i början af accentuerad stafvelse, starkt aspirerade (åtföljas af stark exspiration, mycket starkare än i sv., n. och t.), hvilket gör sig mest hörbart vid *t*, som närmar sig *ts* (i synnerhet före *i*; i köpenhamnskan uttalas **ti** tio nästan som *tsi·*). Danskan synes på väg att genomföra samma ljudöfvergång **t** till **ts**, som högtyska för länge sedan genomfört i t. ex. **Zunge** ur äldre **tunga**. Genom denna starka exspiration skiljas d. *p t k* från de explosiva B D G, som äfvenledes äro klanglösa men svagt artikulerade och därigenom skiljas från fr. **p t k**, som också äro oaspirerade men artikuleras med större muskelspänning och energi. I viss ställning ha d. **p t k** öfvergått till B D G. Ex. **begge** bägge är i uttalet = **Bække** bäckar, båda uttalas BɛG'ə. Före främre vokaler, t. ex. i **kær** *kɛ·ɹ* kär, **gøre** GØ'ʌə göra, bildas *k* G naturligtvis något, ehuru oväsentligt, längre fram än före bakre vokaler. *p t k* B D G

Anm. Explosivorna **b d g** ha sålunda helt och hållet förlorat stämtonen. Men äfven vid verkligen klingande ljud, som *l m n v* m. fl., är stämtonen mycket svagare än i svenska. — Stöt (·, se § 4) är egentligen klanglös laryngal explosiva.

Frikativorna *f v s j h* uttalas som i sv. En för d. alldeles säregen frikativ konsonant är ð. Detta bildas icke, som motsvarande frikativa i eng. (**th** i **that**) och isl., genom att skjuta fram tungspetsen mot eller t. o. m. mellan framtänderna — denna ligger tvärt om stilla i munnens botten —, ð

---

luftströmmen försättas i dallringar (vibrationer), som framkalla toner. Dessa ljud kunna därför sjungas. Röstbandsvibrationerna kan man känna, när man med fingret berör adamsäpplet (struphufvudet), och man hör dem som ett surr, när man håller sig för öronen. Vid de klanglösa konsonanterna äro röstbanden vidt åtskilda och lämna fri väg åt luftströmmen. Dessa ljud kunna icke sjungas.

Explosivor bildas, när luftströmmens väg för ett ögonblick fullständigt afspärras antingen i struphufvudet medelst röstbanden eller i munnen medelst tunga l. läppar. Om dessa organ ej fullständigt stänga vägen men tränga ihop den, så att luftens ström hörbart gnider mot den trånga passagens väggar, uppstå frikativor. Vid nasalerna är munvägen stängd, och luften passerar genom näsan.

utan det bildas genom att, stundom helt litet, höja den allra främsta delen af tungryggen (tungbladet) mot tandvallen. Det kan alltså karakteriseras som ett palataliseradt klingande eng. **th** med sänkt tungspets. Det kommer sålunda att i någon mån likna *j*, mot hvilket det i barnspråket och i somliga dialekter utbytes.[1] D. ð uppträder blott efter vokal i inljud och slutljud, t. ex. **Gade** *ɢa'ðə* gata, **sadle** *sað'lə* sadla, **Fedme** *feð'mə* fetma, **raadne** *ʀoð'nə* ruttna, **Bud** *ʙuð'* bud.

ʃ Ett **sje**-ljud, *ʃ*, förekommer numera ofta i d. uttal af **sj** (detta uttalas eljest som *s* + *j*). Det bildas genom att från tungställningen för *s* höja tungans mellersta och bakre parti, så att den ränna mellan tungbladet och tandvallen, som är egendomlig för *s*, utsträckes ett tämligen långt stycke bakåt. D. *ʃ* finnes blott i de högre klassernas språk och har ett mindre ihåligt ljud än sv. och n. *ʃ*, t. **sch**, fr. **ch**, eng. **sh**. Motsvarande klingande kons. saknas i d.; äfvenså saknas klingande **s**. —

x ɣ *x ɣ* äro de frikativor, som svara mot explosivt *k* ɢ. Frikativt *x* är klanglöst, = **ch** i t. **ach**, och förekommer blott i st. f. *k* i somligas uttal af **kt gt**, t. ex. **Vægt** *væx't* vikt. Frikativt kling. *ɣ*, = nordt. **g** i **wagen**, har d. blott i inljud och slutljud, t. ex. **Dag** *ᴅa·ɣ*, **vige** *vi'ɣə* vika, **Helge** *hal̥'ɣə*, **værge** *væʀ̥'ɣə* värja. Efter *i* är det mera framskjutet och försvinner ofta i uttalet (så t. ex. uttalas **Pige** flicka, **sige** säga nästan alltid *pi'ə*, *si'ə*). Äfven efter *u* försvinner det, t. ex. **Uge** vecka nästan alltid = *u'ə*, jfr **duelig** sv. duglig. Efter rundade bakre vokaler

ʀ är det i allmänhet labialiseradt. — D. *ʀ* är en postpalatal frikativa: det bildas genom höjning af bakre delen af tungryggen (tungroten) mot, enl. några bakom, gomseglet, utan

---

[1] Äfven i d. rspr. har **j** i vissa fall ersatt ð, t. ex. **Møje** *moi̯'ə* möda isl. **møða**, **bejle** *ʙai̯'lə* fria fsv. **biþla**, **tøjre** *toi̯'ʀə* tjudra isl. **tjóðra**. I dialekter på Fyn är ð helt bortfallet. — Att d. ð är ett för utländingar främmande ljud visas bäst af de famlande försöken att i skrift återgifva det. Så anser Poestion, Dänische Sprache, **jod** (§ 6) motsvara tyskt **jöhs**, medan Broberg, Manuel de la langue danoise, tror sig för fransmän bäst klargöra det genom beteckningen **yoze**.

vibration.[1] D. *ʀ* blir ofta fullständigt klanglöst och betecknas då *ɿ*.

Om *l m n ŋ* (äng-ljudet) är ingenting att anmärka.

Att danska saknar supradentaler (**t-, d-, l-, n-** och **s**-ljuden i sv. **sort, bord, sorl, barn, fors**) och s. k. tjockt **l** äfvensom **tje**-ljud (i sv. **kif, tjäna**) framgår af konsonanttabellen.

Anm. Om devokalisation (förlust af stämton) se sid. 80 not 1.

B) Accent.

§ 4. Med hänsyn till graden af **exspiratoriskt** tryck är en stafvelse 1) **hufvudtonig,** 2) **bitonig,** 3) **obetonad.** Så väl hufvud- som bi-accent kunna hafva två former: **stötton aflöst af stöt** och **flytande** eller **oafbruten ton.**

Stöt består däri, att den ljudande exspirationsströmmen under ett språkljud genom stämbandens sammanslutning plötsligt afbrytes (afstänges) för att i nästa ögonblick åter öppnas. I d. rspr. förekommer stöt blott på klingande ljud,[2] sålunda på vokaler — och i regel blott på långa vokaler — samt på klingande frikativor och nasaler. Det klingande språkljudet blir delvis stumt; dess klingande del + den tid stöten (stämbandsspärrningen) upptar, får ej fylla större tidsmått, än ett vanligt språkljud utan stöt i samma ställning skulle fylla. I verbformen **læser** *leˑsəʀ*, som har stöt på *e*, uttalas detta med omkring $^3/_4$ af en lång vokals tidsmått och $^1/_4$ paus; i **Mand** *manˑ* uttalas på enahanda sätt *n*, som har stöt, sålunda $^3/_4$ af en kort konsonants tidsmått + $^1/_4$ paus. Stöt.

Flytande ton saknar stöt eller stämbandsafspärrning och liknar vår s. k. enstafvighetsaccent (hufvudaccenten på ur-

[1] På Jutland och flerestädes förekommer vibreradt tungspets-**r** som i mellersta och norra Sverige. I riksspråket höres också ofta ett vibreradt tungspens-**r** som i skånska. När *ʀ* träffas af stöt, kan man med SWEET anse det som laryngalt (bildadt i struphufvudet).

[2] På västliga Jutland finnes stöt i vissa fall äfven på klanglösa ljud.

sprungligen enstafviga ord). T. ex. d. **saaret** *så'ʜəð* **sårad har** samma accent som sv. **så'ret,** best. form af **sår.**

Liksom svenska ofta åtskiljer lika ljudande ord af olika betydelse endast genom olika accent — enstafvighetsaccent eller acc. 1 och tvåstafvighetsaccent eller acc. 2, den förra t. ex. i **an'den** af **an'd,** den senare i **an`den** af **an`de** —, så skiljas också i d. sådana ord blott genom stöt eller flytande ton, t. ex. **Saaret** *så·ʜəð* så'ret, men **saa'ret** så`rad, **Anden** *an·n̥* ankan, men **anden** *an'n̥* an`nan, **kom** *kom·* impf., men **kom** *kom'* imperativ o. s. v.

Anm. 1. Stöten är det mest egendomliga och karakteristiska i det danska accentsystemet och trycker en säregen prägel på hela språket.[1] För utländingen är det oerhördt svårt att tillägna sig ett riktigt uttal af ord med stöt. Stöten är, fysiologiskt sedt, samma fenomen som hosta och hicka och torde lämpligen kunna inläras genom att till en början afbryta ljudet med en hickning och småningom reducera exspirationen till talströmmens normala styrka, med bibehållande af stämbandsafspärrningen. — Stöten, hvilken egendomlighet i Danmark först iakttagits af Jens Høysgaard (född 1698, död 1773, universitetspedell, sedermera klockare i Köpenhamn, framstående språkiakttagare), saknas inom danskt språkområde blott i största delen af Sønderjylland, på sydspetsen af Fyn och Själland med angränsande öar såsom Låland och Falster samt på Bornholm, blott sporadiskt på andra ställen (t. ex. delar af Amager). Utom Danmark är samma eller liknande accent påvisad endast på få ställen, t. ex. i litauiskan, lettiskan, livländskan, andalusiskan och i skotska dialekter (särskildt i Glasgow).

Anm. 2. Danskans musikaliska accent är ännu ej till fyllest undersökt. Fast ord-melodi — som i sv. och n. — synes ej förefinnas, endast sats-melodi.

C) Kvantitet.

§ 5. Vokalerna i danska kunna vara både långa och korta. De långa äro dock genomgående kortare än i svenska.

[1] Redan på 1500-talet uppfattade svenskarne stöten som det mest karakteristiska för danskan. Jfr uttrycken »more tussientium» — »in medio gutture verba formantes» i Heming Gadhs(?) Oratio contra danos samt »de tryckia ordhen fram, lika som the willia hosta» i öfversättn. af samma tal (se Schück, Sv. Literaturhist. I, s. 86).

De danska **konsonanterna** äro i allmänhet blott **korta**; endast klingande frikativor och nasaler äro långa, då de omedelbart följas af klingande frikativa eller nasal, *ʀ* dessutom före ortografiskt **b d g**, t. ex. **vande** *van'ə* vattna, men **handle** *han̲'lə* handla; **falde** *fal'ə* falla, men **falden** *fal̲'n̥;* **spærre** *sʙæʀ'ə* spärra, men **Varme** *vaʀ̲'mə* värme, **myrde** *myʀ̲'ᴅə* mörda (men **Myrte** *myr'ᴅə* myrten). Danska har sålunda ofta förbindelsen kort vok., följd af kort kons., hvilken förbindelse saknas i svenska.

II. Bokstäfvernas uttal.

§ 6. Danska **alfabetet** består af samma bokstäfver som det svenska, utom **aa æ ø** (jämte ö) för sv. **å ä ö** — **aa,** för hvilket någon gång brukas **å,** placeras än efter **a,** än sist i alfabetet —, och bokstäfverna ha samma namn som i svenska, utom **j** *joð'* och **z** *set'.*

Dansk rättskrifning lämnar mycket öfrigt att önska. Den har visserligen under senare tider i någon mån reformerats genom regeringsdekret — det sista af 1889, med mindre väsentliga ändringar af 1892 —, men, som naturligt är, otillräckligt. Danskans nyckfulla uttalsförhållanden bereda ovanliga svårigheter för en rationell ortografi.

Danskarne ha länge och segt fasthållit bruket af tysk (fraktur=) tryckstil. Numera måste denna dock alltmera vika för den s. k. latinska (antikva-) stilen.

Stor begynnelsebokstaf användes liksom i svenska men därjämte allmänt för tilltalsorden **(I), De, Dem, Deres,** i regel också för alla substantiv. Blott ett fåtal skrifver substantiv med liten begynnelsebokstaf.

§ 7. **Danskt a uttalas** a

1) **som** *a,* **när det är långt,** t. ex. **have** *ha'və* hafva, en **Tale** *ta'lə* ett tal (verb **ta'le** tala); äfvenså i dift. **aj,** t. ex. **Majs** *mai̯·s* majs.

2) **som** *a*, **när det är kort,** t. ex. **et Tal** *tal'* ett tal (verb **tælle** *tal'ə·* räkna), **en Skal** *sGal·* ett skal, **Glas** *Glas'* glas.

3) **som** *a* **i dift.** *au̯* (**av, af**), t. ex. **Hav** *hau̯'* haf, **afvente** *au̯'ven'Də·* afvakta.

4) **som** *o* **uti Pauke** *pou̯'Gə* puka, **Pause** *pou̯'sə* paus, **traurig** *tʀou̯'ʀi(y)* sorgsen och liknande lånord samt alltid i tyska namn, hvardagligt äfven i inf.-märket **at** *o* att.

Anm. 1. Ett föregående eller efterföljande **r** förskjuter ofta långt *a* till *a* och kort *a* till *a*, t. ex. **Cigar** *siGa·ɹ* cigarr, **rar** *ʀa·ɹ* rar; **ramme** *ʀam'ə* träffa (målet), jfr § 1 anm. 2.

Anm. 2. Förr skrefs ofta **au** (uttaladt *ou̯*) i åtskilliga främmande ord, som nu vanligen skrifvas med **ov**, t. ex. **braute** jämte **brovte** *BʀOu̯'Də* skryta. På samma sätt **flau·** smaklös, fadd, **benau·et** illamående, **Kabliau·** kabeljo, **Paul** *pou̯'l*, **Sauce** *sou̯·s* sås (nu **Sovs**), **Smau·s** yppig måltid.

b § 8. **Danskt b**

1) **uttalas som klanglöst** B **i uddljud och inljud,** t. ex. **bære** *Bɛ'ʀə* bära, **Tabel** *taBɛl·* tabell, **Labber** *laB'əʀ* labbar, **Boble** *BoB'lə* bubbla, **Bombe** *Bom'Bə* bomb, **Krabbe** *kʀaB'ə* krabba.

2) **uttalas som** *p* **före s, före slutljudande t och i slutljud vid paus,** t. ex. **Ribs** *ʀep's* vinbär, **Krebs** *kʀæp's* kräfta, **et Knubs** *knop's* en knuff, **dybt** *Dyp't* djupt (men i inljud **købte** *køB'Də* köpte); **Daab** *Då·p* dop, **Haab** *hå·p* hopp, **Reb** *ʀe·p* ref i segel, **Lab** *lap'* labb (men i satssammanhanget B, t. ex. **Haab og Tro** *hå·B o tʀo·*).

3) **uttalas som konsonantiskt** *u̯* **i Kobber** *kou̯·əʀ* koppar, **knebre** *kneu̯'ʀə* klappra (om storkens läte), **Knebber** *kneu̯·əʀ* »slamrande tunga» (**lade Knebren løbe**), **Peber** *peu̯'əʀ* peppar, **pebre** peppra, **Peb'ersven'd** gammal ungkarl, **Pebling** *peu̯'leŋ* (äfv. *pau̯'-*) skolgosse.

4) **är stumt före m i Købmand** *køm'an'* köpman, **Købm'agerga'de** gatunamn i Köpenhamn (urspr. **Kødmangergade** »köttmånglargata»).

Anm. I dagligt tal prononceras **b** mellan vokal och obet. **e**, *ə*, samt i slutljud ofta som *v* eller som bilabial frikativa *б*, i slutljud äfven som *u̯*, t. ex. **Drøbel** *Dʀø·бəl* tungspene, **Kæbe** *kɛ'бə* käft, **Pibe** *pi'бə* pipa, **Sæbe** *sɛ'бə* såpa; **Skib** *sGiu̯'* skepp.

§ 9. **Danskt c brukas blott i lånord och uttalas som i svenska.** Således t. ex. **Cognac** *kon·jak* med *k*, men **civil** *sivi·l*, **Cølibat** *søliBa·t* celibat med *s*-ljud. c

Ch, som likaledes förekommer blott i lånord, uttalas som *k* eller *ʃ*-ljud, t. ex. **Chor** *ko·r*, **Chemi·**, **Orches'ter** med *k*-ljud (nu skrifvas dock sådana ord med **k** för **ch**), **Chalup** *ʃalup'* slup, **Charpi·** charpi med *ʃ*-ljud.

Sch, också blott i lånord, uttalas som *ʃ*-ljud, t. ex. **Schak** *ʃak'* (nu skrifvet **Skak**) schack, **Punsch** *pon·ʃ*. Före **w** uttalas det som *s*, t. ex. **Schwaben** *sva·Bən*, **Schweiz** *svai·ts* (nu äfv. skrifvet **Svejts**).

Sc uttalas som *sk* före bakre vok. samt före **å**, som *s* före de öfriga främre vokalerna, t. ex. **Dis'cus** (äfven skrifvet med **sk**), men **Scene** *se'nə* scen, **Discipel** *DisiB'əl* o. s. v.

§ 10. **Danskt d är** d

1) **klanglöst** D **i uddljud samt i inljud efter kons. eller dift.,** t. ex. **Daa** *Då·* dofhjort, **Damp** *Dam·p* ånga, **djærv** *Djæʀ·v* djärf, **dreje** *Dʀai'ə* vända, **Bygder** *Byy·Dəʀ* bygder, **Længde** *leg·Də* längd, **Andrik** *an·Dʀək* ankbonde, **hævde** *heu'Də* häfda, **Høvding** *høu'Deg* höfding, **bebrejde** *BəBʀai·Də* förebrå, **Højde** *høi·Də* höjd (dock **arbejde** *aʀ'Bai·ðə*; men vanl. **bearbejde** *BəaʀBai·Də*).

2) **aspireradt** *t* **i slutljud efter kons. eller dift.,** t. ex. **Bygd** *Byy·t* bygd, **Sløjd** *sløi·t* slöjd, **Hævd** *heu·t* häfd (men inuti satsen D, t. ex. **Bygd og By** *Byy·D o By·* land och stad).

3) **klingande spirant.** ð **i inljud mellan vokaler och före klingande kons. samt i slutljud efter vok.,** t. ex. **en Mode** *mo'ðə* ett mod, **Skade** *sGa'ðə* skada l. skata; **adle** *a'ðlə* adla, **Vadmel** *vað'məl* vadmal, **mo'dne** mogna, **yd're** yttre, **Smedie** *sme'ðjə* smedja; **Gud** *Guð'*, **Vid** *við'* vett, **et Billede** *Bel'əð(ə)* en bild; äfven i slutet af en första sammansättningsled är i hithörande ord **d** i regel ð, t. ex. **Skuddag** *sGuð'Da·(y)* skottdag, **Blodtab** *Blo'ðta·p* blodförlust, **Vadsæk** *vað'sek·* kappsäck.

Som ð **uttalas också dd,** t. ex. **lodde** *loð'ə* löda, **Odder** *oð·əʀ* utter, **Sludder** *sluð·əʀ* pladder.

Anm. 1. Intervokaliskt **d** är klanglös explosiva blott i utländska ord och namn, t. ex. **Adam** *a'Dam*, **Oder** *o·Dəʀ* flodnamn, **Kadet',**

Pedel· pedell, **Studen·t.** **dd** uttalas som klanglöst D blott i **Middag** *meD'a(·y)*, **Bredde** *BʀeˑDə* bredd, **Vidde** *viˑDə* vidd, **rydde** *ʀyD'ə* rödja och i några främmande ord, t. ex. **addere** *aDeˑʀə*, **Edda** *eD'a*, **Todd'y**; verbet **sidde** sitta uttalas än *seð'ə*, än *seD'ə* (i analogi med **sætte** *seD'ə*).

4) **stumt i förbindelserna ld nd rd ds dt**, t. ex. **Held** *hel·* lycka, **hylde** *hyl'ə* hylla, **Ild** *il·* eld, **Kolding** *kol'eŋ*; **Brønd** *Bʀøn·* brunn, **Randers** *ʀan'əʀs*, **Synd** *søn·* synd, **Vind** *ven·* vind; obs. **Tande** ljusbrand uttalas ibland *ta'nə*, ibland *tan'ə*; **Bord** *Boˑʀ* bord, **Genfærd** *Gen'fæˑʀ* spöke, **haard** *håˑʀ* hård, **Ord** *oˑʀ* ord; **Aadsel** *os'əl* as, **beds't** bäst, **hads'k** hätsk, **Lods** *loˑs* lots, **Kreds** *kʀeˑs* krets, **Sejlads** *saįlaˑs* seglats, **Stads** *sDaˑs* ståt; **blødt** *Bløt'* mjukt, **fødte** *fø'Də* födde, **redte** *ʀe'Də* redde.

d är vidare stumt i **Bødker** *BøˑGəʀ* tunnbindare och **Snedker** *sneˑGəʀ* snickare.

Anm. 2. I följande fall uttalas **d** i förbindelserna **ld nd** som klanglöst D i inljud, som *t* i slutljud:

α) före annan vokal än obetonadt **e**, t. ex. **Kandis** *kan'Dis* kandisocker, **spendeˑre** spendera, **Olding** *ol'Deŋ* åldring, **Vindue** *ven'Du* fönster, **stun'dom**; **Roskildenser** *ʀos'kilDenˑsəʀ*. Afledningar följa i allmänhet stamordets uttal, t. ex. **kvindagtig** *kvenak'ti(y)* fruntimmersaktig, **Melding** *mel'eŋ* anmälan, **sandelig** *san'(ə)li(y)* sannerligen. Men i adjektiv på **-ig** uttalas ett stamslutande **ld nd** före **-ig**, t. ex. **behændig** *BəhenˑDi(y)*, **bestanˑdig** beständig, **fyndig** *føn'Di(y)*, **elenˑdig**, **grun'dig** grundlig, **man'dig** manlig, **hel'dig** lycklig, **gyldig** *Gyl'Di(y)* giltig, **sildig** *sil'Di(y)* sen (ofta dock *sil'i* efter **silde** *sil'ə* sent), **fyldig** *fyl'Di(y)* fyllig.

β) ofta före **r**, t. ex. **aldrig** *al'Dʀi(y)*, **æl'dre**, **Foræl·dre**, **skil'dre** (dock **kildre** *kil'ʀə* kittla, **buldre** *Bul'ʀə*, **skvaldre** *sGval'ʀə*), **andre** *an'Dʀə* andra (men **anden** *an'n̥* annan), **foranˑdre** förändra, **indre** *en'Dʀə* inre, **hin'dre** hindra, **undre** *on'Dʀə* undra (men **Under** *onˑəʀ*; obs. **dundre** *Don'ʀə*, **søndre** *søn'ʀə* söndra).

γ) i många främmande ord, t. ex. **en Bande** *Ban'Də* ett (röfvar-)band, **blond** *Blonˑt* blond, **Konfirmanˑd**, **Son'de** *son'Də* sond, **Bran'des** m. fl.

Anm. 3. Då **rd** uttalas som *ʀ*, är föreg. vok. alltid förlängd. Detta gäller som regel om **rd** i stafvelseslut (dock **Byrd** *Byʀˑt* börd, **Hjord** *joʀˑt* hjord, **lærd** *læʀˑt* lärd, **absurd** *apsoʀˑt*); i inljud däremot uttalas vanligen **rd** som *ʀD* och föreg. vok. är då kort, t. ex. **færdig** *fæʀ'Di(y)* färdig, **fær'des** färdas, **Byr'de** (*y*) börda, **myr'de** (*y*) mörda, **Mor'der** (*o*) mördare, **nor'disk** (*o*), **Var'de** vårdkas, **Ver'den** världen,

m. fl. — dock ej, där **rd** genom böjning kommit i inljud, t. ex. **Bordet** BO·ʀəð, **haarde** *hå'ʀə* efter **Bo·rd, haa·rd.**

Anm. 4. I **ds** höres **d** som ð före genitiv-s, t. ex. **til Fods** *te(l) fo·ðs*, **til Blo·ds** o. s. v., i sammansättningar är **d** däremot som oftast stumt, t. ex. **Baadsmand** BOs'*man*· båtsman, **Gudsfrygt** Gus'*fʀøk't* gudsfruktan; likaså i adv. **allesteds** *al'ə*sD*as'*, **betids** B*ətis'* i tid, **forlods** *foʀ'los'* i förväg.

Anm. 5. I umgängesspråket bortfaller stundom **d** mellan två vokaler och i slutljud, t. ex. **Fader** *fa'ʀ*, **Moder** *mo'ʀ*, **Broder** BʀO'ʀ, **lade** *lă*, **lod** *lo·*, **Læder** *la·ɹ*, **klæde** *kla·*, **ved Vejen** *ve vai̯·ən* vid vägen, **god Aften** Go *af'*D*n̥* m. fl. I enklitiskt **den det** är **d** ofta stumt, liksom i sv., t. ex. **har den** *ha·ʀ-ən*, **tag det** *ta·-əð*, **paa den** *på·-ən*.

§ 11. **Danskt e uttalas** e

1) **som** *e*, **då det är långt,** t. ex. **Eventyr** *e'vənty·ɹ*, **he·l** hel, **le've** lefva, **re·n** ren, **Per** *pe'ʀ*.

Anm. 1. Långt **e** uttalas som *a* i några enstaka ord, såsom **bedre** B*a'ðʀə* bättre, bättra, **Chef** *ʃa·f*, **de·r** där, **he·r** här, **hve·r** hvar (pron.), **Legeme** *la'ɣ(ə)mə* lekamen, **Jern** *ja·ʀn* järn, **sjette** *ʃa'*D*ə* sjette, **fjerde** *fja'ʀə* fjärde, **stede** *s*D*a'ðə* bevilja tillträde, **tje'ne** tjäna. — Att **-eg** äfven uttalas *ai̯*, ses af § 13,4.

2) **som** *a*, **då det är kort,** t. ex. **begg'e, Evne** *au̯'nə* förmåga, **Hel·t** hjälte, **Ven'** vän. Före och efter ʀ blir kort **e** *æ* (§ 1 anm. 2).

Anm. 2. Kort **e** uttalas som *e*,

α) då det genom böjning, afledning eller sammansättning uppkommit af **ē**, t. ex. **eet** *et'* (af **ee·n**), **fedt'** (**fe·d**), **Fed'me** fetma, **Skefuld** *s*G*ef'ul*(·) en sked full, **tres'indsty've** sextio (förkortadt **tres** *tʀes'* af **tre** *tʀe·*; dock **tredive** *tʀæð'və* trettio).

β) ofta i förtonig stafvelse, då **e** slutar stafvelsen, t. ex. **be-re·de, De-cem·ber, e-len·dig, Ge-ma·l, Ge-væ·r, konsekven·t, Rekrut'** (men **Sep-tem·ber, Ter-mi·n** m. fl., i hvilka **e** följes af till samma stafvelse hörande kons., ha ä-ljud).

γ) i enstafviga ord, som sluta på **d** eller **v**, t. ex. **Bed** B*eð'* trädgårdssäng, **Fjed'** fjät, **Smed'** smed, **ved'** prepos. af, vid (dock **med** *mað'*, **Sted** *s*D*að'* ställe), **Drev** Dʀ*eu̯'* utväxlingshjul, **Rev'** ref. Obs. **Sveske** *sves'*G*ə* sviskon, **Fjende** *fjen'ə* fiende, **Nellike** *nel'ə*G*ə* nejlika, **Peb'er** § 8,3.

3) **som** *ə* **i obetonad stafvelse efter hufvudaccenten,** t. ex. **Ko'ne** hustru. Att *ə* ofta blir stumt, nämnes sid. 9 not. I franska lånord uttalas i regel slutande **e** (*ə*), som i sv. är

bortkastadt, t. ex. **Chokola'de** (*o o*), **Alkove** *alkå'və*, **Kokar'de, Para'de, Sta·tue, Trage·die.**

4) **som** *a* **före j och ofta före g** enl. § 13,4, t. ex. **feje** *fai̯'ə* feja, **nej** *nai̯·* nej (ofta *næ'*), **Postej·** (*o*) pastej, **Kegle** *kai̯'lə* kägla, **Neg·l** nagel, **Seg·l** sigill, **Egn** *ai̯·n* trakt, **reg'ne** räkna. Obs. **Vejr** väder uttalas *væ·ʌ*.

5) **som** *i* **uti de** ᴅ*ĭ'* de, **De** ni.

6) **eu** a) = *ɵu̯* **i grek. och lat. lånord,** t. ex. **Zevs** *sɵu̯·s*, **Europa** *ɵu̯ʌo'pa*. b) = *oi̯ ɵi̯* i **Reumatisme** *ʌoi̯matis'mə*, **Neutrum** *nɵi̯'tʌom* och i tyska ord, t. ex. **Efeu** *e'fɵi̯˙* murgröna.

f § 12. **Danskt f uttalas som** *f*, t. ex. **Hof** *hof* hof, **lif'lig** ljuflig (men **livlig** *liu̯'li[y]* liflig), **strej'fe** ströfva. Ordet **af** uttalas *a·v* i deklamation, t. ex. **af og til** *a·v o tel'*, eljest oftast *a(·)*, t. ex. **af Sted** *as*ᴅ*æð'* åstad. Diftong bildar **af** i sammansättning, t. ex. **afværge** *au̯'væʌ˙yə* afvärja, **aflang** *au̯'laŋ˙* aflång.

g § 13. **Danskt g är**

1) **klanglöst** ɢ **i uddljud och i inljud i förbindelsen gg,** t. ex. **Gavl** ɢ*au̯·l* gafvel, **Gitter** ɢ*i*ᴅ*'əʌ* galler, **gispe** ɢ*is'*ʙ*ə* gäspa, **afgaa** *au̯'*ɢ*å˙* afgå; **ligge** *le*ɢ*'ə* ligga, **Skygge** *s*ɢ*y*ɢ*'ə* skugga, **Vugge** *vo*ɢ*'ə* vagga, äfven i afledningar såsom **mugne** *mo*ɢ*'nə* mögla (af **mugg'en**), **Lægning** *læ*ɢ*'neŋ* läggning (af **lægg'e**).

Obs. **gg** = klanglöst ɢ liksom **bb** = klanglöst ʙ, men **dd** = klingande ð!

Anm. 1. **gg** är frikativt *y* i **Kogger** *koy·əʌ* koger, **skogg'er-le˙** gapskratta (af **skog're** skratta, kuttra).

2) **aspireradt** *k* **före s och t samt i slutljud, när det fördubblas under böjningen,** t. ex. **bugsere** ʙ*okse·ʌə* bogsera, et **Digt** ᴅ*ek't* en dikt, **Fagter** *fak'*ᴅ*əʌ* åtbörder; **Dug** ᴅ*uk'* dagg, **Læg** *læ·k* hvarf, lägg ben, **Skæg** *s*ɢ*æ·k* skägg, **Væg** *væ·k* vägg, **Æg** *æ·k* knifegg, fågelägg (men i inljud ɢ, sål. best. **Duggen** ᴅ*u*ɢ*'ən*, **Læggen** *læ·*ɢ*ən*, **Lægget** *læ·*ɢ*əð*, **Skægget** *s*ɢ*æ·*ɢ*əð*, **Væggen** *væ·*ɢ*ən*, **Æggen** *æ·*ɢ*ən*, **Ægget** *æ·*ɢ*əð*, i satssammanhanget **Æg og Flæsk** *æ·*ɢ *o flæs'k* o. d.).

Anm. 2. Före **s t** uttalas **g** som *y* i böjningsformer, t. ex. **Sags** *sa·ys* saks (af **Sa·g**), **Dvær·gs** dvärgs, **sva(·)gt** af **sva·g**. —

Många uttala **g** före **t** såsom *x*, således **Digt** D*ex't*, jfr sid. 14 under *x*.

3) **klingande frikativt** *ɣ* **i inljud mellan vokaler samt i förbindelse med l m n r och i slutljud, när det icke motsvarar gg,** t. ex. **Bager** B*a'ɣəʀ* bagare, **bru'ge** bruka, **li'ge** lika, **hagle** *haɣ'lə* hagla, **døl'ge** dölja, **Dogmatik'**, **Lig'ning** jämförelse, **bugne** B*uɣ'nə* bågna (men **mugne** mögla enl. mom. 1); **Fær'ge** färja, **mag're** magra; **Dag** D*a·(ɣ)* (best. **Da·gen**) dag, **li·g** lik, **Skri·g** (best. **Skri·get**) skrik, **Tog** *tå·ɣ* l. *toɣ'* tåg, **Balg** B*al·ɣ* skida, **Sorg** *soʀ·(ɣ)* sorg.

Anm. 3. **g** i nyss angifven ställning är klanglös explosiva, G, i främmande ord, såsom **Ciga·r** cigarr, **Agur'k** (*o*) gurka, **Orga·n** organ samt i **An'læget**, **Till'æget** etc. (*-læ̣'*G*əð*).

4) **konsonantiskt** *i̯* **regelmässigt uti jeg mig dig sig** (uttalade betonadt *jai̯'*, obetonadt *jə*, *mai̯'* D*ai̯'* *sai̯'*) **samt ofta i förbindelserna eg øg, som uttalas** *ai̯ øi̯*, **a) när l eller n följer, b) ofta före obetonadt e,** *ə*, **och i slutljud,** t. ex. **Segl** *sai̯·l* sigill, **Regn** *ʀai̯·n* regn, **segne** *sai̯'nə* segna, **paa mine Vegne** *vai̯'nə* vägnar, **Gøgl** G*øi̯·l* gyckel, **Nøgle** *nøi̯'lə* nyckel, **Døgn** D*øi̯·n* dygn, **Søgnedag** *søi̯'nə*D*a'(ɣ)* söckendag; **Steg** *s*D*ai̯·* stek, **forlegen** *fo(ʀ)lai̯·ən* förlägen (men **overlegen** öfverlägsen alltid *ou̯'əʀle'ɣən*), **et Løg** *løi̯·* en lök, **Røg** *ʀøi̯·* rök, **Møg** *møi̯'* gödsel. **Leg lege megen pege** prononceras hvardagsvis *lai̯· lai̯'ə mai̯'əð* (sic) *pai̯'ə*, i högtidligare språk *le·ɣ le'ɣə me'ɣən pe'ɣə*. Likaledes kunna **op'smø'get** uppfäst, **Smø'ge** gränd, **en Spø·g** ett skämt, **Ø·g** ök m. fl. uttalas dels med *øɣ*, dels med *øi̯*.

Anm. 4. I fråga om uttalet af **eg øg** i slutljud och mellan vokaler råder stor vacklan, så att bestämda regler ej kunna uppgifvas. — Det högre språket och många (äfven bildade) jutar föredraga i många fall uttalet *eɣ øɣ*.

5) **g är konsonantiskt** *u̯* **mellan o och n,** t. ex. **Rogn** *ʀou̯·n* rom, **Sogn** *sou̯·n* socken, **Vog·n** vagn, samt i **vaag'ne** vakna verb (men adj. **vaa'gen** plur. **vaagne** *vå'ɣnə*).

6) **n + g bilda** *ŋ***-ljud som i svenskan,** t. ex. **længe** *leŋ'ə* länge (men i lånord *ŋ* + G, t. ex. **Singularis** *seŋ'*G*ula'ʀis*).

7) **g är stumt**

a) mellan **u** och **l** (**ugl** = *ūl*), t. ex. **Fugl** *fu·l* fågel, **Ku'gle** kula, **smu'gle** smuggla, **U'gle** uggla, samt i **Igle** *i'lə* igel och **Pægl** *pæ·l* våtvarumått (= $^1/_4$ liter).

b) stundom efter **l** och **r**, t. ex. **følge** *føl'ə* följa, **sælge** *sæl'ə* sälja, **Morgen** *må'ʀən* morgon, **spørge** *sBöʀ'ə* spörja; nästan alltid i förbindelserna **lgt rgt**, t. ex. **solgte** *sol'Də* sålde, **fulgte** *ful'Də* följde, **valgte** *val'Də* valde, **spurgte** *sBoʀ'Də* sporde (**dulgte** dolde behåller **g**: *Dul'ɣDə*).

c) alltid i de äldre skrifformerna **eig aug oug**, för hvilka nu skrifves **ej(g) av ov**, t. ex.. **Deig** *Dai̯·* deg, **feig** *fai̯·* feg, **Saug** *sau̯·* såg subst., **taug** *tau̯·* teg (af **tie** tiga), **Boug** *Bou̯·* bog, **Ploug** *plou̯·* plog (nu **Dej**[**g**] **fej**[**g**] **Sav tav Bov Plov**).

d) i pret. **slo·g** slog, **lagde** *la'* lade, **sagde** *sa'* sade, **ogsaa** *os'ə* också, **Forglemmigej** *fo(ʀ)Glæm·iai̯·* förgätmigej, **Kighoste** *kih'o'sDə* kikhosta, **Spørgsmaal** *sBöɹ'små·l* spörsmål, **Asparges** *asBaʀ·s* sparris, **Fysiognomi** *fyʃonomi·*, **Kompagni** *kompani·*, **Mahogni** *maho·ni* mahogny; vidare i umgängesspråket alltid i suffixet **-ig**, t. ex. **arrig** *aʀ·i* arg, **daarlige** *Då'ʀliə* (neutr. **-igt** i deklamation *ikt* l. *ixt*), ofta efter **i**, stundom efter **y u** (sid. 14 under *ɣ*), t. ex. **stige** *sDi'ə* stiga, **ligne** *li'nə* likna, **velsigne** *vel-si·nə* välsigna, **syg** *sy·*(*ɣ*) sjuk, **Dug** *Du·*(*ɣ*) duk; i vb. **tage** *tă'* taga (**tog** *to·* o. s. v.), i **Dag** *Da·* dag, **nogen** *no'*(*ə*)*n* någon, **og** betonadt *oɣ'*, obet. *o* m. fl.

8) **g är** *ʃ* **i franska lånord,** som förr haft **sje**-ljud, t. ex. **Geni·**, **gene·re**, **gentil** *ʃaŋti·l*, men **genia·l** har G.

Anm. 5. Om **gj** se § 16,3.

h § 14. **Danskt h uttalas som sv. h** före vokal i början af en stafvelse men är liksom i sv. stumt före **j** och **v**, t. ex. **Ha've** trädgård, **Omhu** *om'hu·* omtanke, men **Hjul** *ju·l* hjul, **hvis** *ves'* »hvilkens» eller »om».

Anm. I jutska allmogemål är **hj** = klanglöst **j** och **hv** = klanglöst konsonantiskt *u̯*.

i § 15. **Danskt i uttalas**

1) **som** *i*, **när det är långt,** t. ex. **smile** *smi'lə* småle, **mi·n di·n si·n** min din sin. Obs. **Niels** *ne'ls*.

2) **som** *e*, **när det är kort, i regel och alltid före nasal,** t. ex. **Disk** *Des'k* disk, **Fis'k** fisk, **fris'k** frisk, **hvis'ke** hviska, **drill'e** reta, **Spids** *sBes'* spets, **Skrif't** skrift, **drikk'e** dricka, **binde** *Ben'ə* binda, **Grevinde** *Gʀeven'ə*, **Fjerding** *fjæʀ'eŋ* fjärding.

Jfr att kort e blifvit *a* (§ 11,2 och undantag anm. 2).

Anm. Kort i uttalas som *i*, *α*) då det uppstått af ī, t. ex. **mit** *mit'* (af **mi·n**, men **midt** *met'* midt), **lidt** *lit'* lidit, utstått (af verbet **li'de**, men **lidt** *let'* litet, ehuru af **li'den**), **sidst** *sis't* (**si'den**), **stif't** styft (af **sti·v**), **bidsk** *Bis'k* ilsken (af **bi'de**), **livagtig** *liuak'Di(y)* (af **Li·v**); *β*) då det slutar en stafvelse, t. ex. **et Bilag** *Bil'ay'* en bilaga, **Riva·l**; *γ*) då det efterföljes af **ld lt dd**, t. ex. **Sild** *sil·*, **spilde** *sBil'ə* spilla (men **spille** spela *sBel'ə*), **snild** *snil·* slug, **ilde** *il'ə* illa, **Milt** *mil·t* mjälte, **Ilt** *il·t* syre, **Ridder** *ʀið·əʀ* riddare, **Nidding** *nið'eŋ* niding; dock **sidde** *seð'ə* (*seD'ə*); *δ*) i en mängd enskilda ord, såsom **gris'k** girig, **hitt'e** hitta, **Isse** *is'ə* hjässa, **Kit'** kitt, **Kridt** *kʀit'* krita, **tidt'** ofta.

3) **som** *a* **uti mig dig sig** jfr § 13,4.

4) **är stumt i tredive** *tʀæð'və*, **tredivte** *tʀæð'fDə* trettio, -nde.

§ 16. **Danskt j är** j

1) **konsonanten** *j* **i regel,** t. ex. **Jom'fru** jungfru, **Fjende** *fjen'ə* fiende, **fjantet** *fjan'Dəð* dåraktig, **stjæle** *sDja'lə* stjäla, **tredje** *tʀeð'(j)ə*.

2) **konsonantiskt** *i̯* **efter vokal,** t. ex. **vaje** *vai̯'ə* vaja, **Vej** *vai̯·* väg, **Trøje** *tʀoi̯'ə* tröja.

3) **stumt i förbindelserna gj kj skj före e æ ø** i namn och i äldre ortografi, t. ex. **Kjøbenhavn** *køBənhau̯·n* (äfv. *køu̯ən-*), **gjerne** *Gæʀ'nə* gärna, **Gjær** *Ga·ʀ* jäst, **kjøn** *køn·* vacker, **Skjel** *sGel·* vägskäl (men **Skæl** *sGal·* fiskfjäll).

I denna ställning hafva **g k** varit prepalatala, och därför har man trott sig höra ett svagt **j**-ljud efter **g k**. I nu gällande regeringsortografi skrifves dock i detta fall blott **g k sk**. Före bakre (»hårda») vokaler uttalas **j** uti **gj kj skj**, t. ex. **gjorde** *Gjo'ʀə* gjorde, **Kjole** *kjo'lə* rock, klädning, **Skjald** *sGjal·* skald, **skju'le** skyla.

4) **klanglöst** *ʃ* **i franska ord,** t. ex. **Jasmin** *ʃasmi·n*, **jaloux** *ʃalu:*, **Journal** *ʃuʀna·l*. — Om **sj** = *ʃ* se sid. 14.

k § 17. **Danskt k uttalas**

1) **som aspireradt** *k* **i början af betonad stafvelse, i början af obetonad stafvelse hvars vokal icke är** *ə*, **före s och t och i slutljud i paus,** t. ex. **kaad** *kå·ð* yster, **Kikkert** *kiɢ'əɹt* kikare, **Kæde** *kæ'ðə* kedja, **Kløf't** klyfta, **knytte** *knyᴅ'ə* knyta, **Kateket** *kaᴅəke·t*, **Afrika** *a'fʀika*, **Ekko** *ak'o* eko, **Kiks** *kek's* käx »cakes», **Akt** *ak't*, **Drik** *ᴅʀek'* dryck, **Tak'** tack, **Dirk** *ᴅeɹ'k* dyrk (men inuti satsen ɢ, t. ex. **Tak i lige Maade** *taɢ' i li'ə må'ðə* tack, sammaledes).

2) **som klanglöst** ɢ **i förbindelsen sk och i inljud i andra fall än de i mom. 1 nämnda,** t. ex. **Skal** *sɢal·* skal, **skælde** *sɢæl'ə* skälla; **rykke** *ʀøɢ'ə* rycka (i uttal = **Rygge** ryggar), **ikke** *eɢ'ə* icke, **ækles** *æ'ɢləs* vämjas.

Om **kj skj** se § 16,3. Obs. **seksten** *saᵢ̯'sᴅn̥* sexton, **Skak** *ʃak'* schack.

Anm. Förbindelsen **kt** uttalas, liksom **gt** (§ 13 anm. 2), af många *xt*, alltså **Akt** *ax't*, jfr sid. 14 under *x*.

l m n § 18. **Danskt l m n uttalas som motsvarande sv. ljud.**

Anmärkas bör dock, att danskan saknar supradentalt l n som sv. har i t. ex. **sorl korn.** Med **g** och **k** bildar **n**, liksom i sv., *ŋ*-ljud, så att **ng** = *ŋ* (i lånord *ŋɢ*, § 13,6), **nk** = *ŋk* l. *ŋɢ*, t. ex. **bringe** *ʙʀeŋ'ə* bringa, **bang'e** rädd, **Blink** *ʙleŋ·k* blink, **banke** *ʙaŋ'ɢə* klappa. I fr. lånord är ofta **n** = *ŋ*, t. ex. **Elegance** *eləɢaŋ'sə* (dock är **-ion** = *io·n* och vanligen **-ment** = *men·t*, **-ant** = *an·t*, t. ex. **Bastion** *ʙasᴅjo·n*, **Moment** *momen·t*, **elegant** *eləɢan·t*).

Anm. I hvardagsspråk är l stumt i obet. **vil** *ve*, **skal** *sɢa*, **til** *te*, **vilde** *vi*, **skulde** *sɢu*; n stumt i **kan** *ka*, **kunde** *ku*.

o § 19. **Danskt o uttalas**

1) **som** *o*, **när det är långt,** t. ex. **Kone** *ko'nə* hustru, **mo're** roa, **ro'lig** stilla, **hoste** *ho'sᴅə* hosta, **Hoved** *ho'ðə* hufvud, **Mose** *mo'sə* mosse, kärr. **Bor** *ʙo·ɹ* borr, **bo're** borra, **Spo·r** spår.

Anm. 1. Långt o uttalas som *å*

α) före **g** och mellanvokaliskt **v**, t. ex. **Bog** *ʙå·ʝ* bok, **klo·g** klok, **ko'ge** koka, **Po·g** pojke, **Sno·g** snok, **Spro·g** språk, **bro'get** brokig, **kro'get** krokig (obs. **nogen** *no'(ʝ)ən* uttalas med *o*, preteriter likaså *o*; t. ex. **dro·g**, **jo·g** jagade, **slo·g**), **love** *lå'və* prisa, **Vo've**

bölja, vo've våga. I många fall är o kort i sluten, långt eller kort i öppen stafvelse, jfr § 35, t. ex. **et Drog** D*hoy'* en odåga, best. **Droget** D*hå·yəð*, **Fjog** *fjoy'* våp, **Fjo·get** *fjå·yəð*, **Lov** *loụ'* tillstånd, tillåtelse, **love** *lå'və* gifva löfte.

β) stundom före **b** i orden **Hob** *hå·p* (äfv. *ho·p*), **ho'be** hop, -a, **Slobrok** *slå·*B*hok* (äfven *slo*B'-) nattrock.

γ) före **r** eller **r** + kons. i orden **bo'rte** borta, **fo're-(tage)**, **hvor** *vå·r* hvarest (men obet. *voh*), **Kno·rt** knöl, **Mo'rten** Mårten, **To·rsdag**, **vo're** våra (sing. **vor** *vor'*, **vor't**), **Vo'rte** vårta.

δ) i **otte** åtta, **en Otter** en åtta (*å'*D*ə*, *-h*; men kort *o* ha **ottende** *o*D'*n̥ə* 8:de, **Otting** *o*D'*eg̣* åtting).

2) **som** *o*, **när det är kort**, t. ex. **Konge** *kog̣'ə* konung, **Dom·**, **Domm'er** dom, -are, **Dom'herr'e**, **Lomm'e** ficka, **op'** upp, **opp'e** uppe, **Ok'se**, **Plov** *ploụ·* plog, **tom·**, **Los'** lodjur, **Skrog** *sGhoy'* skrof.

Anm. 2. Kort o uttalas som *o*[1]

α) när det uppstått ur ō, t. ex. **jordisk** *joh̥'*D*isk* (**Jord** *jo·r*), **nor'disk** (**No·rd**), **Troskab** *thos'*G*a·p* (af **tro·**), **Skomager** *sGom'a·yəh* skomakare, **tos'temm·ig** tvåstämmig.

β) i förtonig öppen stafvelse, t. ex. **brodere** B*hoDe·hə* brodera, **Fodera·l** fodral, **Hotel** *hotel·* hotell, **Monolog** *monolo·y*, **Hospita·l**, men med **å**-ljud **Kolle'ga**, **et Komfu·r** köksugn, **Postej·** pastej, **Mormon** *mohmo·n*, **Morte·r** mörsare m. fl.

γ) i orden **Bom** B*om·*, **Bom'be**, **Bomm·ert** fel, **Bonde** B*on'ə*, **Knop'** knopp, **Kost** *kos't* kvast, **kos'te** sopa (men **Kos't** föda, **kos'te** kosta ha *o*), **ond** *on·* ond, **Onkel** *og̣·*G*əl*, **Os't** ost, **sor't** plur. **so'rte** svart (men **Sor't**, **-e·re** sort, -era ha *o*), **Torden** *toh̥'*D*n̥* åska, **Tromm'e** trumma, **Trom'le** vält. Några ord med *o*-ljud skrifvas än med o, än med **u**, såsom **bull'en** eller **boll'en** uppsvälld, **Dup'sko·** (eller **Dop-**) doppsko, **Gumm'e** (-o-) tandkött, **Koff'ert** (-u-) koffert, **Kun·st** (-o-), **Pum'pe** (-o-) pump.

Om ov ou jfr § 26,3.

§ 20. **Danskt p är** p

1) **aspireradt** *p* **i början af en betonad stafvelse, i början af obetonad stafvelse hvars vokal icke är** *ə*, **före s och t samt i slutljud i paus**, t. ex. **Penge** *peg̣'ə* pengar, **pøn'se paa·** ha i sinnet, **Pø·s** pyts, **Papir** *papi·r*, **Snaps** *snap's*, **slapt** *slap't*; **op** *op'* upp (men inuti satsen B, t. ex. **Prop i Flasken** *phoB' i flas'*G*ən*).

[1] Jfr att i enahanda fall ĕ uttalas som *e* och ĭ som *i*.

2) **klanglöst** B **i inljud för öfrigt**, t. ex. **Lapper** *laB'əʀ* lappar (i uttal = **Labber** labbar), **spinde** *sBen'ə* spinna.

3) **stumt i Psal'me** (ofta skrifvet **Salme**), **Psykologi·**, **Pseudonym** *səuDony·m*.

Ph är nu aflöst af **f**.

q § 21. **Bokstafven q brukas i danska numera blott i nomina propria och lånord.**

r § 22. **Danskt r är**

1) **klingande** *ʀ*, t. ex. **Rabalder** *ʀaBal·əʀ* oväsen.

2) **klanglöst** *ɹ* **efter kort vokal dels i inljud före f s och ortografiskt p t k, dels i slutljud i accentuerad stafvelse**, t. ex. **først** *föɹ'st*, **Forfald** *foɹ'fal·* förfall, **Karpe** *kaɹ'Bə* karp, **Værten** *væɹ'Dn̥* värden, **Kar** *kaɹ'* kar.

3) **stumt i Karl** *ka·l* karl (men namnet **Ka·rl** har hörbart **r**). För **Kærling** skrifves numera i öfverensstämmelse med uttalet vanligen **Kæll'ing**.

Anm. Ofta vokaliseras **r**, bildar en *ʀ*-vokal (*ᵞ*) med tungan mera slapp än vid konsonanten *ʀ*. Så uttalas i otvunget hvardagsspråk **-re**, **-rer** i t. ex. **Vare** *va'ᵞ*, **Herrer** *hæʀ'ᵞ*, **Grosse·rer**, **r** uti **Taa'rne** m. fl.

s § 23. **Danskt s uttalas som sv. s**, t. ex. **Slange** *slaŋ'ə* orm. Att **sj** uttalas som *ʃ*-ljud men stundom som *s* + *j*, är nämndt sid. 14. Om uttalet af **skj** är taladt § 16,3, om **sc**, **sch** § 9. **Stj** uttalas som *s* + D + *j*, t. ex. **Stjerne** *sDjæʀ'nə* stjärna.

t § 24. **Danskt t är**

1) **aspireradt** *t* **i början af en betonad stafvelse, i början af en obetonad stafvelse hvars vokal icke är** *ə*, **före s och i slutljud utom efter obetonad vokal**, t. ex. **Tunge** *toŋ'ə* tunga, **Politi** *politi·* polis, **Otto** *ot'o*, **Tapet** *tape·t*; **Milits** *milit's* (äfven *milis'*) milis, **Mar'ts** mars, **Skat'** skatt, **bandt** *Ban·t* band (pret. af **bin'de**; men inuti satsen D, t. ex. **Ret og Vrang** *ʀæD' o vʀaŋ·* rätt och orätt).

2) **klanglöst** D **i inljud för öfrigt**, t. ex. **stavre** *sDau̯'ʀə* stappla fram, stödd på käpp, **hitte** *hiD'ə* hitta.

3) *ð* **i obetonade suffixet -et**, t. ex. **Glasset** *Glas'əð* glaset, **arr'et** ärrig, **dann'et** bildad. Likaså ofta i obest. art. **et** och enklitiskt **det**, t. ex. **har det** *ha·ʀ-əð*.

4) *s* **i förbindelsen ti + vokal,** t. ex. **Aktie** *ak'sjə* aktie (äfv. *ak'ʃə*), **Licentiat** *lisənsja·t*. **-tion** = *ʃo·n*, t. ex. **Konfirmation** *konfiʀmaʃo·n*.

5) **stumt i hvardagsspråk i det** ᴅĕ' (obet. enklitiskt *əð* mom. 3), obet. **at** som inf.-märke *o*, som konjunktion *a*.

th uttalas som aspireradt *t* och förekommer nu mestadels blott i främmande ord som **Thu'le** (förr också **Theori** *teoʀi·* o. d.); i danska ord är det vanligt blott i **thi·** ty och stundom **Tho·r** (men **Torsdag** *tå·ɹs*ᴅ*a*[*·y*]).

§ 25. **Danskt u uttalas** u

1) **som** *u*, **när det är långt,** t. ex. **gul** ɢ*u·l*, **Hu·s, Ru'de** ruta.

2) **som** *o*, **när det är kort,** t. ex. **Buk** ʙ*ok'* bock, **Bund** ʙ*on·* botten, **dum·** dum, **Dun·k** krus, **Kumm'e** soppskål, **Krukk'e** kruka, **Nul** *nol'* noll.

Anm. Kort **u** uttalas som *u'*,[1]

α) då det uppstått ur **ū**, t. ex. **Gul'so·t** (**gu·l**), **Rug'** råg (best. **Ru·gen**), **slug't** slukat (inf. **slu'ge**).

β) i förtonig öppen stafvelse, t. ex. **umu·lig** omöjlig, **Musik'**, **Tulipa·n** tulpan.

γ) före **ld lt dd,** t. ex. **Guld** ɢ*ul'* (men **Gulv** ɢ*ol'* golf), **et Kuld** *kul·* en (fågel)kull (men **Kul** *kol'* kol), **huld** *hul·* huld (men **Hul** *hol'* hål; obs. **hul** *hu·l* ihålig), **Mulkt** *mul·t* böter, **Pudder** *puð·əʀ* puder.

δ) i **huske** *hus'*ɢ*ə* minnas, **Krudt'** krut, **Dug'** dagg, **nŭ'** nu och några till.

Om växlande skrifning med **u** och **o** se § 19 anm. 2 *γ*.

§ 26. **Danskt v uttalas** v

1) **som** *v* **i regel,** t. ex. **bevirke** ʙ*əveɹ'*ɢ*ə* utverka, **Dva'le** dvala, **lur'vet** lurfvig, **El·v** älf, **Pul·ver** (*o*) pulver, **fly've** flyga, **hø'visk** höfvisk, **hove·re** hofvera, **Li·v** lif.

2) **som** *f* **före t i ellevte** *el'*(*ə*)*f*ᴅ*ə* 11:te, **tredivte** *tʀæð'f*ᴅ*ə* 30:de (och i äldre skrift i **grŏvt hăvt stĭvt**[2] styft o. d.).

3) **som konsonantiskt** *u̯* **i inljud före annan kons. och i ordslut efter kort vokal,** t. ex. **Hævd** *heu̯·t* besittning, **Høv'ding, Lev'ned** lefnad, **næv'ne** nämna, **rev'se** tukta, **Sav** *sau̯·* såg, **Bov·** bog,

[1] Jfr det analoga förhållandet vid **e i o** och **y**.
[2] Dessa stafvas nu med **f**.

Lov' lag, **Rov'** rof (om äldre skrifning med **aug oug** i dessa ord se § 13,7 c).

Före slutljudande **v** äro vokalerna **a** och **o** i regel korta och bilda med **v** diftong, t. ex. **Hav** *hau̯'* haf, **For'tov'** trottoar (dock **brav** *BʌA·v* bra, **Gra·v** graf, **Kra·v** kraf, **la·v** låg, **Okta·v, Sta·v** staf, **grov** *GʌO·v* gräfde), öfriga vokaler långa och följaktligen konsonant, t. ex. **Brev** *Bʌe·v* bref, **Ele·v, Ki·v, Lø·v** (kort vokal med konsonantiskt **v** ha dock **Drev** *Dʌeu̯'* utväxlingshjul, **Rev'** ref, **tygg'e Drøv'** idissla). Som första sammansättningsled få äfven ord med slutande **v** ofta diftong. *u̯*, t. ex. **Gravsted** *Gʌau̯'sDæð'* grafplats, **Brevvægt** *Bʌeu̯'vækt* brefvåg.

Mellan vokaler uttalas **v** regelmässigt som *v*, t. ex. **Have** *ha'və* pl. haf (men sing. **Hav** uttalas *hau̯'*), **Love** *lå'və* lagar (men sing. **Lov** *lou̯'*) o. s. v. Mellanvokaliskt **v** bildar diftong i **mjave** *mjau̯'ə* jama, **Nav·er** nafvare, **doven** *Dou̯'ən* trög, **hov'en** uppblåst, **Hoveri·** dagsverk, **ov'en** ofvan, **ov·er** öfver och **Høved** *høu̯'əð* hornboskap.

Anm. 1. I umgängesspråket förstummas ofta **v**

α) mellan vokaler och i slutljud, t. ex. **have give giver gav blive blev** uttalas *ha* — och i likhet med detta **havde** *ha'ðə* l. *hað'ə* —, *Gi Gi·i Ga· Bli'ə Ble·*, **Hoved** uttalas *hO'ðə* o. s. v.

β) efter **r l**, t. ex. **Kurv** *kOʌ·* korg, **fordærve** *fO(ʌ)Dæʌ·ə* fördärfva, **halv Kalv selv tolv Sølv Gulv** golf (utt. *hal· kal· sæ·l tol· søl' GOl'*).

Anm. 2. **W** (= **v**) brukas blott i främmande ord och namn.

x § 27. **Bokstafven x ersättes numera i de flesta ord** — utom lånord — **af ks.** Det uttalas som *ks*, utom i **sexten** *sai̯'sDn̥* sexton (nu **seksten**) och i början af ord, där **x** = *s*, t. ex. **Xantipp'e, Xer'xes, Xylogra·f.**

y § 28. **Danskt y uttalas**

1) **som** *y*, **då det är långt,** t. ex. **Dyd** *Dy·ð* dygd, **Dy'ne** dyna, **Dy·r** djur, **ly'ne** ljunga, blixtra, **kry'be** krypa, **myg** *my·y* mjuk.

2) **som** *ø*, **när det är kort, i regel och alltid före nasal,** t. ex. **brygge** *BʌøG'ə* brygga, **flyg'te** flykta, **Fryg't** fruktan, **krym'pe** krympa, **kyss'e** kyssa, **nytt'e** gagna, **rykk'e** rycka, **Ryg'** rygg,

Tryk' tryck, **Skytt'e** skytt, **skynde** *sGøn'ə* skynda. Likljudande äro därför **Brys't** bröst och **Brøs't** brist m. fl.

Anm. Kort y uttalas som *y'*,[1]

α) när det uppstått ur ȳ, t. ex. **dybt** *Dyp't* djupt (af **dy·b**), **lys't** ljust (af **ly·s**), **nyt'** nytt (af **ny·**), **nydt'** njutit (af **ny'de**).

β) i förtonig öppen stafvelse, t. ex. **Hypotek** *hypote·k*, **Fysik'** fysik, **Tyran·** tyrann.

γ) före **ld lt dd**, t. ex. **fylde** *fyl'ə* fylla, **skylde** *sGyl'ə* skylla (men **skylle** *sGøl'ə* skölja), **Byl·t** bylte, **rydde** *ʀyD'ə* rödja.

δ) i många enskilda ord, t. ex. **dysse** *Dys'ə* söfva, **hykle** *hyG'lə* hyckla. Genom uttalet af **y** skiljas **lyst** *lys't* ljust, men **Lyst** *løs't* lust, **stygge** *sDyG'ə* stygga, men **Stykke** *sDøG'ə* stycke, **trygt** *tʀyk't* tryggt, **trykt** *tʀøk't* tryckt m. fl.

§ 29. **Danskt z förekommer blott i utländska ord och uttalas som** *s* **i uddljud,** t. ex. **Zink** *seŋ·k* zink, **Zigeuner** *siGøi̯·nəʀ* sigenare; **som** *s* **eller** *ts* **i inljud mellan vokaler,** t. ex. **Ga'ze** *Ga'sə* gas (tyg); **som** *ts* **i slutljud,** t. ex. **Trape·z.** **zz** är alltid = *ts*, t. ex. **et Intermezz'o, en Razz'ia, en Skizz'e.** I modern skrift återges **z** ofta med **s** eller **ts** allt efter uttalet. **z**

§ 30. **Danskt æ uttalas som** *ɛ*, **långt eller kort,** t. ex. **hvæse.** *vɛ'sə* hväsa, **hvæsse** *vɛs'ə* hvässa, **Læ'ge** läkare, **lægg'e** lägga, **Næ·b (Næ·bbet)** näbb. **Kæde** kedja uttalas ofta *ke'ðə*. Före och efter **r** blir kort **æ** till *æ*, t. ex. **række** *ʀæG'ə* räcka (§ 1 anm. 2). **æ**

§ 31. **Danskt ø uttalas** **ø**

1) **som** *ө* **i diftongen** *өi̯* (skrifven **øj øg**), t. ex. **høj** *høi̯·* hög, **Løgn** *løi̯·n* lögn (jfr § 13,4); efter **r** blir diftongen *oi̯*, t. ex. **drøj** *Dʀoi̯·* dryg (jfr sid. 10 under *ө*).

2) **som** *ɵ* **i diftongen** *ɵu̯* (skrifven **øv**) **och stundom före m och n,** t. ex. **Høvding** *hɵu̯'Deŋ*, **høv'le** hyfla, **Søv·n** sömn, **øm** *ɵm·* öm, **Bønne** *Bɵn'ə* böna, **Søn** *sɵn'* son, **Børn** *Bɵ·ʀn* barn plur., **før** *fɵ·ʀ* förr. Före och efter **r** sänkes kort **ɵ** till *ö*, t. ex. **Drøm** *Dʀöm·* dröm, **Strøm'pe** strumpa, **jeg tør** *töʀ'* jag tör (jfr § 1 anm. 2).

[1] I de tre fallen α β γ är ĭ = *i* (§ 15 anm.) och ŭ = *u* (§ 25 anm.) och i de två första (under α och β) är **e** = *e* (§ 11 anm. 2) och **o** = *o* (§ 19 anm. 2).

3) **som** *ø* **i öfriga fall,** t. ex. **jeg dør** Dø·ɹ jag dör (men **Dør** Dɵ·ɹ dörr), **det tø·r** det töar (men **tør** *tɵ·ɹ* torr), **bø·d** bjöd, **Møn·t** mynt m. fl.

Anm. En och annan författare skiljer i skrift ø och ö, det förra = *ø*, det senare = ɵ *ö* θ, men denna ortografiska åtskillnad tyckes ej kunna tränga igenom.

aa § 32. **Danskt aa uttalas som** *å*, **då det är långt, som** *o*, **då det är kort,** t. ex. **raabe** *ʁå'*Bə ropa, **aa'gre** ockra, **paaanke** *pŏ'ag*·Gə, klaga öfver, **Smaaaal**[1] *smŏ'å:l* smååł, **slaas** (utt. *slå·s* bli slagen, men *slos'* slåss).

Anm. En och annan författare i nyare tid brukar **å** i st. f. **aa.**

III. Accentuering.

§ 33. **Eftertrycksaccenten** (exspiratoriska acc.) följer i danska hufvudsakligen samma regler som i svenska.

Enkla ords accent. 1) **I enkla ord hvilar i danska som i svenska hufvudtrycket på ordets första stafvelse.** Utländska ord få därjämte ofta på slutstafvelsen ett svagt bitryck, som vid tillägg af en obetonad ändelse stegras till en verklig biaccent, t. ex. **O'pera,** best. **O'pera:en, Do'mino** (*o-o*), plur. **Do'mino:er.** Samma är förhållandet med några danska eller fördanskade ord, hvilkas egenskap af sammansatta ej längre lefver i språkmedvetandet, t. ex. **Hel'bred** hälsa, best. **Helbredet** *hel'*Bʁeð:ð, **Her'tug** hertig, plur. **Her'tu:ger, Brud'gom** brudgum, best. **Brud'gomm:en, æ'dru** nykter, **æ'dru:ere.**

Anm. 1. Accent på annan stafvelse än den första hafva följ. *α*) mer än trestafviga ord, ty accenten kan i danska liksom i svenska i regel ej ligga längre tillbaka än på tredje stafvelsen från slutet, t. ex. **guddomm'elig** (men **Gud'dom:**), **møjsomm'elig** mödosam (men **møj'som:**), **almindelig** *almen·li(y)* allmän (men **al'me:n**). Tillägges en böjningsändelse, flyttas dock ej accenten, t. ex. **fø'leligere** känsligare.

---

[1] Obs. huru besvärlig beteckningen af ett vokalljud med två bokstäfver kan vara.

β) Substantiv på **-inde** och verb på **-ere** ha hufvudaccent på näst sista, subst. på **-i** och **-ads** på sista stafvelsen, allt i öfverensstämmelse med motsvarande afledningar i sv., t. ex. **Veninde** *venen'ə* väninna, **Oberstinde** *oBəʌsDen'ə* öfverstinna, **barbe·re** raka, **Farveri·** färgeri, **en Værdi·** ett värde, **Sejlads** *sai̯la·s* seglats, **Stilla·ds** ställning, **Palads** *palas'* palats, **Morads** *moʌas'* moras, **Kyrads** *kyʌas'* kyrass.

γ) Adj. på **-ig** (**-lig, -elig**) behålla stamordets accent, t. ex. **uvurde·rlig** ovärderlig (**vurde·re** värdera), **pudserlig** *puse·ʌli(y)* tokrolig. Märk, att **e·gentlig** egentlig, **off'entlig** offentlig, **or·dentlig** ordentlig, **u'gentlig** för hvarje vecka — alla på **-entlig** — och **legemlig** *le'yəmli(y)* lekamlig accentuera tredje stafvelsen från slutet. Adj. på **-isk** accentueras som i sv., t. ex. **jø'disk** judisk, **sekte·risk, sata·nisk.** Men **parti·sk** partisk (af t. **parteiisch**) och **polis'k** illmarig, skälmaktig (af **polit'isk**) ha slutaccent.

δ) Lånord accentueras i allmänhet efter samma grunder som i sv., t. ex. **Akademi·**, **Fodera·l** fodral, **Skabelo·n** schablon, **Skavan·k, Dok'tor** plur. **Dokto'rer, Momen·t, Natio·n, Mate·rie.** Obs. dock **Kome·die, Taller'ken** tallrik, **Mar'tyr** (plur. **-y·rer**), **Sa'tyr** (plur. **Saty·rer**).

ε) Afledningar på **-barlig, -haftig** och på **-agtig,** när detta är fogadt till enstafviga ord, ha hufvudaccent på afledningsändelsen, t. ex. **skinba·rlig** skenbarlig, **mandhaf'tig** manhaftig, **barnag'tig** barnslig, **delag'tig** delaktig (andra ord på **-agtig** accentueras som sammansatta).

2) **Sammansatta ord ha hufvudaccent på första, biaccent på andra sammansättningsledens accentstafvelse,** t. ex. **Kong'e-ri'ge** konungarike, **genn'emsku:e** genomskåda, **Nyaarsdag** *ny'-åʌsDa:y* nyårsdag, **hen'gi:ven** hängifven. Sammansatta ords accent.

Äfven ord, hvilka ej längre af språkmedvetandet fattas såsom sammansatta, följa vanligen regeln, t. ex. **Al'bu'e** armbåge, **Em'be:de** ämbete, **ar'bej:de** arbeta. Äfvenså subst. på **-dom, -dømme, -hed** och **-skab,** t. ex. **Ej'endom:** egendom, **Kej'serdømm'e** kejsardöme, **Go'dhe:d** godhet, **Regnskab** *ʌai̯'nsGa:p* räkenskap, samt adj. på **-laden, -mæssig, -vorn** (*-voʌ:n* l. *-vå:ʌn*), t. ex. **vred'la:den** vresig, **re·gelmæss'ig** regelmässig, **vrøvlevorn** *vʌöu̯'ləvoʌ:n* (*-vå:ʌn*) pladderaktig.

Om andra dylika sammansättningar se mom. 1.

Anm. 2. I många fall accentuera sammansatta ord senare leden. Så ofta i ortnamn och titlar, namn på högtider, tidsafdel-

ningar och spelkort, i afledda adj. på **-ig -lig -som -en -et -ende,** alltid i ord med prefixen **be- ge- er-,** ofta i ord med prefixen **for-** och **u-** samt i många enskilda ord. Exempel: **Frederiksber·g, Kjøbenhav·n, Korsø·r; Borgmes'ter** borgmästare, **Fastelavn** *fasD(ə)lau·n* fastlag, **Langfre·dag** långfredag; **Aarhun'drede** (*-hun'Dʀ-*) århundrade; **Sparto·** spadertvå, **Kløres'** klöfveräss, **Trumfdame** *tʀomfDa'mə* trumfdam; **almæg'tig** allsmäktig, **barmhjer'tig** barmhertig, **sandfær·dig** sannfärdig, **ærvær·dig** äre-, vördig, **taalmo·dig, nødven·dig, gudfryg'tig, anse·lig** ansenlig, **undse·lig** undsenlig, **mistæn·kelig** misstänklig, **arbejdsom** *aʀBai·ðsom* arbetsam, **opmær'ksom** uppmärksam, **højstæ·ret** högtärad, **højlovet** *heilå·vəð* högtberömd, **alvidende** *alvi·ðənə* allvetande, **medli·dende** medlidsam; **bebrej·de** förebrå, **Begre·b** begrepp, **geraa·de** råka i, **Gevæ·r** gevär, **erhver·ve** förvärfva, **erobre** *əʀo·Bʀə* eröfra; **forstandig** *fo(ʀ)stan·Di(y)* förståndig, **fortræ·delig**[1] förtretlig, **umu·lig** omöjlig, **unøj·som** oförnöjsam, **alde·les** alldeles, **frem-, sær-de·les** fram-, särdeles, **kanske·, maaske·** kanske, **alli'gevel'** likväl m. fl.

§ 34. **Stöt** förekommer enligt § 4 blott på långa vokaler och klingande konsonanter i hufvud- eller bitonig[2] stafvelse. Men icke alla klingande ljud i starktonig stafvelse ha stöt.

A) **Enkla ord ha**

Stöt. 1) **stöt, om de äro enstafviga ord, som nu hafva eller förr haft lång vokal (diftong) eller som af gammalt hafva kort vokal, följd af konsonantgrupp eller dubbelkonsonant,** t. ex. **graa·** grå, **Sø·** sjö, **rø·d** röd; med förkortad vokal **Bov·** bog isl. **bógr, Skov·** skog isl. **skógr, Dom** *Dom·* dom isl. **dómr, Drøm·** (ɵ) dröm isl. **draumr, Løn·** (ɵ) lön isl. **laun, Bøn·** (ɵ) bön isl. **bón, Spaan** *sBon·* spån isl. **spánn, han fløj·** han flög isl. **flaug; Bjer·g** berg, **Hjel·m** hjälm, **Sagn** *say·n* sägen, **Ild** *il·* eld, **Vand** *van·* vatten isl. **vatn, Lam·** lamm isl. **lamb.**

[1] Sammansättningar med **for-** accentuera prefixet, då detta motsvarar sv. accentueradt **för-** eller **före-,** t. ex. **For'nav·n** förnamn, **For'de·l** fördel, **For'sæt'** föresats, **Forstander** *fo(ʀ)'sDan·əʀ* föreståndare. Äfven i följande ord accentueras **for-: For'bud'** förbúd, **For'bun·d** förbund, **For'lag'** förlag, **For'mue** förmögenhet, **for'nem·** förnäm, **For'raa·d** förråd, **For'skel·** skillnad, **For'slag** förslág, **For'sva·r** försvar (men **forsva·re** försvara), **For'sy·n** försyn, **For'tov** trottoar.

[2] Följaktligen förlorar ett ord, som i satsen blir obetonadt, stöten, t. ex. **han læser op'** (men **han læ·ser**).

Anm. 1. Följande en-stafviga ord sakna stöt (ha flytande ton):

α) de, som sluta på kort eller omväxlande kort och lång vokal, t. ex. **ja, da, du, vi, de, nu, saa.**

β) de, som hafva kort vokal, följd af klanglös konsonant (äfv. af **r** med följande ursprungligen klanglös explosiva), t. ex. **Lak'** lack, **Puds** *pus'* puts, **mør'k** mörk.

γ) de, hvilkas korta vokal i äldre tid följts af en, enkel konsonant, t. ex. **Laag** *loɣ'* lock isl. **lok** (dock äfven med förlängd vokal och stöt *lå·ɣ*), **Bad'** isl. **bað**, **Bid'** bett isl. **bit**, **Drev** *Dʀeu'* isl. **drif**, **Ven'** isl. **vinr**, **Tal'** isl. **tal** (i bestämd form få sådana subst. stöt, t. ex. **Badet** *Ba·ðð*, **Bidet** *Bið·ð*, **Vennen** *ven·n̥*, **Tallet** *tal·əð*), **gør'** imp. isl. **gør**, **jeg** fornd. **iæk.** Dock ha flera hithörande ord antagit stöt, såsom **Køn·** (ɵ) isl. **kyn**, **Løn·** (ɵ) lönn isl. **hlynr**, **Skal·** isl. **skel**, **lam·** läm isl. **lamr**; andra ha förlängt vokalen, såsom **Ga·b** gap, **Ski·b** skepp isl. **skip**, **sa·d** isl. **sat.**

δ) de, som sammandragits från tvåstafviga, t. ex. **Fa'r** fader, **Mo'r** moder, **Bro'r** broder, **la'**, **sa'** (jämte **lag'de, sag'de**), **Pe'r** (jämte **Peder**).

2) **flytande ton, om de äro flerstafviga,** t. ex. **svømm'e** simma, **Ga'de** gata. I detta fall har sv. i regel acc. 2. Flytande ton.

Anm. 2. Flerstafviga ord ha stöt i följande fall:

α) de, som bildats af enstafviga genom tillägg af slutartikel, t. ex. **Ø·en** ön, **Sønn·en** (ɵ) sonen, **Manden** *man·n̥* mannen, **Bø·rn-ene** (ɵ) barnen (obs. acc. 1 i sv.).

β) ord på **-el -en -er**, som uppkommit af enstafviga genom hjälpvokal och som i regel motsvaras af sv. ord med acc. 1, t. ex. **A·ger** åker isl. **akr, Hag·el** isl. **hagl, Vaa·ben** vapen isl. **vápn.** Hit höra presensformer af starka verb, t. ex. **gi·ver** gifver, **ly·der** åtlyder, ljuder. Äfven en del svaga verb ha antagit stöt, t. ex. **taa·ler** tål, **me·ner** menar, **ta·ler** talar.

γ) pluraler på **-er** af enstafviga ord på vokal, af ord med omljud[1], af ord på obetonadt **-el -en**, af nomina propria och några enskilda, t. ex. **Mø·er** mör, **Sti·er** stigar, **Tøj·er** tyger, **Ø·er** öar (sing. **Mø·, Sti·, Tøj', Ø·**; men **Ske'er** skedar af **Ske·** har flytande ton); **Bø·ger** böcker, **Bønder** *Bøn·əʀ* bönder, **Fødd·er** fötter, **Tæ·er** tår, **Ænder** *en·əʀ* ankor (sing. **Bo·g, Bon'de, Fo·d, Taa·, An·d**); **Fæng·sler** fängelser, **Mang·ler** brister (sing. **Fæng·sel, Mang·el**, men **Sed'ler** sedlar, **Strim'ler** remsor); **La·gener** lakan, **Væ·sener** väsen (sing. **La·gen, Væ·sen**), **Stor·mer** (af egennamnet **Stor·m**); **Gran·er** granar.

---

[1] Historiskt sedt höra dessa omljudda pluraler till mom. β, då de ju ursprungligen varit enstafviga, jfr isl. **bǿkr, bǿndr** o. s. v.

Haj·er hajar, **Hann·er** hannar, **Hunn·er** honor, **Lodser** *lo·səʀ* lotsar, **Sta·ter** stater o. s. v.

δ) verbalsubstantiv på **-er -ing -ning**, afledda af verb, som sluta på betonad vokal, t. ex. **Ro·er, Ro·ning** roddare, rodd, **Sy·ning** syarbete.

ε) substantiv, slutande på **-e**, hvilka varit enstafviga, men nu äro tvåstafviga, t. ex. **Bredde** *Bʀe·Də* bredd, **Vidde** *vi·Də* vidd, **Læng·de** längd, **Høj·de** höjd m. fl.

ζ) plur. och bestämd form af enstafviga particip på **-t** samt enstafviga adj. på **-sk** och superl. på **-st**, t. ex. **se·te** sedda, **van·te** vanda, **de·lte** delade, **flam·ske** flamländska, **skæl·mske** skälmska, **yng·ste** yngsta, **læng·ste** längsta.

η) en mängd främmande ord och särskildt alla med hufvudaccent på sista stafvelsen, t. ex. **Bødker** *Bø·Gəʀ* tunnbindare, **Snedker** *sne·Gəʀ* snickare, **Hø·ker** hökare, **Hy·ben** nypon, **O·berst** öfverste, **Lædd·ike** lådfack, **Ran·sel** ränsel; **Ide·**, **Pisto·l**, **Politi·** polis, **Studen·t**, **Elefan·t**.

B) **Sammansatta ord ha flytande ton på första, hufvudtoniga sammansättningsleden; senare leden har det enkla ordets accent**, t. ex. **Je'rnhamm'er** (*a*) järnhammare, **Kistebund** *kis'DəBon*: kistbotten.

Anm. 3. Första sammansättningsleden har dock ofta stöt,

α) om den är ett enstafvigt ord, som slutar på lång vokal, t. ex. **Le·skaft** lieskaft, **Ko(·)hud** kohud, **se·vær:dig** sevärd, **Kro(·)man:d** krögare (men **Hus'man:d** torpare, **Stim'an:d** stigman).

β) om den är ett med stöt uttaladt ord på **-el -en -er**, t. ex. **regellø·s** *ʀe·yəlø:s* regellös, **Bændelorm** *Bæn·əloʀ:m* binnikemask, **Vaa·benfabrik'** vapenfabrik, **hæ·derkro'net** ärekrönt.

γ) om den är en enstafvig genitiv eller en genitiv af ord på **-el -en -er**, t. ex. **Aa·rsberet'ning** årsberättelse, **Fæng·selspræs't** fängelsepredikant, **A·senskæf't** åsnekäft, **Al·dersgræn'se** åldersgräns.

δ) om den är något af de i anm. 2 ε omnämnda orden, t. ex. **Bre·ddegra:d** breddgrad.

ε) om den är ett flerstafvigt ord med acc. på sista stafvelsen, t. ex. **Postej·ba'ger, Elefan·thu:s** (men **Værdi'genstan:d** värdeföremål, **Politi'betjen:t** poliskonstapel).

Anm. 4. Senare sammansättningsleden har, mot hufvudregeln, stöt, om den utgöres af ett verb eller verbalsubstantiv eller af ett adjektiv (adv.) med afledningsändelse och den tillika är hufvudtonig, t. ex. **forsam·le, Forsam·ling** församla, -ing, **beta·le** betala, **uhel·dig** olycklig, **mærkvær·dig** märkvärdig. Om den under samma förhållanden har biaccent, råder vacklan, t. ex. **ud'ma:le** utmåla, **ful'dkomm:en** fullkomlig, men **Bo'rdta'le** bordstal, **Fuglesamling** *fu'ləsam'leŋ* fågelsamling.

IV. Kvantitetsväxling.

§ 35. **Inom ett ords böjning** växlar ofta kvantiteten hos vokal, följd af frikativorna *ð ɣ* och *v* l. *u̯*, så att **vokalen är kort i sluten, lång i öppen stafvelse,** t. ex. **Mad'** mat — **Ma·den, Gud'** — **Gu'der, Stad'** — **Sta·den, Slag'** — **Sla·get, Rug'** råg — **Ru·gen, Klov** *klou̯·* klöf — **Klove** *klå'və*, **Skov** *sɢou̯·* skog — **Skove** *sɢå'və* jfr § 26,3. Före **g** och **v** är det dock nästan endast **a**- och **å**-ljud (skrifvet **o** eller **aa**), som på detta sätt skifta kvantitet.

Åtskilliga hithörande ord vackla, så att de kunna ha än lång än kort vokal i sluten stafvelse, t. ex. **Flag** *flaɣ'* eller *fla·ɣ* flagg — **Fla·get, Laag** *loɣ'* eller *lå·ɣ* lock — **Laa·get.**

Ofta är genom utjämning i hela böjningen genomförd antingen den långa vokalen, såsom i **Aa·g** ok, **Na·g** agg, **Da·g** dag, **Gra·v** graf m. fl., eller den korta, såsom i **en Nød'** en nöt plur. **Nødd·er, Brud'** brott best. **Brudd·et** m. fl.

§ 36. **I afledning och sammansättning får första leden mycket ofta vokalförkortning,** t. ex. **aftage** *au̯'ta(·ɣə)*, **dag'lig, Dag'bo·g, Dag'arbej·de, hvid'ne, hvid'ag'tig, rød'me** rodna, **Fod'tøj'** fotbeklädnad, **ud'bre·de, ud'a·rte** urarta, **afændre** *au̯'en·ᴅʀə* förändra m. fl. Slutar första leden på vokal, förkortas den öfvervägande, t. ex. **Blaahed** *ʙlŏ'he·ð*, **blaaaaret** *ʙlŏ'å·ʀəð* blåådrig, **Blaamand** *ʙlom'an·* neger, nonsens, **Smaat'ing·, Frih'e·d, Træs'ko·, Skom'a·ger, frag'aa·** frångå m. fl.; dock icke i **Staa·plads', Aa'sy·n, Tebord** *te·ʙo·ʀ*. Afledning af infinitiv rättar sig efter denna, t. ex. **Lys'ning** ljusning af **lys'ne** ljusna, men **Ly'sning** pålysning af **ly'se** lysa.

§ 37. **Före -t i neutrum af adj. på vokal eller d och före -te -t i preteritum af verbalstam på b d g förkortas lång vokal,** t. ex. **blaat', godt** *ɢot'*, **hvidt** *vit'* af **blaa·, go·d, hvi·d** (äfven **dyb't, rig't, lig't, slig't, stif't, syg't**); **stræb'te stræb't, søg'te, mødte** *møᴅ'ə*, **blødt'e** blödde o. s. v. Men lång vokal kvarstår

i **bre'dte, re'dte, spre'dte** spridde, **klæ'dte, spæ'dte, fø'dte, nø'dte, forraa·dte** med part. **bre·dt** etc., samt **be·dt** af **be'det** och **he·dt** hetat af **hedd'et.**

§ 38. I fråga om beteckningen må anmärkas, **att konsonant icke dubbelskrifves i slutljud men väl mellan två vokaler,** t. ex. **Hul** *hol'* hål — **Hullet** *hol·əð* hålet. En vokal, som föregås af dubbelkonsonant, är kort. Undantag blott **Bre·dde, Vi·dde, Næ·bbet, Dræ·gget** draggen, **dræ·gge** dragga, **Læ·ggen** benet, **Læ·gget** vecket, **(Til')læ'g(g)et, Plaggen** *pla·gən* unghästen, **Skæ·gget, Væ·ggen, Æ·ggen, Æ·gget, Sjette** *ʃe'də*, **So·tten** sjukdomen, **otte** *å'də* samt ofta afledningsändelsen **-mæssig,** t. ex. **for'holdsmæ'ssig** proportionsvis (dock äfven **-mæss'ig**).

Kap. 2. Norsk ljudlära.

I. Ljudfysiologisk öfversikt.

A) Ljudförrådet.

§ 39. Om norska **vokalljuds** bildningssätt gifver följande schema en föreställning:

Främre vok.	Mellanvok.	Bakre vok.
i y	*u*	*o*
e ø	*ə*	
ɛ ɵ	*ɵ*	*å*
æ ö		*o*
	a	

Norskt *i y* är närmast = danskt *i y* (jfr sid. 8 f.), t. ex. **mīl** mil, **mild** *mill* mild, **sȳn** syn, **synd** *synn* synd. *i y*

Norskt *e* är något lägre än danskt *e*, sammanfaller väsentligen med sv. **e**. Det är i östn. endast långt och återger så väl långt **e** som långt **æ** (det senare dock icke före **r**), t. ex. **le** skratta, **læse** *le'sə* läsa; **tre** tre och **træ** trä uttalas fullkomligt lika. *e*

Å andra sidan ha kort **e** och kort **æ** i östn. sammanfallit i *ɛ* = d. *ɛ*, kan äfven kallas öppet **e**, samma ljud som stockholmare m. fl. ha i de af dem lika uttalade orden **sett** och **sätt**. Så uttalas norskt **bredt** bredt lika med **bræt** bräde.[1] *ɛ*

Ett verkligt *æ*-ljud, en låg, främre vokal, något lägre än d. *æ*, har östn. före **r**, t. ex. **bære** bära, **færd** *færrd* färd. *æ*

[1] I västnorska (t. ex. i Bergen) och nordnorska (t. ex. i Trondhjem) skiljes, liksom i större delen af Sverige, mellan kort och långt *e* samt mellan kort och långt *ɛ*.

ø ɵ ö Labialiseras *e*, får man *ø* = sv. slutet ö i **sjö**. Liksom detta är norskt *ø* endast långt, t. ex. **dø** dö. Kort ö-ljud är liksom kort **e** alltid öppet, således *ɵ*, t. ex. **sødt** = sv. **sött**. Före *r* och supradentalerna *ḷ ṇ ṣ ṭ* är **ö** en låg vokal, *ö*, något lägre än danskt *ö* i **rømm'e** (jfr sid. 9 under *ö*), stående nära Stockholms-ö i **höra**.

ə *ə*, obetonadt **e**, är = danskt och svenskt *ə* i t. ex. **bibel** (jfr sid. 9).

a Långt **a** har i norska samma ljud som kort **a**; det är en låg bakre vokal, men på gräns till mellanvokalerna. Det står mellan svenskt **ă** i **tall** och **ā** i **tal**, dock närmare det senare. Ex. **hane** *ha'nə* tupp, **mand** *mann* man.

å o Norska **å**-ljuden äro något lägre än de svenska men ej fullt så låga som de danska; de stå på gränsen mellan låga och medelhöga. Långt **å**, *å*, är mera slutet, kort **å**, *o*, är mera vidt, öppet, t. ex. **bog** *båg'* bok, **baand** *bonn* band, **konge** *koŋ'ŋə* kung.

o Norskt *o*, kort och långt, är väsentligen identiskt med sv. *o* (obs. danskt *o* är något lägre än sv., sid. 10), en hög bakre vokal; t. ex. **ord** *or* ord, **lomme** *lom'mə* ficka (obs. d. *lom'ə*), **lugte** *lokk'tə* lukta.

u Norskt u-ljud, *u*, kort och långt, är en hög, rundad mellanvokal, ett framflyttadt europeiskt **u** (jfr sid. 11), beläget mellan detta och *y*. Sv. **ū** i **hus** är ändå mera framskjutet, bildadt på främre stadiet, nära *y*. Sv. **ŭ** i **hund** är väl liksom norskt **u** en mellanvokal men betydligt lägre än det norska ljudet, medelhögt; utländingar förväxla det gärna med **ö**. Norskt **u** får man genom att, liksom vid sv. **ŭ**, höja tungryggen mot hårda gommen men höja den mera än vid sv. **ŭ**. Ex. **kugle** *ku'lə* kula, **hund** *hunn* hund.

§ 40. Norskan har fyra **i-diftonger**, nämligen *ai̯ ei̯ oi̯ öy̯*, och en u-diftong, *ɵu̯*. I alla är senare komponenten en öppen vokal.

ai̯ *ai̯* är sällsynt. Ex. **hai** *hai̯* haj, **vaie** vaja, **māi** maj.

ei̯ *e* uti *ei̯* uttalas stundom med tungan något tillbakadragen från *e*-läget. Ex. **vei** *vei̯* väg, **segl** *sei̯l* sigill, **tegn** *tei̯n* tecken, **seksten** *sei̯'stn̩* sexton.

oi̯ förekommer blott i lånord, ex. **koi'e** koja, **boi'e** boj, boja. *oi̯*

öy̯ uttalas med bredt, öppet *ö* och öppet *y*, t. ex. **høi** *höy̯* hög, **neutrum** *nöy̯'trum*, **farmaceut** *farmasöy̯'t* farmaceut, **løgn** *löy̯n* lögn. *öy̯*

əu̯ uttalas med tungan än mera tillbakadragen än vid *ai̯* och med öppet *u*. Diftongens första komponent gör i n t r y c k af ett ljud mellan *ö* och *æ* men är troligen en medelhög mellanvokal (mellan *o* och *æ*), lik sv. dialekters *ɵ* i **kol**, dock mindre rundadt (ofta = *ə*). Ex. **haug** *həu̯* höjd, **taus** *təu̯s* tyst. *əu̯*

Anm. Som stafvelsebildande (sonant) fungera liksom i danska och svenska ofta **l** och **n**, t. ex. **handel** *hann'dl̥*, **katten** *katt'n̥*.

§ 41. Schema för norska **konsonantljud.**

		Explosivor		Frikativor: Midtöppna		Frikativor: Sidöppna		Tremulanter		Nasaler	
		Klanglösa	Klingande	Klanglösa	Klingande	Klanglösa	Klingande	Klanglösa	Klingande	Klanglösa	Klingande
Underläppen mot	a) öfverläppen (bilabialer)	*p*	*b*								*m*
	b) öfre framtänderna (dentilabialer)			*f*	*v*						
Tungspetsen mot	öfre framtändernas baksida (postdentaler)	*t*	*d*	*s*			*l*				*n*
Tungbladet mot	tandvallen (supradentaler)	*ʈ*	*ɖ*	*ʂ* (*ʃ*)			*ɭ*		*r*		*ɳ*
Tungryggen mot gommens	a) främre del (prepalataler)			*χ*	*j*						
	b) midt (mediopalataler)	*k*	*g*								*ŋ*
Stämbanden mot	hvarandra (laryngaler)			*h*							

p t k **Explosivorna** *p t k* äro klanglösa och aspirerade — dock *b d g* ej så starkt som i danska —, *b d g* klingande som i sv.

ṭ ṣ ḷ ṇ Norska har, liksom svenska, **supradentaler** *ṭ ṣ ḷ ṇ* — skrifna, liksom i sv., **rt rs rl rn** —, men regelbundet blott efter lång vokal. Efter kort vokal uttalas **rs** supradentalt, de öfriga i högtidligt föredrag som **r** + postdental, i hvardagslifvet *ḍ* förekomma bägge uttalen. Förbindelsen **rd** är supradental, *ḍ*, blott före den betonade stafvelsen, eljest alltid *rd*. Ett svagt **r**-ljud höres stundom, ej alltid, före supradentalen. Ex. **stort** *sto'ṛṭ*, **bart, tirsdag** *ti'ṛṣḍa* tisdag, **børs** *bȫṛṣ* börs, **perle** *pæ'ṛḷə* pärla, **barn** *baṛṇ* barn; men **bort** *borrt*, **herlig** *hærr'li*, **stjerne** *stjærr'nə* (i dagligt tal alltid *stjæ'ṛṇə*); **fordærve** *foṛḍærr'və* fördärfva, men **nordisk** alltid *norr'disk* (likaså ha öfriga i § 49 anm. 2 behandlade ord tydligt *rd*, ej supradentalt *ḍ*).

Anm. Tjockt l (*ł*) brukas i öst- och nordnorskan i hvardagsspråk — dock »aldrig af bildade damer» —, ersättande dels **l** i samma ställningar som i sv. dels **rd**.

Frikativorna *f v s j h* äro lika med motsvarande svenska.

ɥ **Tje**-ljudet, *ɥ*, t. ex. i **kjær** *ɥær*, **kys** *ɥyss* kyss, saknar det förslag af **t**, som höres i en stor del af Sverige, och är samma enkla ljud, som i t. ex. Östergötland begynner ordet **kif**, eller *ʃ* som slutar det tyska **ich**. — Norskt **sje**-ljud, *ʃ*, varierar betydligt; i allmänhet är det labialiseradt och bildas, om man utgår från *s*-ställning (tungbladet mot öfre framtänderna och tungspetsen nedböjd bakom undertänderna), i det tungan föres något tillbaka, främre kanten böjes uppåt mot gommen och tungryggen sänkes mer eller mindre — härigenom uppstår inne i munnen ett ihåligt rum, som frambringar ett doft, sammansatt ljud — samt läpparna framskjutas och rundas. När ljudet uttalas ensamt, t. ex. i interj. **sch!**, höres jämte frikativan ett klanglöst *y*. Ex. **skib** *ʃib* skepp, **sjæl** *ʃel* själ.

r Norskt *r* är som i svenska tungspets-**r** och svagt vibreradt. Blott på en smal kuststräcka i södra och västra Norge till Bergen är det tungspens-**r**.

m n ŋ **Nasalerna** *m n ŋ* äro lika med de svenska. Om supradentalt *ṇ* jfr ofvan.

B) Accent.

§ 42. Med hänsyn till den **exspiratoriska accenten** är en stafvelse, liksom i sv. och d., 1) **hufvudtonig**, 2) **bitonig**, 3) **obetonad**. Den biaccent (levis), som sv. har på slutstafvelsen i t. ex. **unge**, **tunga**, finnes äfven i norska, ehuru den där är svagare; stöt förekommer icke. Exspir. accent.

§ 43. Norskans **musikaliska accent** uppvisar i alla ord en stigning af den musikaliska tonen mot ordets slut. Den öfverensstämmer i fråga om möjligheten af stigande ton med svenska i motsats till andra europeiska språk, som, där fast ordmelodi öfver hufvud förekommer, ha fallande ton. Men man märker ändå strax man hör en norrman, att hans tonfall är ett helt annat än svenskarnes; man frapperas af de höga diskanttoner, som äro så öfvervägande i hans språk. Musik. accent.

Skillnaden synes mig bero dels och väsentligen därpå, att norskan har stigande ton i alla ord, svenskan däremot i största delen af Sverige fallande ton i en mängd ord, nämligen i dem som ha acc. 1, jfr sid. 16, dels därpå att intervallerna och alltså stigningen är större i norska än i sv.

Norska har samma tvenne accentuationssystem som svenska, nämligen enstafvighetsaccent eller acc. 1 och tvåstafvighetsaccent eller acc. 2, äfven benämnda enkelt och brutet eller sammansatt tonfall.

1) Vid **acc. 1** börjar i norska tonen lågt och springer upp en ters eller en kvart; t. ex. om tonarten är **c**-dur, börjar tonen normalt med **g** och glider upp till **h** och **c**. Acc. 1.

Vid olika stämning kan man börja lägre, t. ex. för att uttrycka hot eller vrede, och äfven genomlöpa antingen smärre intervaller, t. ex. **g a h**, hvarigenom talet blir mera enformigt, eller större intervaller, t. ex. **g h d**, hvarigenom talet får en lifligare anstrykning.

2) **Acc. 2** börjar med en hög ton, som glider nedåt omkr. en ters men sedan åter stiger med ett språng omkr. en kvart. Ex. normalt Acc. 2.

Svensk acc. 1 följer samma grundprincip som den norska acc. 1, men tonglidningen går i allmänhet från h ö g ton n e d å t. Svensk acc. 2 utmärkes af väsentligen samma tonväxling som norsk acc. 2.

Ofta åtskiljas två ord endast genom den musikaliska accenten (jfr sid. 16), t. ex. **bunden** *bun'nən* bottnen men **bunden** *bun`nən* bunden, **bønder** *bøn'nər* bönder, men **bønner** *bøn`nər* dels bönor sing. **bønne**, dels böner sing. **bøn** *bønn* m. fl.

Anm. Öfriga dialektgrupper ha bägge dessa accentsystem men med helt annorlunda fördelad tonglidning (jfr inledn. anm. 2).

C) Kvantitet.

§ 44. Norskans kvantitetsförhållanden äro desamma som svenskans; alltså är en **vokal** i ö p p e n, b e t o n a d stafvelse alltid **lång**, i s l u t e n stafvelse d e l s **lång**, och då är följande konsonant alltid kort, d e l s **kort**, och då är följande konsonant alltid lång. En lång vokal eller konsonant förkortas, då den i satsen förlorar accenten.

II. Bokstäfvernas uttal.

§ 45. Om norskt alfabet och norsk tryckstil gäller detsamma som om danska (jfr sid. 17). Bruket att skrifva substantiv med stor begynnelsebokstaf är i norska allmänt afskaffadt. Skolans ortografi är påbjuden af regeringen.

a § 46. **Norskt a är**

1) **vanligen** = *a*, lika både som långt och kort, t. ex. **mad** *mat* mat, **tag** *tak* tak; **lang** *lagg* lång, **tag** *tagg* tagg. 2) = *ə* i **akvavit** *akəvitt'* brännvin. 3) = *o* i infinitivmärket **at.**

4) **stumt i barakke** *brak'kə* i betydelsen »gammalt förfallet hus» (men *barak'kə* fältbarack).

Anm. Om **au** = *ou̯* se § 66,4.

§ 47. **Norskt b är** b

1) = *b*, **när det motsvarar sv. b, äldre** (samnordiskt) **b**, t. ex. **hȳ'bel** (student)kammare, jfr sv. **hybble**, **lăb** labb.

2) = *p* a) **före s och t**, t. ex. **dræbt** *dræppt* dräpt, **døbt** döpt, **knibsk** spotsk, **ribs** *ripps* vinbär. b) **in- och slutljudande efter lång vokal, då det härstammar från äldre p**, t. ex. **gabe** *ga'pə* gapa, **draabe** *drå'pə* droppe, **taabe** *tå'pə* dåre, **sæbe** *se'pə* såpa, **krybe** *kry'pə* krypa, **raabe** *rå'pə* ropa (äfv. *rå'bə* högtidligt, *ro'pə* vulgärt), **tab** *tap* förlust, **tabe** *ta'pə* tappa.

Anm. Orsaken till *p*-ljudets beteckning med **b** liksom *t*-ljudets med **d** (§ 49,2 a) och *k*-ljudets med **g** (§ 52,2 b) är den, att nynorskans skriftspråk är af danskt ursprung — i danska (och sydn. jfr inledn. anm. 2) ha **p t k** efter lång vokal öfvergått till **b d g** —, under det norska talspråket i många fall har hållit sig oberördt af skriften. Därför är uttalet *p t k* fast och undantagslöst i folkliga ord, som länge lefvat i umgängesspråket. Men ord, som införts i nyare tid genom skriftspråket, t. ex. religiösa och bibliska uttryck samt högre kulturord, uttalas med *b d g*. Många ord ha dubbelt uttal, nämligen med *p t k*, då de brukas i egentlig betydelse, men med *b d g*, när de beteckna begrepp, som tillhöra det högre kulturlifvet.

I enlighet härmed uttalas **b** som *b*, ehuru det motsvarar äldre **p**, uti t. ex. **haab**, **-e** *håb*, *-'ə* hopp, -as, **skib** *ʃib* skepp, **kube** bikupa, **slībrig** slipprig, **vaa'ben** vapen, **daab** dop (men **døbe** *dø'pə*), **aabenbar** *å'bənba'r* uppenbar (men **aa'ben** öppen, **aa'bne** öppna ha *p*-ljud), **skaber**, **-else** skapare, -else (men *ska'pə*, *ska'pning* skapa, -else). Uttalet växlar efter betydelsen i t. ex. **gribe** med *p*-ljud men **tale gribende**, **morskab** nöje (*p*) men **klogskab**, **kundskab**, **videnskab**, **skrøbelig** fysiskt svag (*p*) men **skrøbelig** syndig, **svøbe** *sve'pə* piska men *svø'bə* gissel, bildligt, t. ex. **han er en svøbe for sit land**, m. fl. Med *b* uttalas ock **læbe** *le'bə* läpp och **æble** *e'blə* äpple (dock äfv. *æpp'lə*).

§ 48. **c brukas i norska vanligen blott i betydelsen** *s*, t. ex. **akcent**, **harcellere** håna, **sauce** *sou̯s* sås. Så ock **sc** = *s*, t. ex. **discipel**. c

ch, sällsynt, uttalas med **k**-, **tje**- eller **sje**-ljud, som i sv. **sch** är sje-ljud, t. ex. **drosche** droska, **gamas'cher** damaskor.

d § 49. **Norskt d är**

1) = *d*, **då det motsvarar sv. d, äldre d** eller ð, t. ex. **dȳd** dygd, **lede** leda, **syde** sjuda, **y'dmy'g** ödmjuk.

2) = *t*

a) **då det motsvarar sv. t, äldre t,** t. ex. **bryde** *bry'tə* bryta, **bø'der** böter, **did** *dit* dit, **flad** flat, **fløde** grädde, **gade** *ga'tə* gata, **hed** het, **knu'de** knut, **lede** leta, **no'de** not (i musik), **skjøde** *ʃø'tə* skot (äfv. köpekontrakt), **skyde** *ʃy'tə* skjuta, **væde** *ve'tə* väta. I **mod** *mot* mod, djärfhet är *t*-ljudet = sv. **d** (men **modig, taalmodig** ha *d*-ljud).

dd = *tt* i **sidde, fød'der, rød'der, raadden** rutten (i egentl. bet.; men *dd* i t. ex. **der er noget raa*dd*ent i den danske stat**).

Anm. 1. I enlighet med hvad som sagts i § 47 anm. uttalas **d** som *d*, ehuru motsvarande sv. **t**, i t. ex. **ā*d*-** åt- (i **a'd-gang** tillträde, **-komst** åtkomst, **-færd** beteende, **-lyde** åtlyda, **-skille, -ig** åtskilja, -lig, **-sprede** förströ, **-spørge** åtspörja, **-vare** åtvarna), **arbei*d*e** arbeta, **bedre** *be'drə* bättre, **brŭ*d*** (ben)brott, **brø*d*e** förseelse, **ubrø*d*elig** obrottslig, **embede** *ɛmm'bədə* ämbete, **fedme** *fɛdd'mə* fetma, **fe*d*e-kvæg** gödboskap, **-varer** feta varor, **fli*d*** flit, **gaa*d*e** gåta, **ha*d*** hat, **klo*d*e** (världs)klot, **lŏ*d*** lott, **skjødesløs** *ʃø'dəslø's* vårdslös, **skŭ*d*** skott, **splī*d*** split, **spȳ*d*** spjut, **sø*d*me** sötma, **e*dd*ike** ättika, **vĭ*d*ne** vittna. Olika uttal i olika betydelse ha t. ex.

bide = *bi'də* blott i part. **bi*d*ende** (t. ex. **svar**); men eljest *bi'tə*.

blød = *blød* i **blødagtig** omanlig, **bløddyr** blötdjur; men eljest *bløt*.

flaade = *flå'də* krigsflotta, *flå'tə* timmerflotte.

flyde = *fly'də* figurl.: **tale fly*d*ende, i fly*d*ende tilstand, indfly*d*else**; men *fly'tə* simma på ytan.

forbry'*d*er, -else förbrytare, -else; men **forbryde sig mod** med *t*.

græde, begræde = *gre'də* figurligt; men östn. *grå'tə*, västn. *græ'tə* fälla tårar.

kjød = *ɉød* i biblisk mening i motsats mot »anden»; men eljest *ɉøtt*; »dock säga bildade damer alltid *ɉød*».

lade = *la'də* i bet. underlåta, i uttrycken **det maa man la*d*e ham** det må man gifva honom rätt i, **efterla*d*ende** slapp, liknöjd, **tilsynela*d*ende** skenbar, **nedla*d*ende** nedlåtande, **tilla*d*else** tillåtelse, **forla*d*else** förlåtelse, **undla*d*else** uraktlåtande, **udela*d*else** utelämnande, **uafladelig** *uavla'dəlig* oaflåtlig; men *la'tə* **som om** låtsa, liksom ock *t*-ljud i öfriga sammansättningar; enkelt som hjälpverb vanligen uttaladt *la*, t. ex. *la* **være** (preter. **lod** *lot* lät).

maade = *må'də* i bet. grammatiskt modus och i uttr. **tăk, i lige maa*d*e, maa*d*elig** försvarlig (som betygsgrad), **umaa'*d*elig** omåttlig,

maadehold måtta, **overmaade** öfvermåttan; men *må'tə* i bet. sätt, måtta, t. ex. **paa den maade, i saa maade, med maade, holde maade, over al maade, maadelig** medelmåttig (**en maadelig kār** en odåga, **maadelig vakker**).

nyde = *ny'də* i **n. agtelse, n. livet, n. undervisning** och i bet. »finna behag i» samt i **nydelig** täck, **nydelse** njutning; men *ny'tə* **mad og drik, n. godt af noget** o. s. v.

skjød = *ſød* bildligt, t. ex. **i famīliens skjød, skjødehund** knähund; men *ſøt* i egentlig bet. »sköte» och i bet. »skot», i **frakke-skjød** rockskört, **skjødeskind** förskinn o. d.

sød = *sød* i **sødelig** ljuf (**sove sødelig**), **forsøde ens liv**; men eljest *søt*, t. ex. **søde sager, børn.**

vide = *vi'də* i **vidende** vetande, vetskap, **uvidende** ovetande, **viden, videnskab** vetande, vetenskap; men *vi'tə* eljest, äfven i **videbegjærlig** vetgirig.

yd-re, yd-erst = *yd-* i figurlig bet., **yderlig** ytterlig, **endydermere** vidare, **et ydre**; eljest *ytt-*, t. ex. **ydre** adj., **yderst, yder-frak, -væg.**

æde = *e'də* i religiös mening: **tager det hen og æ'der det,** och i partic. **kjød-, alt-ædende,** eljest *e'tə*, t. ex. i **storæder.**

b) **i pret.-ändelsen -ede,** som oftast — alltid efter **d, t** och efter flera konsonanter — uttalas *ət*, t. ex. **pratede** *pra'tət* pratade, **badede** *ba'dət* badade, **merkede** *mærr'kət* märkte, **morede** *mo'rət* roade, **uleiligede** *u'leiliət* besvärade; dock **svarede** *sva'rtə* svarade, **lovede** *loff'tə* l. *lå'vət* lofvade; obs. **burde** *burr'tə* borde.

c) **i ändelsen -ede** *-ətə* i plur. och svag form **af adj. på -et,** t. ex. **den fillede** (*fil'lətə*) **gut'ten** den trasiga pojken, **krogede** (*kro'kətə*) **veie** krokiga vägar; äfven i **fremmed** främmande, **lerred** lärft, **linned** linne är **d** = *t*.

3) **d är stumt** liksom i danska **i förbindelserna ld nd rd ds dt** (jfr sid. 20 f.), t. ex. **Harald, mild; endog** till och med, **niende** nionde, **nōrd** nord, **nordman** (*norr'-*) norrman, **turde** *to'rə* töra, **skyds** *ſyss* skjuts, **pudsig** putslustig, **vadsæk** *vas'sækk'* (äfv. *vatt'sækk'*) kappsäck, **brudt** brutit, **hvidt** hvitt. Vidare är **d** stumt (assimileradt) i **bødker** *bøk'kər* tunnbindare, **snedker** *snæk'kər* snickare, **fladbrød** *flab'brø'* flatbröd.

Anm. 2. I nyssnämnda förbindelse är **d** hörbart i hufvudsakligen samma fall som i danska (jfr sid. 20 f.). Så t. ex. uti **fyldig** fyllig, **olding** åldring, **skildre** skildra, **vindu** fönster, **kyndig** *ɣynn'di* kunnig,

sondre söndra, plur. **synder** (men sing. **synd** *synn*); **nordisk** *norr'-disk*, **vor`de** varda, **verden** värld, **værd** (utt. *værrt* adj. värd, *værrd* subst. värde), **færd** beteende, **brudefærd** bröllop m. fl.

Anm. 3. I umgängesspråket är dessutom **d** ofta stumt efter lång vokal; i vissa ord stumt i egentlig, hörbart i figurlig bemärkelse, t. ex. **hvad** *va*, **kjed** *ɣe* led, **glide** *gli`ə* l. *gli* glida; **blad** *bla* blad på träd eller i bok, men *blad* i t. ex. **historiens blade**, **glad** *gla* i t. ex. **en glad gut**, men *glad* i **glade dage** m. fl. Alltid **foder** *for*, **læder** *lær*, **fjeder** *fjær* (äfven skrifvet **fjær**), **spader** (*spar* i kortspel; *spa`ər* spadar), **klæder** *klær*, **bede** *be* o. s. v.

e § 50. **Norskt e är**

1) = *e*, **då det är långt**, t. ex. **sne** snö, **egen** egen, **legeme** *le`gəmə* lekamen (obs. d. *le'ɣmə* § 11 anm. 1).

2) = *e*, **då det är kort** i betonad stafvelse, t. ex. **krebs** *krepps* kräfta, **kreds** *kress* krets, **peber** *pep`pər* peppar (obs. d. *peu'ən* § 8,3), **bredde** bredd. I diftongen *ei*, skrifven **ei eg**, har *e* stundom en egen klang, jfr sid. 40, t. ex. **speil** spegel, **jeg** jag (utt. *jei* betonadt, *jə* obetonadt).

Anm. 1. Före **r** uttalas kort **e** alltid som *æ*, t. ex. **ert** *ærrt* ärt, **erte** reta, **smerte** smärta; långt **e** är = *æ* uti **der** *dær* där, **er** är, **her** här, **hver** hvarje, **erende** *æ`rən(ə)* ärende, **fjerde** *fjæ`rə*, **igjerde** *ijæ`rə* i görningen, **jern** *jærn* järn, **jertegn** *jæ`rtein* järtecken, **karriere** karrier. E-ljud före **r** har norska i samma fall som sv., t. ex. **ler** ler, **lere** lera, **mere** mera, **mane'r**, **office'r** men äfven i **karakte'r**.

3) = *ə* **i obetonad, eftertonig stafvelse**, t. ex. **kokettere** *kokəte'rə* men **kokett** *kokett'*. I förtonig öppen stafvelse ligger **e** mellan slutet *e* och *ə*, t. ex. i **be- ge- re-**, i **despot** *despo't* m. fl. — I norska liksom i danska (jfr sid. 21 f.) uttalas i romanska lånord ett slutande ĕ, t. ex. **etage** *eta'ʃə* våning, **brĕs`che** bresch, **brŏs`che** brosch, **et kostume** *kostu'mə* l. *-y'-* en kostym.

4) = *i* uti **de** de, **De** ni, **svedske** sviskon (utt. *sviss`kə* och ofta skrifvet **sviske**), **kegle** *ɣi`lə* kägla (i spel).

5) stumt i **fiende** *fi`ndə* (obs. d. *fjen'ə*), **int(e)ressant, -ent, -ere** (men **interesse**), **piedestal** *pidəsta'l*, **eddik(e)**. Om impf.-änd. **-ede** se § 49,2 b.

Anm. 2. Om **eu** (**ev**) se § 66,4.

§ 51. **Norskt f är** f

1) = *f*, t. ex. **ofte, lefse** ett slags flat- eller tunnbröd, **tæft** lukt.

2) = *v* i **af** (*av*, obetonadt *a*), **sfinks, sfæ`re, atmosfære** och stundom i **asfalt**.

§ 52. **Norskt g är** g

1) = *g*, **då det motsvarar sv. g, äldre g, då det motsvarar svenskt j, uppkommet af g före obetonad vokal, och då det förekommer i lånord,** t. ex. **flåge** flagga, **svoger** *svå'gər* svåger; **Nor'ge, sørge** *sörr`gə* sörja; **geistlig** andlig, **gesandt, gevinst** vinst, **logik', regen't** (men **regjere**), **religio'n, tragisk, Aegypten.** Men **gebur'tsdag** födelsedag och **gevæ'r** gevär ha *j*-ljud.

2) = *k*,

a) **då det står före t och ofta före s,** t. ex. **jægt** kustfartyg, **kløgt** klokhet, **dag'sreise, rig'ssprog.** Obs. **ogsaa** uttalas vanligen *os`so*.

b) **då det motsvarar sv. k, äldre k,** t. ex. **bag** *bak* bak, **bage** baka, **bøg** bok(träd), **flag** (is)flak, **høg** hök, **kage** kaka, **lagen** lakan, **lege** leka, **myg** mjuk, **ryge** ryka, **røge** röka, **spiger** spik, **streg** *strēk* streck, spratt, **taage** tjocka, **uge** vecka, **vaage** vaka, **nøgel** nyckel (vanl. *nøk`kəl*, stundom *nöy`əl*). Som *k* uttalas **g** äfven i **pige** flicka (piga), **svag** svag, **tog** tog och **galocher** *kalof`ər* galoscher, där sv. har **g**.

Anm. I många ord (jfr § 47 anm.) uttalas **g** som *g*, ehuru motsvarande äldre **k,** t. ex. **dog** *dåg* dock, **fag** fack, **læge** *le`gə* läkare, **legeme** kropp, **megen** mycken, **sprog** *språg* språk.

Dubbelformer ha t. ex. **bog** »finare» uttal *båg*, men äfven *bok;* plur. **bøger** uttalas alltid *bø'kər*.

klog = *klåg* vittnande om klokhet: **klog fo`rholdsre'gel, klogelig, klogskab,** men eljest *klok*, t. ex. **klog mand, klogt dyr.**

rige = *ri`gə* i figurlig bet.: **dyre-, naturriget, Guds rige,** men eljest *ri`kə:* **et stort rige.**

smag = *smag* böjelse, smakriktning: **fin smag, smag-fuld, -løs, smage Guds naade,** men eljest *smak*, t. ex. **en underlig smag paa suppen, det smager af fugl** det smakar fågel.

vige=*vi`gə* »vika» intrans.: **vige til side,** men *vi`kə* trans.: **v. hesten.**

aag = *åg* ok figurligt: **gaa under aaget, tyrannernes aag,** men *åk* på dragare och till vattenbärning.

3) = *j*

a) **före i y uti starktonig stafvelse,** t. ex. **gid** *ji(d)* ack att! (dock äfv. *gid*), **gift** gåfva, **gyde** *jy'tə* gjuta, **gynge** gunga.

b) **efter l r** (dock vacklande) **uti arg, belg, berg, berge, borge, dorg** dörj (krok med handref), **elg, helg, svelg** svalg, **svelge, Sverige** *sværr'jə*, **talg.** Uti orden **følge** följa, **sælge** sälja och **spørge** fråga är **g** stumt (assimileradt): *føl'lə sal'lə spör'rə.*[1] I öfrigt uttalas **lg rg** med **g**-ljud, t. ex. **dølge, færge** färja, **færgemand** färjkarl.

4) = **konsonantiskt** *i̯ y̯* **uti diftongen** *ai̯*, skrifven **eg ig,** och *öy̯*, skrifven **øg;** *ai̯* uti **jeg, mig, dig, sig,** i regel uti förbindelsen **egl** och ofta **egn,** t. ex. **kegle** *çai̯'lə* kägla, kon (matematisk figur, men *çi'lə* om kägelspel § 50,4), **negl** nagel, **segl** sigill, **forsegle** försegla, **snegl** snigel, **tegl** tegel; **bregne** bräken (ormbunke), **egn** trakt, **hegn** hägn, **regn, -e** regn, -a, **regne, -ing** räkna, -ing, **tegn** tecken; *öy̯* i **døgn** dygn, **løgn, -er** lögn, -are. I väst- och nordn. uttalas ofta **egn øgn** som *ęŋn øŋn*, men i östn. anses detta vulgärt.

5) = *ŋ* **före ett till samma enkla ord hörande n,** t. ex. **agn, Magnus, vogn** vagn, **bygning** byggning. Dock uttalas i östnorska **egn øgn** oftast som *ai̯n öy̯n* jfr mom. 4.

6) = *ʃ* **i franska ord,** t. ex. **logis** *loʃi'*, **etage** *eta'ʃə* våning.

7) **stumt**

a) **i adj. och adv. på -ig -lig,** t. ex. **færdig** *færr'di* l. *fæ'ri* färdig, **aldrig, fugtig** plur. **fugtige** *fokk'tiə*, äfven i afledningar af **sådana** ord, t. ex. **fore'vige** föreviga. Neutr. **-igt** uttalas i högre stil *-ikt*, i dagligt tal *-i*, t. ex. **billigt.**

b) **i slutljud efter starktonig diftong,** t. ex. **baug** *bøu̯* framstam, **deig** deg, **haug** höjd; äfvenså i **og** *å*, **ogsaa** *os'so* och ofta i sammansättningar med **dag,** såsom **mandag, goddag.**

[1] Dock hörbart i särskild betydelse, näml. i partic. **følgende,** i subst. **følge** i betydelsen slutsats och i **følgesvend** ledsagare, **følgeværdig** efterföljansvärd, **efterfølger** efterföljare; **sælger** säljare, **sælgerinde;** i partic. **spørgende,** t. ex. **spørgende udtryk, spørgesætning** frågesats, **spørgepartikel** frågepartikel.

c) **i inljud efter lång starktonig vokal** uti **ba(g)bord** babord, **fugl** *ful* fågel, **ku(g)le** kula, **pry(g)l** prygel, **sti(g)e** stege, **sti(g)bøile** stigbygel, **lagde** *la*, **sagde** *sa*, **rug** *ru* råg, **nogen, -et** *no'ən non, no'ə no;* äfven plur. **nogle** *non* (dock uttalas **g** i **no*g*en-sinde, -somhelst, -lunde, no*g*etnær**); äfven i **fysiognomi** är **g** stumt. Efter kort starktonig vokal är **g** hörbart, t. ex. **hagl** *hag'gəl*, **smügle, øgle** ödla.

d) **före j**, ty **gj** = *j*, t. ex. **gjælde** *jal'lə* gälda, **gjemme** gömma, **gjær** gäst, **gjø** skälla, **gjord** *jor* gjord. — Om **g** i förbindelserna **lg rg** se mom. 3 b.

§ 53. **Norskt h uttalas som** *h*, t. ex. **hale** svans, men **är stumt före j och v**, t. ex. **hjĕm** hem, **hveps** geting. h

§ 54. **Norskt i är** i

1) = *i*, **slutet, både då det är långt och kort**, t. ex. **vīs** vis, **hvis** *viss* hvilkens, om.

2) = **konsonantiskt öppet** *i̭* **uti diftongerna** *ai̭ ei̭ oi̭*, = **öppet** *y* i diftongen *öy* jfr § 40. Obs. **veir** väder uttalas *vær*, men *vei̭r* i öfverförd bet. i **henveire, veire bort** bortsnappa, bortrycka.

3) = *j* **ofta före vokal**, t. ex. **forrige** *forr'jə* förra (**g** stumt enl. § 52,7 a), **kariol** *karjo'l*, **kastanie, Kristiania** *kristiann'ja*, **billion, familie** *famī'ljə*.

4) = *e* i **Skien** *ʃe'ən*.

5) = *ə* i **genitiv** *genəti'v*, **tusind** *tu'sən*.

6) = *e* i **mig, dig, sig** (utt. *mei̭ dei̭ sei̭*, obetonade *mə də sə*).

7) = *ö* uti **firti**, äfven skrifvet **fyrti** eller **fyrretyve** (utt. *förr'ti*, ofta *förr*, äfv. *firr'ti*) fyrtio.

8) **stumt** i **tredive** *tradd'və* trettio, **prædike, -en** (äfven skrifvet **præke, -en**; men **prædikan't** med hörbart *di*). Om **si, ssi** se § 64.

§ 55. **Norskt j är** j

1) = *j*, t. ex. **jyde** jute (från Jutland), **jøde** jude, **jente** jänta, **jonsok** *jonn'sok* midsommardag (jfr sid. 54 not 2), **jom'fru** jungfru.

2) **ofta stumt i tredje** *trad'də*, **smidje** *smi'ə* smedja, **vidje** *vi'ə* vidja.

3) = *ʃ* **i franska ord,** t. ex. **jaloux** *ʃalu'*, **bonjour.**

Obs. **gj** = *j* jfr § 52,7 d; **kj** = *ɣ* § 56,2; **sj** = *ʃ* § 64; **skj** = *ʃ* § 56,5.

k § 56. **Norskt k är**

1) = *k* i samma fall som i sv., d. v. s. **före konsonant** (utom **j**), **före bakre** (»hård») **vokal, före obetonad främre** (»len») **vokal och i slutljud,** t. ex. **kviksølv** *kvikk'søl'* kvicksilfver, **pakt** förbund, **kone** *ko'nə* hustru, **høker** hökare, **braak** *bråk* bråk, oväsen (»bråk» i räkning heter **brøk**).

2) = *ɣ* **i betonad stafvelse före främre** (»len») **vokal i y** (**e æ ø**), och i förbindelsen **kj,** som är = *ɣ*, t. ex. **kilde** *ɣil'lə* källa (figurl. *ɣill'də* i t. ex. **kildeskrift**), **kirsebær** *ɣiṛʂ'əbæ'r* körsbär, **kyndig** *ɣynn'di* kunnig, **forkynde** *forɣyn'nə* förkunna, **kyst** *ɣysst* kust; **Kjartan** *ɣarr'tan* ett mansnamn, **kjende** *ɣen'nə* känna, **kjole** *ɣo'lə* rock, kjortel.

Anm. 1. I lånord behålles vanligen *k*-ljudet, t. ex. *k***ei'ser** kejsare, *k***ei'tet** vänsterhänd, **kyras** *kyrass'* kyrass (harnesk), *k***ænguru,** *k***ølle** klubba, **monar***k***i',** **hierar***k***i'.** Mera naturaliserade lånord ha dock *ɣ*-ljud, såsom **kirke** *ɣirr'kə* kyrka, **kemi';** äfven **kerub, kegle** (se § 52,4) ha *ɣ*.

3) = **konsonantiskt** *i̯* uti **seksten** *sai̯'stn̥*.

4) **stumt** i **auktion** *eu̯ʃo'n*, **mulkt** *mullt* böter, **mulktere** bötfälla, **spektakel** *spetak'kəl* (äfv. *spekt.*), **engels(k)mand** och **frans(k)mand.**

5) **Norskt sk före främre** (»len») **vokal och norskt skj uttalas som** *ʃ*, t. ex. **ske** *ʃe* sked, **ske** ske (**maaske', kan'ske**), **skei** väg, **skeie** vika (från ämnet), **skelet** *ʃelett'* skelett, **ski** skida, **skyde** *ʃy'tə* skjuta, **skøite** skridsko; **skjangle** vackla, **skjelne** urskilja, **skjule** dölja, **skjære** skata.

Anm. 2. Före obetonad vokal uttalas **sk** som *sk*, t. ex. **men'neske** människa, **vanskelig** svår, **træske** tröska; äfven i *sk***øi** skoj, *sk***øier** skojare.

l § 57. **Norskt l är**

1) = *l* **i regel,** t. ex. **alle** alla, **lide** lida.

2) = *l̥* **omedelbart efter tungspets-r** — som då ibland är fullkomligt stumt —, t. ex. **Karl** *ka'r̥l̥*, **farlig**, **perle** *pæ'r̥l̥ə* pärla.

3) **stumt** i **lja** eller **ljaa** lie, **ljore** rökfång, **karl** karl (ofta skrifvet **kar**, särskildt i sammansättningar, såsom **bra`ka'r** bra karl, **sto`rka'r**, **stak`kar** stackare — af **stafkarl**), i umgängesspråket äfven, liksom i sv. och d., uti **skal** *ska*, **til** *te*.

§ 58. **Norskt m uttalas som** *m* t. ex. **mul`ter** hjortron, **rum** *romm* rum, **kam'fer** (ofta med dentilabialt **m**). m

§ 59. **Norskt n är** n

1) = *n* **i regel**, t. ex. **nonne** nunna.

2) = *ŋ* **före g** (**n** + **g** tillsammans äro = *ŋ*) **och före k**, t. ex. **finger** *fiŋ'ər* finger, **synke** *syŋ`kə* sjunka, **distinktion** *distiŋʃo'n*.

3) = *n̥* **efter r**, t. ex. **gjerne** *jæ`r̥n̥ə* gärna, **korn** *ko'r̥n̥*.

§ 60. **Norskt o är i regel**, liksom i danska (jfr sid. 26 f.), o

1) = *o*, **då det är långt**, t. ex. **hob** *hop* (danskt *hå·p* l. *ho·p*), **korn**, **krog** *krok* krok, **spor** *spor* spår. Äfven i främmande ord, såsom i dem på **-on**, **-om** (motsvarande sv. *-åm*), **-or** (sv. *-or*, stundom *-år*), **-ol** (sv. *-ol*, stundom *-ål*), **-op** (sv. *-åp*), **-os**, **-ot** (sv. *-ot*, stundom *-åt*), t. ex. **drago'n**; **agrono'm** (*o o*), **ato'm**, **diplo'm**, **idio'm**, **symptom**; **konto'r** (*o o*), **kor**, **korrido'r** (*o o*); **karrio'l**, **monopo'l** (*o o o*), **vitrio'l**; **horosko'p** (*o o o*), **teleskop**; **ansjo's** ansjovis, **apriko's**; **despo't**, **idio't**, **patrio't**.

Anm. 1. Ehuru långt, uttalas norskt **o** som *å* oftast före **g**[1] och regelbundet före **v**[2], liksom i danska (jfr sid. 26 f.), nämligen i **bog** *båg* bok, **broget** brokig, **dog** dock, **drog** odåga, **fjog** tölp, **klog** klok (äfven uttaladt *klok*), **og** och, **skrog** skrof, **sprog** språk, **svoger** svåger, **tog** tåg samt lånord på **-og** som **dialo'g**, **filolo'g** (*o å*), **katalog** (men **demagog** har *o*); **alkove** alkov, **bovenbram**, **doven**

[1] *o*-ljud före **g** mot danskt *å* ha **bog** bog på djur, **plog** (d. **Bov·**, **Plov·**, i n. hvardagsspr. *bou̯*, *plou̯*); samt **koge** koka och **krog** krok, i hvilka **g** uttalas med *k*-ljud, äfvensom **nogen**.

[2] *o*-ljud före **v** ha blott **bov** bog på djur eller fartyg (det förra äfven **bog** jfr not 1, det senare äfv. **baug** *bou̯*) och **hov** hästhof.

trög, **grov** grof, **hov** tempel, **hoven** uppblåst, **lov** lof, lag, **lovlig** loflig, laglig, **love** lofva (men **luv** *lu* = sv. l*o*f, **luve** = l*o*fva), **over** öfver, **rov** rof, **skov** skog (äfven *skog*), **sove** sofva, **svovel** svafvel, **vove** våg, våga; *å*-ljud ha vidare **fole** fåle, prefixet **fore-** i **forekomme** förekomma etc., **vor** pron. vår, **tjor**, **-e** tjuder, -ra, samt **Torsdag** *tå'rʂḍa* (trots *Tor*).

2) = *o*, **då det är kort**, t. ex. **dom** *domm* dom, **dom'mer** domare, **hjort** *jorṭ* hjort, **konge** kung, **ot'te** åtta, **skodde** dimma, **parasol'**, **protokol'** (*o o o*), **grŏs** gross, **bankerot'** bankrutt, **bor** borr (*borr*, äfven *bor;* obs. danskt BO·R § 19,1).

Anm. 2. Kort o uttalas som *o*

α) i betonad stafvelse i åtskilliga ord, särskildt före **m**. Så **bom** stängsel, felskott, **bombe** *bom'mə* bomb, **bom-olje**, **-uld**, **bonde**, **bort**, **dom'bjælde** ett slags bjällra (äfven skrifvet **dum-**), **dom'pap** domherre, **fjorten**, **fos'ter**, **frossen** frusen (äfven med *o*), **hŏs** hos, **hoste**[1] hosta, **hvŏr** hvar, **jod'le** jodla, **jon'sok**[2] (*o o*) midsommardag, **kŏf**, **koffardi'** sjöhandel, **kost** kvast, **lom** lom, **Lombardi'**, **lomme**[3] ficka, **lort**[1], **mŏr'o** (*o o*) nöje, **morsk**, **mort** mört, **moskovi't** (*o o*), **mos'kus** mysk, **most** must, **norne** *no'rṇə* norna, **nordman** *norr'man* norrman, **okse**, **olje** (äfven med *o*), **om** om, **omme** förbi, **ond**, **on'sdag**[1], **ost**, **plomme** plommon, **pok'kenholt** pockenholts, **Pom'mern**, **pomp** pomp, **Pompeius**, **pŏrt**, **pŏrt'vin**, **Rom**, **smok** fingertuta, **somle** förslösa tiden, **solda't**[3], **sort** svart, **sŏt**[1] sjukdom, **tom**[3] tom, **tomset** halftokig, **tomt** tomt, **tŏr'den** åska, **torn** törne, **tornis'ter**, **tromle** ugn, vält, -a (åkerbruksterm), **tromme** trumma, **trompe't** trumpet, **vŏr'te**[3] vårta m. fl. Förstafvelserna **kom-**, **kon-** ha ofta *o*, i synnerhet **kom-**, t. ex. **komfy'r** köksugn, **komman'do**, **kommer's**, **kommissio'n**, **komite'**, **kommo'de** byrå, **kompani'**, **kompăr'ativ**, **kompā's**, **komplet'**, **kompone're** (äfv. *komplett'*, *kompone'rə*), **koncer't**, **konsonant**, **kontan't**, **konto'r**, **kontrakt**. **Konfirmere** med afledningar har *o* eller *o*.

β) i svagtonig, öppen stafvelse, t. ex. **alkoloi'd** (*o o*), **chokola'de** (*o o*), **lokomoti'v** (*o o o*), **absolŭt'** (men **absolve're** med *o*), **apostolisk** (*o o*, men **apostel** med *o*), **theologi'** (*o o*, men **theolog** med *o å*). Ord på **-or** ha *o* i sing., *o* i plur., t. ex. **professor**, **-orer**, **aktor**, **defensor**, **kurator**.

p § 61. **Norskt p är**

1) = *p*, t. ex. **stupe** stupa, **passiar** *pasia'r* prat, **omkaps** i kapp.

---

[1] Obs. danskan har långt *o*.

[2] Eg. »Johannis-vaka».

[3] Obs. danskan har **å**-ljud (så stundom äfven norska).

2) **stumt före s i uddljud**, t. ex. **psykologi'** (*o o*), **pseudonym** *sævdony'm*, **psal'me** (oftast skrifvet **salme**).

Om **ph** gäller detsamma som i danska, jfr § 20.

§ 62. **Norskt q brukas blott i nom. propria,** är eljest allmänt utbytt mot **k**. q

§ 63. **Norskt r är** r

1) = *r* (tungspets-r) **i regel**, t. ex. **rīm** rim, **røgte** rykta.

2) **stumt** eller nästan stumt **före supradentaler** (jfr sid. 42).

§ 64. **Norskt s är** s

1) = *s* **i regel**, t. ex. **esle** ärna, **stø** stadig, fast.

2) = *ş* **alltid efter r**, som då är helt l. delvis stumt, t. ex. **kirsebær** *yirş'əbæ'r* körsbär.

3) = *ʃ* i **kulisse** *kuliʃ'ə* kuliss.

Förbindelserna **sj, si** och **ssi** uttalas som *ʃ*, t. ex. **sjofel** *ʃo'fəl* usel, **sjau** *ʃəu* sjå, **fysiologi** *fyʃologi'*, **mission** *miʃo'n*.

stj däremot uttalas som *stj*, t. ex. **stjært** *stjærrt*, **stjæle** *stje'lə* stjäla.

Om **sk, skj** se § 56,5; om **sc, sch** § 48.

§ 65. **Norskt t är** t

1) = *t*, t. ex. **tæle** tjäle, **oter** *ot'tər* utter.

2) **stumt** a) vanligen i bestämd slutart. **-et**, t. ex. **taget** *ta'kə* taket, och alltid i pron. **det** *de*. — b) i **gjestgiver** *jess'-ji'vər* gästgifvare, **værtshus** *værş'hu's* värdshus — c) vanligen i främmande ord före **s**, t. ex. **disputā'(t)s, justī'(t)s, konsekven(t)s** (*o*). — d) i umgängesspråk uti inf.-märket **at**, uttaladt som *o*.

3) = *ts* **före i + vok.**, t. ex. **konsor'tium, gratie**; förbindelsen **-tion** uttalas *ʃon*, t. ex. **moderation** (*o o*), **nation** *naʃo'n*, dock äfven *natʃo'n*. Ordet **aktie** uttalas *akk'ʃə*.

tj uttalas i regel som *t + j*, t. ex. **tjene** *tje'nə* tjäna (med afledningar), **stjĕrne** stjärna (se sid. 42); men som *y* uti **tjeld** *yell* ostra, **tjern** *yæ'rn* tjärn, **tjor, -e** *yår*, *-'ə* tjuder, -ra, **tjære** tjära.

th = *t* brukas regelmässigt i konj. **thi** ty samt stundom i grek. lånord, t. ex. **apothek, thema** (sådana skrifvas dock ofta med **t**).

u § 66. **Norskt u är**

1) = *u* **både som långt och kort,** t. ex. **fugl** *ful* fågel, **hūl** ihålig, **hŭl** hål, **grun'ker** förmögenhet.

2) = *o* **ofta, då det är kort.** Stor vacklan råder; mången sträfvar afsiktligt att utsträcka detta uttal, såsom varande mera nationellt. I allmänhet kan hvarje ord med **u** uttalas med *u*; endast i **hummer** låter *u* affekteradt. I vissa ord brukas olika uttal i olika betydelse: *u* i öfverförd (bildlig), *o* i egentlig betydelse, t. ex. **luk** (*lokk* jämte *lukk*) **dø'ren** stäng dörren, men blott **haabets dør sig l*u*kker til; rum** *romm* rum, men **himmelr*u*mmet** världsrymden, **drukken** ofta med *o* i **fordr*o*kken** försupen, men alltid *u* uti **elskovsdruk'ne blikke** kärleksdruckna blickar. Oftast uttalas **u** som *o* före nasal + kons. (**ml mp ng nk**), före **k**-ljud och **f**, t. ex. **blunke** blinka, **bugsere, bugt, en buk** bock (djuret), **et buk, -ke** bock, -a, **buk'ser** byxor, **bunke** bunke, **drukne** drunkna, **dum** dum, **dumpe** dimpa, falla igenom i examen, **dunk** krus, **dunke** dunka, **fugtig, grumse** grumla, grumsa, **gum** gom, **gumle** mumsa, **humle** humle, humla, **hummer** hummer, **humpe** skumpa, ragla, **humø'r**[1] humör, **juks** bedrägeri, **klukke**[1] skrocka (om höns), klunka, **klump** klump, **klunke** klunka, **krukke**[1] kruka, **krum**[1] krum, krokig, **kuffert**[1] koffert, **kulør**[1] kulör, **kunst**[1] konst (i bet. svårighet), **lugt, -e** lukt, -a, **lum'mer** kvalmig, **lumpen, lumsk** lömsk, **lunge** lunga, **lunken** ljum, **muf'fe** muff, **mukke** mucka, **mumle**[1] mumla, **munk**[1], **nummer, plukke**[1] plocka, **plumpe** plumsa, **prunke**[1] prunka, **pumpe** pump, -a, **pung** pung, **rum** rum, **rumle** ramla, bullra, **rumste're** väsnas, **skrumpe**[1] skrumpna, **skuffe** låda, skyffel, **skumring** skymning, **skum, -me** skum, -ma, **slukke**[1] släcka, **slump** slump, **sluppet**[1] sluppit, **spuns** sprund, **stump** stump, **sukker** socker, **trumf** (i kortspel), **tumle** tumla, **tung** tung, **tunge** tunga, **ung** ung, **unge** unge m. fl.

3) = *å* **i interj. nu** *nå* nå väl? I temporal betydelse *nu*. **Multer** hjortron uttalas *moll'tər* eller *mull'tər*.

---

[1] Uttalas äfven med *u*.

4) = **konsonantiskt** *u̯* i diftongerna **au** (ou), **eu**.

au uttalas som *əu̯* (jfr sid. 41), t. ex. **sau** får, **gaupe** lodjur, äfven i lånord, t. ex. **laud** berömlig (som betygsgrad). **Laurvig** uttalas vanligen *larr'vi'k*. För **au** skrefs förr i några ord **ou**, t. ex. **broute**, **toug**, nu **braute**, **taug** (d. **brov'te**, **Tov**).

eu är a) = *öy* i **efeu** murgrön, **farmaceut**, **neutrum**, **neutra'l**, **zigeuner** sigenare, **Eugen** *öyfe'n*, **Eugenie**. — b) = *əu̯* i **Europa**, **rheumatisme** (äfven *röy-* och *ræv-*). — c) = *æv* i grekiska lånord: **Zeus**, **Euripides**. — d) = ö i franska lånord, t. ex. **Honfleur**.

§ 67. **Norskt v är** v

1) = *v*, t. ex. **evje** starkt tillbakagående rörelse i vattnet, **klēv** ränna i berg, klef, **svint** snabb.

2) = *f* a) **före s och t i afledda former**, t. ex. **til hăvs**, **revse** tillrättavisa, **ellevte**, **grovt** *grofft*; äfven före pret.-ändelsen **-ede**, uttalad *-tə* (se § 49,2 b), t. ex. **lovede** *loff'tə*. — b) i **vio'l**, **violet'**, **violi'n**, **violoncel'**.

3) **stumt** a) **efter l i halv halvt** *hall hallt* (i **halve** höres **v** stundom, i **halve're** alltid), **selv** själf (men best. **selve** har hörbart v), **tolv**, **tolvte**, **tylvt** tolft, **sølv** silfver, **vrist** vrist. — b) **i havde havt** *hadʹdə hatt'*, **provst** *pro'st*, **luv** *lu* lof (sjöterm), **brav** och **hoved** *ho'də*; så uttalas **hoved** ock i sammansättningar i egentlig bet., t. ex. **hoved-løs**, **-pine** hufvudvärk; men i sammansättningar i betydelsen »förnämsta» uttalas det *ho'vəd*, t. ex. **hoved-bog**, **-feil**, **-grund** äfvensom i **hovedregning** sammandrag af räkenskaper (men *ho'də-rai̯'nig* räkning i hufvudet). — c) i umgängesspråk **ofta i inf.-änd. -ve**, t. ex. **give** *ji*, **have** *ha* m. fl.

Anm. w (= *v*) brukas blott i lånord och namn.

§ 68. **Om x i norska gäller detsamma som i danska** (jfr § 27 sid. 30). x

§ 69. **Norskt y är** y

1) = *y*, **långt och kort**, t. ex. **by** stad, **tyve** tjugu, **lȳn** blixt, **lyne** blixtra; **bỹg** korn, **lyng** ljung, **spytte** spotta.

2) = *ø* *ö* i räkneorden **fyrti**, **fyrretyve** (äfv. **firti** § 54,7) fyrtio, **sytten** *søtt'n̥* sjutton, **sytti** sjuttio. Vulgärt äfven i många andra ord, såsom **bryst**, **bryl'lup**, **lykke** m. fl.

z § 70. **Norskt z uttalas vanligen som** *s* och brukas som regel blott i ord på **zoo- (log** etc.), i **czar, zigeuner** *sigöy'nər*, **ga`ze, vizi'r** och med värdet *ts* i några italienska musiktermer, som **intermezzo, scherzo** *skærr'tso*. I tyska ord uttalas det också som *ts*, t. ex. **Harzen.**

æ § 71. **Norskt æ är**

1) = *e*, **då det är långt** (utom före r), t. ex. **fæ** *fe* fä, et **æ'sel** en åsna, i **ny og næ** i ny och nedan, då och då.

Anm. I väst- och nordnorska uttalas långt æ som *ä*.

2) = *ä*, **då det är kort** (utom före r), t. ex. **blæk'** bläck, **hænge** hänga.

3) = *æ* **före r, både då æ är långt och kort**, t. ex. **væ`relse** rum, **lærd** *lærrd* lärd.

ø § 72. **Norskt ø är**

1) = *ø*, **då det är långt** (obs. mom. 3), t. ex. **sød** *søt* söt, **løbe** *lø`pə* löpa.

2) = *ɵ*, **då det är kort** (obs. mom. 3), t. ex. **skjøn** *ʃɵnn* skön, **sødt** sött.

3) = *ö*, **kort eller långt, före ett till stammen hörande r och före supradentaler**, t. ex. **høre** *hö`rə* (men **dør** af **dø** och dylika böjningsformer ha slutet *ø*), **en ø`re** ett öre, **hø`rlig, bjørn, børs** *bö'ṛṣ*, **ørs`ke** svindel, **ført.**

4) = *e* i **svøbe** piska, jfr § 47 anm.

aa § 73. **Norskt aa är**

1) = *å* **som långt,** *o* **som kort,** t. ex. **laave** loge, **vaage** *vå`kə* vaka; **haalke** halka, **kaarde** *korr`də* värja, **traakke** stampa, **undersaat'** undersåte.

2) = *o* i **raab, raabe** *ro'p, ro`pə* i hvardagsspråket (jfr § 47,2 b).

III. Accentuering.

Exspir. accent. § 74. Den **exspiratoriska accenten** följer samma hufvudregler och företer i hufvudsak samma undantag som i danska,

jfr sid. 32 ff. med anmärkningar och exempel. Regelbundet — men i strid med svenskan — accentueras ord på **-entlig**, t. ex. **of'fentlig**, **egentlig** *e'gəntli*. Bland undantag (ord, som icke ha hufvudaccent på första stafvelsen) må särskildt nämnas ord på **-ig -lig -som -else -ning -ende**, t. ex. **hovmo'dig** högmodig, **ærbø'dig** vördsam, **almæg'tig** allsmäktig (trots **al'mag't**), **øieblik'kelig** ögonblicklig, **arbei'dsom** arbetsam (trots **ar'beide**), **opdra'gelse** uppfostran, **tilla'delse** tillåtelse (men **op'dra'ge**, **til'la'de**), **anle'dning** tillfälle, **undskyl'dning** ursäkt (men **un'dskyl'de**), **hense'ende** afseende, **anlig'gende** ärende, **medli'dende** medlidande, **vedkom'mende** (i uttryck som **for mit vedkom'mende** hvad mig beträffar; men **ve'dkom'mende** »vederbörande»); vidare **annam'me** anamma, **bogsta'ver** bokstäfver (men sing. **bo'gsta'v**), **budei'e** ladugårdspiga, **skomager** *skoma'kər* skomakare, **vidun'der**, **alverden** *alværr'dən* hela världen, **velkom'men**, **-sig'ne**, **al-**, **frem-**, **særde'les** all-, fram-, särdeles, **alligevel** *ali'kəvel'* likväl, **maaske'** (men **kan'ske**). De med **for-** och **u-** sammansatta förhålla sig som i danska, t. ex. **forvæn'ne** skämma bort, men **forbud** *forr'bu'd* förbud, **for'hold** förhållande m. fl., **uafla'delig** oaflåtligen, **ubeha'gelig** obehaglig, **uanse'lig** oansenlig, **uhel'dig** olycklig m. fl. på **-ig -lig**, men **u'gun'st** ogunst, **u'blu'** oblyg.

Anm. För norsk accentuering egendomligt är, att ordaccenten ofta flyttas i satsen för rytmens skull. Så **genera'l** (*g*), men **ge'neral Hof'**, **han er ar'beidsom**, men **han er me'get arbei'dsom.**

§ 75. Den **musikaliska accentens** former, acc. 1 och acc. 2 (jfr sid. 43), följa samma grundregler som i svenska, d. v. s. **ursprungligen enstafviga ord ha acc. 1, ursprungligen två- eller flerstafviga ord ha acc. 2,** t. ex. **tøm'mer** tim'mer (isl. **timbr**), men **tøm'mer** töm'mar (sing. **tøm'me**), **ves't-en** väs't-en, men **ves'ten** väs'tan, **sæt'ter** pres. sätter (isl. **setr**), men **sæt'ter** sättare. Musik. accent.

Anm. Acc. 1 ha mot regeln följande — de flesta i öfverensstämmelse med svenska —: a) många ord på **-el -en -er**, t. ex. **vrim'mel** vimmel, **orden** *orr'dən*, **jam'mer** jämmer. Äfven ofta i plur., t. ex. **æs'ler** åsnor, **frø'kener** fröknar. — b) komparativer på **-re**, t. ex. **stør're**, **be'dre** bättre; och superlat.: **in'derst** innerst,

yderst *ytt'əʂt* ytterst, **ø'verst.** — c) lånord, t. ex. **kolle'gium, singula'ris.** Acc. 2 ha dock ord på obetonadt **-e**, hvilka hafva hufvudacc. på näst sista stafvelsen, t. ex. **jam`be** jamb, **gar`de** garde, **karrie`re, myria`de** m. fl. (men **glasse're,** samt **baga'ge, slita'ge** m. fl. på **-age**). — d) andra ord, som ha hufvudacc. på annan stafvelse än den första, t. ex. **misun'delse** missunnsamhet, **oprei'sning** (äfven *op'rai̯'sniŋ*) uppresning, **smaagut'ter** smågossar (men **gut`ter**). — e) några afledningar på **-hed -sel -skab,** t. ex. **go'dhe'd, us'selhe'd, bit'terhe'd; bræn'dsel** bränsle, **blu'sel** blygsel; **tro'ska'b** jämte **tro`ska'b** (de flesta ha dock acc. 2, t. ex. **bu`dska'b, klo`gska'b**). — f) ord på **-ert,** t. ex. **bom'mert** (*o*) bom, fel, **kik'kert** kikare. — g) många ord, hvilkas första led är en genitiv eller **by-, damp-, gift-, hof-** m. fl., t. ex. **baadsmand** (*boss'-*), **dag'srei'se, slag'smaa'l, dag'sv`ær'k** (men **da`gvær'k**); **by'lov'** stadslag, **dam'pbaa'd** ångbåt, **gif't-blan'der** giftblandare, **hofdame** (*hoff'-*) hofdam. — h) sammansättningar med **-ti,** t. ex. **fem'ti** femti, **sytti** sjutti m. fl.

IV. Kvantitetsväxling.

Kvant.-växl. § 76. Lång vokal förkortas under böjningen i allmänhet i samma fall som i sv., d. v. s. före neutr. **-t,** före **-te** (**-de**) och **-t** i preteritum och stundom före genitivt **-s,** t. ex. **gödt** af **god, støt** ordentligt af **stø, grövt** af **grov; traadte** af **træde, vidste** af **vide** (n. har vokalförkortning i alla de i § 37 anförda ord, äfven där d. behåller lång vokal), **til søs** m. fl.

§ 77. Om beteckningen gäller detsamma som i d., jfr § 38. Men n. har kort vokal i alla de där anförda orden med dubbel konsonant.

Kap. 3. Dansk och norsk formlära.[1]

§ 78. Ordklasserna benämnas i danska och norska understundom icke med de häfdvunna latinska namnen utan med inhemska. Så Navneord = subst., Tillægsord = adj., Talord = numeralia (räkneord), Stedord = pronom., Udsagnsord = verb, Biord = adv., Bindeord = konjunktion, Forholdsord = prepos., Udraabsord = interj. Likaså brukas Kendeord = artikel, Ental = sing., Flertal = plur., Fælleskøn = realgenus (Hankøn = mask., Hunkøn = femin.), Intetkøn = neutr.; Nævneform = nominativ, Ejeform = genitiv, Hensynsform = dativ, Genstandsform = ackus., Nutid = pres., Fortid = pret. o. s. v. Gram-mat. namn.

I. Substantiv.

§ 79. Danska och norska ha två **genus**: reale[2] och neutrum. Genus.

A) Artikeln.

§ 80. **Obestämda artikeln** är en för reale, et för neutr. och står liksom i sv. före sitt hufvudord och dess attribut. Obest. art.

Anm. Obestämda artikeln står mellan attribut och subst.,

a) då attributet är något af orden **hvil'ken** (*e*), **hvad' for, sli·g, saad'an, sikken** (*e*), **hvor'dan** (*o*), **li'gedan, hve·r, mang'en**, t. ex. **hvilken (en) Na·r** n. *narr*, **saadan en Fy·r, mangen (en) go·d Da·g.**

---

[1] Då d. och n. skriftspråkets formlära är väsentligen lika, behandlas båda samfäldt. Beteckningen afser här d.; endast där norskans afvikelser ej framgå af det föreg., antecknas de särskildt.

[2] Norska umgängesspråket samt norska och danska dialekter åtskilja maskuliner och femininer genom olika form för artikeln.

b) då attributet föregås af **hvor** *vor'* huru, **ihvor'** huru-än, **for** *for'* alltför, **saa**, och då det utgöres af en komparativ, föregången af **jo, des'to**, t. ex. **hvor van'skelig en Sa·g er det ikke** huru svår sak är det icke, **det er for ke'delig en Ting·** (*e*) en för tråkig angelägenhet, **saa kedelig en Bo·g** en så tråkig bok, **jo beske·dnere en Still'ing** (*e*) ju anspråkslösare ställning.

§ 81. **Bestämda artikeln** är

Slutart. 1) **slutartikeln -en, -n** för reale,[1] **-et, -t** för neutr., **-ene, -ne** för plur. Formen **-n, -t** lägges till ord, som sluta på obetonadt **-e**, t. ex. **Ha'ne-n, Rige-t** *ri'yəð*, men **Søn·-nen** (*ø*), **Je·rn-et** (*æ*); **-ene** brukas i ord, som ej ha pluraländelse, t. ex. **Mæn·d-ene, Sko·-ene, Straa·-ene** (men **Mu're-ne, Stræ'der-ne** gatorna, **Træ·er-ne** träden).

Anm. 1. Ord på obetonadt **-el -en -er** kontraheras ofta före slutartikeln, t. ex. **Him'len** och **Him'melen, Af'tnen** och **Af'tenen, Vin·tren** och **Vin·teren.** Ord på **-er**, som motsvara sv. subst. på **-are**, kontraheras ej, t. ex. **Dom'mer-en** domaren, **Pari·ser-en** parisaren (dock förekomma **Bæ'gret, Mes'tren** bägaren, mästaren). I best. plur. bortkasta de sistnämnda suffixet **-e** före **-ne**, t. ex. **Sang'er-ne** best. af **Sang'ere. Ar'bej·derne** är således plur. både af **et Ar'bej·de** arbete och **en Ar'bej·der** arbetare. Jfr sv. **fiskarna** af **fisk** och **fiskare.**

Ord på **-um** utbyta detta mot **-et**, t. ex. **Musæ'-et, Ver'b-et** af **Musæ'um, Ver'bum.** — **Menn'esker** heter best. **Menn'eskene, Fo'ged** best. **Fo'g(e)den.**

I **Ver'den, Ør'ken**, äldre **værœld, ørk**, har slutartikeln växt fast till ett ofrånskiljeligt suffix liksom i sv. **lekamen**, äldre **likame**, och man böjer nu best. form, t. ex. **Om'ver·denen, Ør'kenen**, plur. **Ver'dener, Ør'kener.**

Anm. 2. Slutart. fogas stundom till adj., t. ex. n. **styg\`ge-n, svar\`te-n**, d. **grøn·t-et** grönsakerna, **Go'de-t, On'de-t** det goda, onda. — Substantiverade infinitivafledningar på **-en** kunna ej ha artikel[2].

---

[1] Norska umgängesspråket har **-(e)n** för mask. och **-a** för fem., t. ex. **gutten** gossen, **pigen** *pi\`ka* flickan. Neutr.-art. **-et, -t** har stumt **t** (se § 65,2 a).

[2] Men väl genitivform på **-s**, t. ex. **den e'vige Syng'ens** (*ø*) **Beha·gelighe·der.** I öfrigt behålla de verbets konstruktion, t. ex. **ing'en Snakk'en Tys'k! Hans Komplimente·ren mig er jeg hel·st fri· for. Denne Ban'ken hende hjæl·per ing'enting·. Al Ta'len høj·t er forb*u*dt'** (n. kan ej till sådant subst. foga objekt men väl adv.).

2) **fristående artikeln den det de,** t. ex. **det sidste** (*sis'*Dә) **Mø'de** det sista mötet.

Anm. 3. Obs. att danska icke — utom någon gång i poesi — har slutartikel på ett af fristående art. bestämdt ord; svenska och norska ha i detta fall dubbel artikel. Norska har dessutom slutart. efter demonstrativt pron., t. ex. **denne jente-n, disse heste-ne.**

B) Substantivens deklination.

§ 82. Danska och norska ha blott två **kasusformer** liksom svenska. Genitiven bildas med **-s.** Om nom. slutar på **-s,** får genit. **-es,** t. ex. **Hu·s-es, Lak's-es;** men nom. propr. kunna äfven i detta fall skrifvas med **-s,** t. ex. **Pari·s's** jämte **Pari·ses.** Kasus.

Anm. 1. Några gamla genitivformer kvarlefva i viss mån ännu, oftast styrda af prep. **til,** t. ex. **gaa til Haan'de** till handa, **til Rett'e** till rätta, **til Søs', til Lan·ds og Van·ds, til Al'ters** till nattvarden, **til Fo·ds** (n. *fotts*), **til Bo·rds, til Bun·ds** till botten, **til Kø·bs** (n. *çøpps*), **til Fal·s** till salu, **til Vejrs** *væ·ɹs* till väders, **til Aa·rs** gammal, bedagad (n. **tilhaan`de** etc.); **in'den-, ud'enlan·ds, -skæ·rs, søn'den-, no'rdenfjel·ds** och med slutartikel **min Hjer'tens Ven'.** Föråldrade äro **Liv'sens, Død'sens, Lan·dsens, Hav'sens** o. dyl.

Anm. 2. Rester af dativ finnas i några stelnade uttryck, t. ex. **ad Aa're** åt åre, **ta'be af Sy'ne** förlora ur sikte, **i Ti'de, i Ut'i'de, i Hæn'de** i hand, **paa Vej'e** m. fl.

§ 83. **Pluralis** bildas dels genom tillägg till singularis af **-e, -er** eller **-r,** dels utan ändelse. Man åtskiljer därför 4 deklinationer.[1] Pluralbildn.

Anm. 1. Före plur.-ändelsens **-e** och **-er** utstötes suffixets **e** i ord på obet. **-el -er** och stundom **-en,** t. ex. **Him'le** (*e*), **Vek'sler, A'gre, Væ·sner** jämte **Væ·sener.** Äfven ofta **Fo'gder** af **Fo'ged.** Då **-er** motsvarar sv. **-are,** behålles **e,** t. ex. **Domm'ere, Sne·dkere** (best.

[1] Norska umgängesspråket har blott två deklinationer, en med plur. på **-er,** omfattande det ojämförligt största antalet subst. och särskildt alla r., samt en med plur. = sing., upptagande de flesta neutrer; t. ex. **penger, fisker, lakser, hunder, mæn'der, hul'ler** hål, **hu`ser** hus; **hjul** sing. och plur. hjul, **et kind** en kind, **kind** (och **kinder**) kinder m. fl. Orden på **-er** bortkasta i best. form **-r,** t. ex. **flæk`ker** fläckar men **flæk`ke-ne, pen`ger** men **pen`ge-ne** o. s. v.

Domm'erne, Sne·dkerne enl. § 81 anm. 1; **Bæ'gere, Mes'tere** pläga dock ofta kontraheras). Okontraherade äro vidare **Ti·ere** tiotal, **Da'lere, Kun'stnere, Luthera·nere** och folkslags namn, t. ex. **Græ·kere**.

1. dekl. 1) **Första deklinationen** har i plur. **-e**, best. **-ene**, t. ex. **Fisk** *fes'k*, plur. **-e**, best. **Fisk-en**, plur. **Fisk-ene**, och motsvarar oftast sv. andra dekl. (plur. på **-ar**).

Så böjas a) de flesta enstafviga r. på konsonant, t. ex. **Hunde** *hun'ə*, **Bæn'ke, Bru'de, Seng'e, Ty've** tjufvar. Många ha dock **-er**, såsom **Byg·der** (*y*), **Drag'ter** m. fl.

b) regelmässigt ord på **-er**, t. ex. **et Under** *on·əʀ* pl. **Un'dere**, **en Fing·er** (*e*) pl. **Fing're**.

c) några på **-el**, såsom **Eng'el** pl. **Eng'le, Djæ'vle, Him'le** (*e*), **Disciple** *DisiB'lə*, **Apos'tle** (n. **apostler**).

d) många enstafviga neutr. på konsonant, t. ex. **Ba'de, Be'de** (n. **bed**) trädgårdssängar, **Bjer'ge, Bla'de, Bo'rde, Bre've, Dig'te, Fa'de, Fjæl'de, Ha've** haf, **Hu'se** m. fl.

Anm. 2. Omljud ha **Fæ'dre** (äfv. *fæð'ʀə*), **Mød're, Brød're, Døt're** (sing. **Datt'er**, äldre **Dotter**).

2. dekl. 2) **Andra deklinationen** har i plur. **-er**, best. **-erne**, t. ex. **Blom·st**, pl. **-er**, best. **Blom·st-en, -erne**. Den motsvarar sv. tredje dekl. (plur. på **-er**).

Hit höra särskildt a) ord på betonad vokal, t. ex. **Træ·er, Knæ·er** (äfven **Knæ·**), **Tæ·er** (tår, af sing. **Taa·**), **By·er, Ske'er** (om stöt i sådana ord jfr § 34 anm. 2 γ). Dock ha **Vej·** väg, **Fløj·** flöjel, flygel pl. på **-e**, **Sko·**, **Straa·**, **et Frø·** frö ha pl. = sing. (men **en Frø·** groda pl. **Frø·er**).

b) de flesta flerstafviga ord med suffix, såsom de på **-en -el -hed -ing -skab** m. fl., t. ex. **Køkk'ener, Man·dler, Dum'he·der, Byg'ninger, Daa'rska·ber**. Ord på **-er** och några på **-el** ha pl. på **-e** jfr mom. 1.

c) lånord och substantivt brukade ord, som egentligen tillhöra annan ordklass, t. ex. **So'fa·er** (*o*) soffor, **Stu·dier; ing'en Men·-ner** inga men! **to· A·er**.

Anm. 3. Omljud ha följande ord på **-er**: **Æn·der** ankor (**An·d**), **Bø·ger, Bøn·der, Fødd·er, Hæn·der, Klø·er**[1] klor, **Kø·er**[1] kor, **Kræf'ter (Kraf't), Nætt'er, Ræ·er**[1] (**Raa·**), **Rødd·er, Stæ'der, Stæn·der** (**Stan·d**), **Stæng·er, Sø·er**[1] (**So·**), **Tæ·er**[1] (**Taa·**), **Tæng·er, Tæn·der**.

[1] Norskt **klør, kjør, rær, tær** (äfven **knær, trær**); men **so'er**. Omljud ha dessutom i n. **glo** glöd pl. **glør** l. **glø'der, mark** pl. **mær'ker, not** not pl. **nø'ter, rand** rand pl. **ræn'der, skaak** skackel pl. **skjæ'ker**.

3) **Tredje deklinationen** har i plur. **-r**, best. **-rne**, t. ex. **Ha'ne**, pl. **-r**, best. **Ha'ne-n**, pl. **Ha'ne-rne**, **U'ge-r** veckor, **Ri'ge-r** riken, **Bø'der** viten (sing. **en Bø'de**, n. **en bod**). 3. dekl.

Hit höra ord på obetonadt **-e**. Dock ha **Øj'e** öga pl. **Øj'ne**, **Ø're** öra pl. **Ø'ren**;[1] **en Ø're** ett öre och **Til'fæl·de** ha pl. = sing. (n. äfven **tilfælder**).

Anm. 4. Titlar på **-e** bortkasta detta **-e** före namn och andra titlar, t. ex. **Kong' Kris'tian** (*e*), **Fru Grevinde M.**, **Herr N. N.** Ord på **-esse -isse -inde** behålla dock **-e**.

4) **Fjärde deklinationen** saknar plur.-ändelse, t. ex. **Aa·r** pl. **Aa·r**, best. **Aa·r-et** pl. **Aa·r-ene**. Den motsvarar oftast sv. femte dekl. (typen **barn**) och omfattar de flesta enstafviga neutr. på kons. samt några andra ord, såsom **en Aa·l**, **Lak's**, **Sild** *sil·*, **Kreb's** kräfta, **en Ly·d** ett ljud, **en Fej·l** fel m. fl. 4. dekl.

Anm. 5. Omljud ha **Mæn·d** (sing. **Man·d**), **Børn** *bø·ᴚn* barn, **Gæs'** (sing. **Gaa·s**).

II. Adjektiv.

§ 84. **Adjektivets deklination** är liksom i sv. tvåfaldig: stark (obestämd) och svag (bestämd). I stark form får adj. i neutr. sing. **-t**, i plur. **-e**, i svag form får det i hela böjningen **-e**, t. ex. **smuk** *smok'* vacker, neutr. **smuk't**, pl. **smukk'e**, best. sing. och plur. **smukk'e**. Adj. på **-el -en -er** synkopera **-e-** före ändelsens **-e**, t. ex. **gamm'el gam'le**, **mo·den mo·dne**, **ma·ger mag're**. Adj. på obetonadt **-et** (uttaladt *-əð*, § 24,3) sluta i plur. och best. form på **-ede**,[2] t. ex. **bro'get** (*å*) brokig **bro'gede**. Adjektivs dekl.

Före neutr. **-t** bortfaller **n** i particip på **-en**, t. ex. **stjaa'let**, äfven i **lidt** *let'* litet, **mang't**, **me'get**, **e'get** (men **e'gent** = **sæ're·gent**), **mit'**, **dit'**, **sit'** (*mit'* etc.; men **hi·nt**), se anm. 4 samt under pronomen. Rena adjektiv på **-en** behålla **n**, t. ex.

[1] Många, i synnerhet nyare författare (t. ex. J. P. Jacobsen) bruka **Ører** för **Øren** (i n. är formen **ører** den vanliga).

[2] I norska uttalas **-et** som *ət* och **-ede** som *ətə* (§ 49,2 c), t. ex. **fillet fillede** *fil'lət fil'lətə*.

aa'ben öppen **aa'bent, nø'gen** naken **nø'gent.** Äfven particip, som antaga adjektivisk betydelse, sluta i neutr. på **-ent,** t. ex. **et stjaa'lent Øj'ekast** ett förstulet ögonkast, **et tvung'ent** (*o*) **Ud'tryk, et vok'sent Menn'eske.**

Anm. 1. Oböjliga äro

a) följ. adj. på betonad vokal: **tro·** trogen, **fro·** glad, **snu·** slug, **ru·** sträf, skrynklig, **æ'dru**: nykter, **san'ddru**: sannfärdig, **ub'lu**: oblyg (n. har äfv. neutr. **ublut**), **bly·** blyg, **sky·** skygg, **kry·** djärf, stursk.

b) alla adj. på obetonadt **-e,** såsom komparativer, pres.-participer, ordningstal och några enskilda, som **sa'gte, æg'te, bang'e** rädd, **lill'e, ø'de** m. fl.

c) som adj. använda adv. och genitivformer, t. ex. **ud'vortes** utvärtes, **fæll·es** gemensam, **stakk'els** stackars, **al'skens** allsköns m. fl.

Anm. 2. Neutrum saknar **-t**

a) i adj. på **-t,** t. ex. **let'** lätt, **sor't** (*o*) svart.

b) i några adj. på **-d,** såsom **glad'** glad, **la·d** lat, **le·d** led, **ke·d** tråkig, **kaa·d** liflig, skalkaktig, **ræ·d** rädd, **lær·d, fremm'ed** och vanligen i främmande adj. på **-d,** som **absur·d.**

c) ofta i adj. på **-sk,** t. ex. **dan·sk, sven·sk, kri'gersk** (dock stundom **fris'kt, ras'kt, dvas'kt** trögt, **bar'skt**).

d) I adj. på **-ig** är **-t** stumt i uttalet och uteslutes alltmer i skriften, t. ex. **her'lig, ven'lig.**[1]

Anm. 3. Ändelsen **-e** i plur. och i bestämd form är bortfallen efter betonad vokal, t. ex. **raa·, skraa·** sned, i plur. därjämte hos superlativ, t. ex. **diss'e Hu'se, høj·est af all'e, saa·s før'st.**

Anm. 4. Oregelbunden böjning hafva **li'den,** neutr. **li'det** eller **lidt** *let'*, best. **den li'den Man·d, det li'det Ba·rn** (så sällsynt och i bestämd form blott arkaistiskt, vanligt blott i obest. form före vissa abstrakta; i stället brukas regelmässigt **lill'e** både obest. och best., t. ex. **en lill'e Dreng·** en liten gosse, **den lill'e Dreng·**[2]); plur. **smaa·** obest. och best., **me'gen me'get** pl. **mang'e,** t. ex. **den me'gen Ta'le, det me'get Guld** *gul'*; **e'gen** som i sv.: **min e'gen Søn'** men **den ham e'gne Velta·lenhe·d;** obest. och best. **an'den an'det** pl. **an'dre,** t. ex. **den an'den Man·d.**[3]

---

[1] I norska uttalas neutr. **bravt** = mask. **brav** = *bra*.

[2] Danskt **lidet** och **lidt** (*let'*) skilja sig som betonadt **litet** och obetonadt **lite** i sv. Norska har i likhet med sv. **liden lidet** blott i obestämd, **lille** blott i bestämd form, t. ex. **en liden gut, den lille gutten.**

[3] I norska umgängesspråket uttalas bestämd form *a'n̥ a'n̥t*, t. ex. **den anden manden, det andet barnet.**

Anm. 5. Gamla böjningsformer kvarstå i några ålderdomliga uttryck, såsom **ved høj'en Mas't, paa sal'ten Sø', i dy'ben Da'l, med rø'den Gul'd** o. fl. på **-en,** som ursprungligen varit mask. ackus.-ändelse. En gammal dativ fortlefver i uttrycken **i Blinde** *Blen'ə* i blindo och **med Rett'e.**

Komparation.

§ 85. **Adjektivets komparation** bildas med **-ere** i komparativ, **-est** i superlativ, då sv. har **-are -ast,** med **-re -st,** då sv. har **-re -st,** t. ex. **kor'tere kor'test, æ'dlere æ'dlest.** Blott **-st** i sup. få adj. på **-ig** och **-som,** t. ex. **flitt'igere** (*i*) **flitt'igst, ven'ligere ven'ligst, nøj'somm!ere nøj'som!st;** äfvenså **for'nemm!ere for'nem!st (hell'ere hel'st),** och med omljud **læng'ere læng'st.** Omljud ha ytterligare **ung** *og'* **yng're** (*ø*) **yng'st, sto'r størr'e stør'st, faa' færr'e færr'est; tung** har i norska både **tyng're tyngst** och **tungere tungest,** i danska blott det senare.

Anm. 1. Oregelbunden komparation som i sv. ha **go'd be'dre beds't, on'd**[1] l. **slem' værr'e vær'st, gamm'el æl'dre æl'dst, li'den** l. **lill'e min'dre min'dst, mang'e fle're fle'st, me'gen me're me(')st, næ'r nær'mere nær'mest** eller **næs't.** Några sakna den ena eller andra graden, såsom **mell'emst** mellerst, **forr'est** främst, som blott ha superl., **nor'dre, søn'dre, øs'tre, ves'tre,** som blott ha komp., o. fl.

Anm. 2. Egen komparation sakna adj. på **-sk** och på aflednings-**s** samt adj. på **-et** och particip på **-en** och **-ende,** t. ex. **kri'gersk me're krigersk mes't krigersk,** så **afsides** *au'si!ðəs,* **bro'get, ly'sende.** Particip, som blifvit verkliga adjektiv, kompareras, t. ex. **lær'dere, ful'dkom!nere.** Ordet **gna'ven** knarrig saknar komp. men har i d. superl.: **det gna'vneste Menn'eske under So'len.**

Adverb.

§ 86. **Adverb** ha samma bildningssätt som i sv. och kompareras som adj. Af adj. på **-ig -lig** och några flera bildas adv. vanligen utan **-t,** till skillnad från neutr. af adj., som i skrift vanligen har ett ofta stumt **-t.** Former på **-igen -ligen,** såsom **høj'ligen, sto'rligen, naa'digen** o. dyl.. äro numera arkaistiska och aflösta af motsvarande adv. på **-ig -lig. Tidt** *tit'* ofta kompareras **tidt ti'ere ti'est.**

---

[1] Norskt **ond** *onn* moraliskt ond, **vond** *vonn* vred.

III. Räkneord.

Kardinaltal. § 87. **Kardinaltal** äro: **ee·n eet'** 1, **to·** (**tven'de**) 2, **tre·** (**tren'de**) 3, **fi're** 4, **fem·** 5, **sek's** 6, **syv** *syṷ·* 7, **otte** *å'Də* 8, **ni·** 9, **ti·** 10, **ell'eve** 11, **tol·v** 12, **trett'en** 13, **fjo'rten** 14, **fem'ten** 15, **seksten** *sai̯s'Dn̥* 16, **sytt'en** (*ø*) 17, **att'en** 18, **nitt'en** (*e*) 19, **ty've** 20, **ee·nogty've** 21 etc., **tredive** *tʰæð'və* 30, **fyrretyve** *føʰ'əty'və* **fyrre** 40, **halvtredsindstyve**[1] *haltʰes'ənsty'və*, vanl. förkortadt *haltʰes'* 50, **tres'indsty've tres'** 60, **halvfjer'dsindsty've halvfjer'ds** 70, **fi·rsindsty've fi·rs** 80, **halvfem·sindsty've halvfem·s** 90, (**et**) **Hun'drede** (*u*) 100, **Tu·sind(e)** 1000, **Millio·n** m. fl.

De förkortade formerna för talen 40—90 brukas oftast, då det räknade föremålet ej står utsatt. Sålunda t. ex. **hvor mang'e Menn'esker var' der?** Svar: **halvtreds'**; eller också **halvtreds'indsty've Menn'esker.**

Enheter stå före tiotal med **og** emellan; **og** står ock mellan högre räkneord och tiotal eller enheter, t. ex. **ni· Hun'drede og o'tte og halvfem·s** 998, **Hun'drede og ee·n** 101.

Ordinaltal. § 88. **Ordinaltalen** äro: **før'ste, an'den** (jfr § 84 anm. 4), **tredje** *tʰeð'(j)ə*, **fjerde** *fjɐ'ʰə*, **fem'te, sjette** *ʃɐ'Də*, **syvende** *syṷ·ənə*, **ottende** *oD'n̥ə*, **ni·ende, ti·ende, ell'evte, tol'vte, trett'ende** o. s. v., alla med ändelsen (**-e**)**nde** utom **tred'ivte**. Sammansatta: **ee·n og ty'vende** (utan afseende å genus), **to· og tred'ivte**[2] o. s. v.

---

[1] Egentligen halftredje gång 20, $2^1/_2$ gång 20; **sind** »gång» är samma ord som i sv. **någonsin, tusen sinom tusen** o. s. v.

[2] Norskans afvikelser äro 1) beträffande kardinaltalen: **ēn ĕt, syv** *syv*, **otte** *ot'tə*, **tolv** *toll*, **seksten** *sei̯s'tn̥*, **sytten** *søt'tn̥*, tiotalen 40—90: **firti** eller **fyrti** (utt. *förr'ti* eller *förr*), **fem'ti, seksti, sytti** *søt'ti*, **ot'ti, niti** *nit'ti*. De danska formerna **halvtredsindstyve, tresindstyve** etc. brukas numera sällan och blott på sydkusten af Norge. I det **danska** affärsspråket (banker o. dyl.) brukas (i skrift) nu som oftast: **treti, firti, femti, seksti** o. s. v.

2) beträffande ordningstalen: **sjette** *ʃɐt'tə*, **syvende** *sy'vənə*, **ŏttende, tolvte** *toll'tə*, **firtiende, femtiende** o. s. v.

IV. Pronomen.

§ 89. **Personliga** pron. äro: **jeg** *jai'* — obj.[1] **mig** *mai'*, **vi** — obj. **os'**; **du** — obj. **dig** *Dai'*, **I** — obj. **e'der** (**jer'**); **han'** — **han's** — **ham'**, **hun** *hun'* — **hen'des** — **hen'de**, om saker **den·** — **den·s** — **den·**, neutr. **det** *De* — **dets** *Dets* — **det**, pl. **de** *Di* — **der'es** — **dem'**. Allmänt tilltalsord är **De**[2] *Di* ni — **Der'es** — **Dem'**.[2] **Reflexivpron.** är **sig** *sai'*; men **Dem'** i tilltal, t. ex. **De mo'rer Dem** ni roar er. **Reciprokpron.** är **hinan'den** gen. **-s**, om två eller flera, **hveran'dre** gen. **-s** (sällsyntare), vanligen blott om flera.[3] Pers. pron.

Obs. opersonliga uttryck som **det er'**, **bli·ver** ha det logiska subjektet i objektskasus, t. ex. **det er mig, ham, der gives dem, som** . . .; objektskasus brukas ofta också vid jämförelser som **han er ældre end mig** men anses som fel i »vårdadt språk».

§ 90. **Possessivpron.** äro **mi·n** — **mit** *mit'* — pl. **mi'ne**, **vor'** — **vor't** — **vo're**[4] (*å*); **di·n** — **dit** — **di'ne**, **e'ders** eller **jer'es** oböjligt; **si·n** — **sit'** — **si'ne** (obs. n. *minn*, *dinn*, *sinn*). Poss. pron.

I bruket af **si·n** öfverensstämmer norska fullkomligt med sv.; likaledes danska, blott med ett undantag: syftar det possessiva reflexivet på ett subjekt i plur., användes i danska **der'es**, icke **si·n**, t. ex. **Dreng'ene to·g der'es Bø·ger** gossarne togo sina böcker men **Dreng·en to·g si'ne Bø·ger**.

§ 91. **Demonstrativpron.** äro **den·** — **det** *De* — **de** *Di*, gen. **den·s** — **det's** — **der'es**; **denn'e** — **dett'e** — **diss'e** (*i*), gen. Dem. pron.

---

[1] I danska och norska liksom i svenska finnes särskild objektskasus blott af vissa pronom.

[2] I norskt umgängesspråk brukas vid tilltal till flera ofta **Dere** för **De**, **Dem**.

[3] **Hverandre** begagnas i norskt umgängesspråk så godt som uteslutande.

[4] I st. f. **vor'**, **vor't**, **vo're** brukas också **vor'es**; **e'der**, **jer'**, **jer't**, **jer'es** äro som poss.-pron. föråldrade.

dennes etc.; **hi·n** — **hi·nt** (obs.) — **hi'ne,** gen. **hi·ns** — **hi·nts** — **hi'nes** den där.

Hit höra ock **samm'e,** gen. **samm'es, saad'an, -t, -ne, sli·g** — **slig't** — **sli'ge,** gen. **-s; selv** *sæ·l* är vanligen oböjligt men kan få **-e** före best. form, t. ex. **selve** (*sæl'və*) **Kong'en.**

Interr. pron. § 92. **Interrogativpron.** äro **hvo·** (föråldradt) eller **hvem·** (blott subst.) — **hvad'** (både subst. och adj.), gen. **hvis** *ves'*, obj. **hvem·** — **hvad'; hvil'ken, -et, -e,** gen. **hvis'** (både subst. och adj.); **hvad for e·n, et'** som i sv.

Relat. pron. § 93. **Relativpron.** äro **som'** (blott subst.), **der'** (blott subst. och såsom subj.), **hvem·** (blott som obj. i fråga om personer), **hvad'** (blott som subst.), **hvil'ken, -et, -e.** Som genitiv brukas blott **hvis'.** Som allmänna relativ »hvem helst som» brukas äfven (**hvo·**) **hvem·, hvad', hvil'ken** med följande **der'** eller **som'.** Relativpron. kan utelämnas liksom i sv.

Indef. pron. § 94. **Indefinitpron.** äro **det** *De*, **der'**[1]; **man'** (blott som subj., som obj. **en',** som gen. **e·ns**), **no'g-en** (*o*), **-et,** plur. **no'gle** i jakad, **nogen** i nekad och frågande sats, gen. **nogens** — **nogets** — **nogles, nogens; somm'e, -es** somliga; **ing'en** — **in'tet** (**ing'enting'**), pl. **ingen** gen. **-s; mang'en** — **mang·t** — **mang'e,** gen. **-s; an'den** — **an'det** — **an'dre,** gen. **-s; enhve·r** (*e*), **ethve·rt,** gen. **-s.**

V. Verb.

§ 95. Danskan skiljer liksom sv. mellan svaga verb med tempussuffix i preteritum och starka verb utan sådant tempussuffix.

[1] **Det** begagnas i danska som subj. till verb, som icke har annat subj. (därför vanligen om väderleken), **der** som formellt subj., då ett annat subj. finnes i satsen, och vid passiva verb (ej vid deponens), t. ex. **det sne·r** det snöar, **det trækk'er op' til Uvejr** (*uv'æ·r*), men **der trækk'er et Uvejr op', det er var·mt ida·g,** men **der er var·mt** (uppvärmdt, eldadt) **i Stude·rekamm'eret.** — I norska umgängesspråket utträngas **der** alltmer af **det,** som kan ersätta **der** i alla fall, t. ex. **det kommer regn, det gives dem som tro** o. s. v.

§ 96. **Svaga** verb ha i pret. ind. och part. antingen **-ede**, **-et** (= 1. svaga konjugationen) eller **-te**, **-t** sällan **-de**, **-t** (= 2. svaga konjugationen). Pret. part. ändas i hela sing. obest. på **-et**, resp. **-t**, best. och i plur. på **-ede**, resp. **-te**. Svaga verb.

1) **Första svaga konjug.**[1] omfattar de flesta danska och norska verb, i allmänhet motsvarande sv. 1. svaga (**kalla**) men äfven ersättande sv. 3. svaga konj. (**tro**), t. ex. **ha'de** ·hata, pret. **ha'dede**, part. **ha'det**; **fly·**, pret. **fly'ede**, part. **fly·et**, **naa·** **naa'ede** **naa·et**. Då **e** i **fly-e-de** o. s. v. i regel är stumt i uttalet, borde verb på betonad vokal (de som i sv. böjas såsom **tro**) med större skäl hänföras till 2. svaga. Så är äfven i skrift fallet med **dø· dø'de er dø·d**, **ske· ske'te ske·t** (n. **skede skeet**) och part. **te·t** (n. **teet**) af **te· te'ede**. 1. svaga konjug.

2) **Andra svaga konjug.** omfattar hufvudsakligen de verb, som i sv. böjas efter typen **böja** och **köpa**. I d. och n. har **-te** i de flesta verb utträngt **-de**, t. ex. i **hæng'e**, pret. **hæng'te**, part. **hæng·t** pl. **hæng·te**, i **slæng'te**, **spræng'te**, **vend'te**, **tøm'te**, **døm'te** m. fl. 2. svaga konjug.

-de[2] förekommer nu blott i

have[3] (pres. **ha·r**, **ha've**)	**havde**[3]	**haft** (n. **havt**)
kunn'e (*u*; pres. **kan'**, **kunn'e**)	**kun'de**[2]	**kunn'et**
skull'e (*u*; pres. **skal'**, **skull'e**)	**skul'de**[2]	**skull'et**
bur'de[4] (pres. **bør'**, pl. **bør'**)	**bur'de**	**bur'det**
tur'de[4] (pres. **tør'**, *ö*, pl. **tør'**)	**tur'de**	**tur'det**
vill'e (*i*; pres. **vil** *vel'*, **vill'e**)	**vil'de**[2]	**vill'et**
gø're (*ø*; pres. **gør'**, **-e**)	**gjo'rde**[2]	**gjo·rt**[5]
lægg'e	**lagde** *la'*	**lag't**[5]
si'ge	**sagde** *sa'*	**sag't**.

---

[1] Att pret. **-ede** i norska oftast uttalas *ət*, ses af § 49,2 b. Part. **-et** **-ede** uttalas i danska *əð* *əðə* (§ 24,3), i norska *ət* *ədə*.

[2] **d** är blott en stum skrifttyp i här nämnda ord (om **burde**, **turde** jfr not 4).

[3] Uttalas i d. *ha'* *ha·ɿ* *ha'ðə* *haf't*, i n. *ha* *had'də* *hatt*.

[4] I dessa ord är **d** än hörbart, än stumt: *bo*ʀ̲'ᴅ*ə* eller *bo'*ʀ*ə* o. s. v. (n. *burr'tə* eller *burr'də*, men *turr'də*).

[5] Pl. **gjorte** *gjo·*ʀᴅ*ə*, **lag'te**.

Vokalväxling i stammen ha ytterligare

Infin.	Pret. ind.	Pret. partic.
bring'e (*e*) bringa	**brag'te**	**brag't**
døl'ge dölja	**dul'gte** (*u*)	**dul·gt** (*u*)
flækk'e[1] fläka	**flak'te**	**flak't**
føl'ge[2] följa	**ful'gte**[2] (*u*)	**ful·gt**[2] (*u*)
kvæ'le kväfva	**kva'lte**	**kva·lt**
rækk'e[1] räcka	**rak'te**	**rak't**
smø're (*ø*) smörja	**smur'te** (*o*)	**smur·t** (*o*)
spør'ge[2] (*ö*) spörja	**spur'gte**[2] (*o*)	**spur·gt**[2] (*o*)
strækk'e[1] sträcka	**strak'te**	**strak't**
sæl'ge[2] sälja	**sol'gte**[2]	**sol·gt**[2]
sætt'e sätta	**satt'e**	**sat'**
træ'de träda	**traadt'e**	**traadt'**
tæll'e räkna	**tal'te**(1)	**tal·t**(1)
vækk'e[1] väcka	**vak'te**	**vak't**
væl'ge välja	**val'gte**[2]	**val·gt**[2].
Andra oregelbundenheter	förete	
maatt'e, pres. **maa·** må	**maatt'e**	**maatt'et**
vi'de[3] veta	**vidste** (*ves'*Də)	**vidst** (*ves't*).

Starka verb. § 97. **Starka verb** kunna efter vokalväxlingen delas i flera grupper, afljudsklasser. Pret. part. böjes som adj. på **-en**, t. ex. **gre'ben**[4], **gre'bet**, **gre'bne**. De, hvilkas stam slutar på **-d** med föregående vokal, ha i allmänhet antagit svaga verbs part. på **-t**, pl. **-te**, t. ex. sing. **bidt'**, plur. **bidt'e** m. fl.; på samma sätt **hol·dt**, **-te**; de på betonad vokal ha numera i danska[5] svaga verbs particip på **-et**, **-ede**, t. ex. **gaa'et**, **gaa'ede**.

[1] Böjes äfven efter 1. svaga konj. (dock icke **ræk`ke**, **stræk`ke** i n.); **vække** böjes blott i öfverförd betydelse **vakte vakt** andligen väcka, oftast **flækkede flækket**. (I n. böjes äfven **tæl`lede tæl`let**).

[2] **g** stumt; i **valgte valgt** dock äfven hörbart.

[3] Pres. **ve·d**, pl. **vi'de**.

[4] Formerna **gre'ben** och **gre'bne** försvinna dock alltmer i predikativ användning, utträngda af neutr. **gre'bet**. Det heter både **han blev gre'ben** och **han blev gre'bet**; **Fol·kene vare redet af Sted'**.

[5] I n. däremot uttalas de som enstafviga och skrifvas äfven ofta så, t. ex. **gaat**, **faat**, **staat**, **slaat**, **set**.

1:a **afljudsklassen** har i pres. stamvokalen **i**, i pret. ind. **e**, i pret. part. **e**, **i**; 2:a **afljudsklassen** har växlingen **y** — **ø** — **u**, **y**, **ø**; 3:e **æ** eller **i** eller **y** — **a** — **u**; 4:e **æ** — **a** — **aa**; 5:e **i** — **a** — **i** eller **e**, **æ** — **a** — **e**, **æ**; 6:e **a** — **o** — **a**; 7:e har samma vokal i pres. och pret. Många äro oregelbundna. Här följa i alfabetisk ordning de flesta starka verb.

Pres. ind.	Pret. ind.	Pret. part.
be'der beder	**ba·d**	**be'det, be·dt**
bi·der biter	**be·d**	**bidt** Bit'
binder Ben·əħ binder	**ban·dt**	**bun'den** (*o*)
bli·ver (n. *blir*) blifver	**ble·v**	**ble'ven** (n. *blitt*)
bris'ter (*e*) brister	**bras't**	**brus'ten**[1] (*o*)
bry·der bryter	**brø·d**	**brudt'** (*u*)
bry·der (n. **bryr**) bryr	**brø·d**	**brudt'** (*u*)
(n. **bræk'ker**[2] bryter	**brak'**	**bruk\`ken**)
by·der bjuder	**bø·d**	**budt'** (*u;* o. **bu'den**)
bæ'rer bär	**ba·r**	**baa'ren**
dra'ger drager	**dro·g**	**dra'gen**
bedra·ger bedrager	**-dro·g**	**-dra·gen**
drikk'er (*e*) dricker	**drak'**	**drukk'en** (*o*)
dri·ver drifver	**dre·v**	**dre'ven**
faa·r får	**fik** *fek'*	**faa'et**
befa·ler befaller	**-fo·l**[3]	**-fa·let**
falder *fal·əħ* faller	**fal·dt**	**fal'den**[4]
fa'rer far	**fo·r**[5]	**fa'ren**
finder *fen·əħ* finner	**fan·dt**	**fun'den** (*o*)
fly·der flyter	**flø·d**	**flydt'**
fly·ver flyger	**fløj·**	**fløj'en**

---

[1] Äfv. **bristede** och oftast **bristet**; i n. är **brus\`ten** blott adj., t. ex. **et brustent hjer\`te**.

[2] I d. nu alltid **brækk'ede brækk'et**; i n. starkt utom i uttr. **bræk\`ke sig** spy.

[3] **Befo·l** är en poetisk form; i prosa alltid **befa·lede**.

[4] Norska äfven **faldt**; så alltid i egentlig betydelse.

[5] Men **erfa·rede** erfor. Det enkla **fa're** böjes svagt i sjöspråket, t. ex. **han fa'rede** (n. **farte**) **paa Rus'lan·d** han seglade på R.

Pres. ind.	Pret. ind.	Pret. part.
fny·ser[1] fnyser	**fnø·s**	**fny·st**
fry·ser fryser	**frø·s**	**fross'en** (*o;* n. äfv. *o*)
fy·ger[1] yr	**fø·g**	**fø'gen**
gaa·r går	**gik'** (*i*)	**gaa'et**
gid·er förmår mig	**ga·d**	**gid'et, gidt'** (*i*)
gi·ver gifver	**ga·v**	**gi'ven**
gli·der glider, halkar	**gle·d**	**gle'den**
gni·der gnider	**gne·d**	**gne'den**
gri·ber griper	**gre·b**	**gre'ben**
(n. **gri'ner**[1] grinar	**gren**	**grint**)
græ·der gråter	**græ·d**	**grædt'**
gy·der gjuter	**gø·d**	**gydt'**
gy·ser[1] ryser	**gø·s**	**gy·st**
gæl·der[1] gäller	**gjal·dt**	**gæl·dt**
hedd·er[2] (*e*) heter	**he·d**	**hedd'et, hedt'** (*e*)
hjæl·per hjälper	**hjal·p**	**hjul'pen** (*o*)
hol·der håller	**hol·dt**	**hol·dt**
(n. **hug'ger**[1] hugger	**hug'**	**hug`gen**)
hvi·ner[1] hviner	**hve·n**	**hvi'net**
hæng·er[1] hänger	**hang·**	**hæng·t**
ja'ger[1] jaga	**jo·g**	**ja'get**
kling'er (*e*) klingar	**klang·**	**kling'et**
kni·ber kniper	**kne·b**	**kne'ben**
komm·er kommer	**kom·**	**komm'en**
kry·ber kryper	**krø·b**	**krø'ben**
kvæ'der[1] kväder	**kva·d**	**kvæ'det**
d. **ky·ser** förfärar	**kø·s**[1] **(ky'ste)**	**ky·st**
la·der låter	**lo·d**	**la'det, ladt'**
le·r skrattar	**lo·**	**le·t**
li·der går, lider	**le·d**	**(forle·den)**
li·der tål	**le·d**	**lidt**[3] (n. **lidt**)

[1] Böjes också svagt. Pret. **gjaldt** uttalas i d. ofta *Gal·t.* I n. äro **fy`ge, gjæl`de, kvæ`de** starka, **gy`se** svagt. **Hæng'e** är i d. och n. starkt i intr., svagt i trans. bet. **Hve·n, kø·s** äro föråldrade.

[2] Norska **hē'der — hēd hedte — hedt.** — [3] *li·t* omtyckt, *lit'* lidit.

Pres. ind.	Pret. ind.	Pret. part.
ligg'er (*e*) ligger	**laa·**	**ligg'et**
ly·der ljuder, åtlyder	**lø·d**	**lydt'** (*y*)
ly·ver ljuger	**løj·**	**løj'et**
lø·ber löper	**lø·b**	**lø'ben**
ny·der njuter	**nø·d**	**nydt'** (*y*)
ny·ser[1] nyser	**nø·s**	**ny·st**
d. **fornæmm·er**[1] förnimmer	**-nam·**	**-numm·et** (*o*)
pi·ber piper	**pe·b**	**pe'ben**
ri·der rider	**re·d**	**re'den**
rinder *ʀen·əʀ* rinner	**ran·dt**	**run'den** (*o*)
ri·ver rifver	**re·v**	**re'ven**
ry·ger ryker	**rø·g**	**rø'gen**
(n. **ræk'ker** räcker till	**rak'**	**ruk`ket**)
se·r ser	**saa·**	**se·t**
sidd·er (*e*) sitter	**sa·d**	**sidd'et**
(n. **si'ger** sipprar	**seg**	**seget**)
skri·der skrider	**skre·d**	**skre'den**
skri·ger skriker	**skre·g**	**skre'get**
skri·ver skrifver	**skre·v**	**skre'ven**
skry·der[1] skryter	**skrø·d**	**skry'det**
sky·der skjuter	**skø·d**	**skudt'** (*u* l. *o*)
(n. **sky'ver** skjuter	**skjøv**	**skjø`vet**)
skæl'ver[1] skälfver	**skjal·v**	**skæl'vet**
skæ'rer skär	**ska·r**	**skaa'ren**
slaa·r slår	**slo·g**	**slaa'et**
sli·ber slipar	**sle·b**	**sle'ben**
sli·der sliter	**sle·d**	**slidt'** (*i*)
slipp'er (*e*) slipper	**slap'**	**slupp'en** (*o*)
smi·der smider	**sme·d**	**smidt'** (*i*)
(n. **smyger**[1] smyger)	**smø·g**	(n. **smøget**)
sni·ger smyger	**sne·g**	**sne'gen**
sny·der snyter	**snø·d**	**snydt'** (*y*)

[1] Böjes också svagt. Som pres. till **smøg** brukas i d. **smø'ge, smutt'e.** Starka äro i n. **ny`se, skjæl`ve** (pret. **skalv**), **skry`de** (*t;* part. **skrŷdt**).

Pres. ind.	Pret. ind.	Pret. part.
sover *sou̯·əʀ* sofver	**sov·**	**sov'et**
spinder *sBen·əʀ* spinner	**span·dt**	**spun'den** (*o*)
spring·er springer	**sprang·**	**sprung'en** (*o*)
sprækk'er[1] spricker	**sprak'**	**sprukk'en** (*o*)
staa·r står	**sto·d**	**staa'et**
sti·ger stiger	**ste·g**	**ste'gen**
stikk'er (*e*) sticker	**stak'**	**stukk'en** (*o*)
stin·ker stinker	**stan·k**[2]	**stin'ket**
stjæ·ler stjäl	**stja·l**	**stjaa'len**
stri·der strider	**stre·d**	**stridt'** (*i*)
stry·ger stryker	**strø·g**	**strø'gen**
(n. **stræk'ker** räcker	**strak'**	**struk`ket**)
svi·der[3] svider, sveder	**sve·d**	**sve'den**
svi·ger sviker	**sve·g**	**sve'gen**
svin·der (*e*) försvinner	**svan·dt**	**svun'den** (*o*)
sving·er[1] (*e*) svingar	**svang·**	**svung'en** (*o*)
svær'ger svär	**svo·r**	**svo'ren**
syng·er (*ø*) sjunger	**sang·**	**sung'en** (*o*)
syn·ker (*ø*) sjunker	**san·k**	**sun'ken** (*o*)
ta'ger tager	**to·g**	**ta'gen**
ti'er tiger	**tav·**[4]	**ti'et**
tri·ner går	**tre·n**	**tri'net** (poetiskt)
fortry·der förtryter	**-trø·d**	**-trudt'** (*u*)
træff'er träffar	**traf'**	**truff'en** (*o*)
trækk'er drager	**trak'**	**trukk'en** (*o*)
tvinder *tven·əʀ* tvinnar	**tvan·dt**	**tvun'den** (*o*)
tving·er (*e*) tvingar	**tvang·**	**tvung'en** (*o*)
vi·ger viker	**ve·g**	**ve'gen**
vin·der (*e*) vinner, vindar	**van·dt**	**vun'den** (*o*)
vri·der vrider	**vre·d**	**vre'den**
æ·der äter	**aa·d**	**ædt'.**

[1] Böjes också svagt.
[2] Norskt vanligen **stin`kede.**
[3] Åfven **svi'e, -ede, -et.**
[4] Norskt **tiede** eller **taug.**

§ 98. Konjugationsparadigm. Aktivum.

Paradigm.

Indikativ.

Pres.	sing.	el'sker	ri·der	binder (Ben·ən)
	plur.	el'ske	ri'de	bin'de
Pret.	sing.	el'skede	re·d	ban·dt
	plur.	=	= (re'de)	=
Perf.	sing.	har el'sket	er re'det (-en)	har bun'det (o)
	plur.	= (have) =	er(e) re'det (-ne)	har =
Pluskpf.	sing.	havde *ha'ðə* =	var re'det (-en)	ha'vde =
	plur.	= =	vare re'det (-ne)	= =
Fut. I	sing.	vil *vel* el'ske	vil ri'de	vil bin'de
	plur.	= (vill'e) =	vil(l'e) =	vil(l'e) =
Fut. II	sing.	vil have el'sket	vil være re'det (-en)	vil have bun'det
	plur.	vil(le) = =	vil(le) være re'det (-ne)	vil(le) = =
Fut. I pret.	sg.	vilde el'ske	vilde ri'de	vilde bin'de
	pl.	= =	= =	= =
Fut. II pret.	sg.	= have el'sket	= være re'det (-en)	= have bun'det
	pl.	= = =	vilde være re'det (-ne)	= =

Imperativ.

Sing.	el·sk	ri·d	bin·d.

Particip.

Pres.		el'skende	ri'dende	bin'dende
Pret.	sing.	el'sket	re'den, -et	bun'den, -et
	plur.	el'skede	re'dne	bun'dne.

Passivum.

Pres. sing. och plur. el'skes, bin'des Pret. el'skedes, ban'dtes
Perf. sing. er ble'vet (-en) el'sket, bun'det (-en)
plur. er(e) ble'vet (-ne) el'skede, bun'det (-ne) o. s. v.

Numerus. § 99. **Numerus.** Verbets plural har egen, från singularens afvikande form i pres. och i några starka preteriter, för öfrigt är den lika med singularen — i talspråket är detta alltid fallet. Alla plur.-former af verben försvinna mer och mer också i skrift, i synnerhet i Norge, där de nu ej ens läras i skolan.

I **presens** ändas sing. på **-r** (på **-er** stundom i d. hos verb på betonad vokal, t. ex. **fly·-er,** dock blott i skrift), plur. är i dansk skrift lika med infinitiven (i talspråket = sing.). Oregelbundna äro sing. **ha·r** — plur. **ha've, bør'**(*ö*) — **bør', gør'**(*ö*) — **gø're, kan·** — **kunn'e** (*u*), **maa·** — **maa·, skal'** — **skull'e**(*u*), **tør'**(*ö*) — **tør', vil** *vel'* — **vill'e** (*i*), **ve·d** — **vi'de, er'** — **ere** *a'ʜə*.

I **preteritum** ändas i svaga verb både sing. och plur. på **-e.** I starka verb är sing. utan ändelse; plur. får i dansk skrift stundom ändelsen **-e** i starka verb med lång stamvokal, t. ex. **ga·v, ga've** (alltid **ble've, va're**), men är i öfriga, t. ex. **fal·dt, hol·dt,** alltid lika med sing. Äfven **lo·** skrattade, **laa·** låg, **saa·** såg, **frø·s, gø·s, nø·s, lø·b, græ·d, he·d, sov·** ha alltid plur. = sing.

Personänd. § 100. Alla **personändelser** äro försvunna (endast den föråldrade imper. plur. 2 pers. har **-(e)r,** t. ex. **el'sker**).

Passiv. § 101. **Passiv** bildas med ändelsen **-s,** t. ex. **hø'rer, forny·-er,** pass. **hø'res, forny·-es, hø'rte-s.** Ändas stammen i aktivum på kons., tillägges **-es,** t. ex. **ga·v, gør',** pass. **ga'ves, gø'res.** Ofta brukas omskrifning med **bli've**[1]; perf., pluskvpf. och fut. II bildas alltid efter typen **er (ble'ven) el'sket, var (ble'ven), vil være (ble'ven) el'sket.** Deponentia med svag böjning kunna dock foga **-s** till pret. part., t. ex. **det er lykk'edes** (*ø*, sällan **lykk'et**), **vi have kapp'edes** vi ha kappats,

[1] Det är någon skillnad i betydelse mellan enkelt och med **blive** omskrifvet passivum; det förra betecknar i allmänhet mindre den enskilda handlingen än hvad som plägar att ske, t. ex. **saad'anne Hu'se bygg'es** (*y*) **der mang'e a·f** men **dett'e Hu·s bliver bygg'et af rø'de Mu'rste·n; han er hel'bre·det for sin Syg'dom·** han är frisk (tillståndet) men **han er ble'ven hel'bre·det** han har blifvit botad (handlingen). Gränserna äro dock ofta flytande.

de have fulgtes *ful·Dəs* de hafva följts. I starka verb, där sådan supinbildning ej är möjlig, måste omskrifning användas, t. ex. **de har været ved at slaas'** de hafva slagits (pres. **de slaas'**, pret. **de slo'ges**).

§ 102. **Sammansatta tempus** bildas med hjälpverb: **ha've** och **væ're** för förfluten tid, **skull'e** (*u*) och **vill'e** (*i*) för framtid.[1] Sammansatta tempus.

Ha've brukas i danska vid transitiva verb och vid en del intrans., **væ're**[2] vid många intrans., i synnerhet rörelseverb och andra verb, som betyda förändring, då man vill beteckna icke utförd handling utan blott skeendet, t. ex. **han er gaa'et** han har begifvit sig i väg (= **er ikke til Ste'de**) men **han har gaa'et** han har promenerat; **jeg er re'det hjem·** jag har ridit hem men **jeg har re'det en lang· Tu·r ida·g**; **Blom·sten var vis'net** (*e*) blomman hade vissnat, **vi er komm'et** vi hafva kommit.

Vill'e betecknar mera ren framtid, **skull'e** innebär vanligen plikt, tillbörlighet, t. ex. **du vil faa·** (helst dock **du faa·r**) **Pen'gene imorgen** *imå'ʜən* du kommer att få men **du skal faa·** du bör få, jag skall bemöda mig att du får.

---

[1] Fut. I ersättes emellertid oftast i danska och norska liksom i svenska af presens; **skulle** och **ville** gifva satsen betydelse af plikt eller vilja. Fut. II uttryckes ofta med **faa·** och supinum, t. ex. **naar jeg faar spi·st, skal jeg komm'e** (bättre **komm·er jeg**) när jag har ätit, skall jag komma (kommer jag).

[2] I norska är **være** mycket mindre brukligt än i danska.

Danskt språkprof.[1]

Dansk Fædrelandssang.

Der er et yndigt Land,	*ᴅəʀ æʀ ət øn'ᴅikt lan·,*
det staar med brede Bøge[2]	*ᴅe sᴅå·ʀ məð ʙʀe'ðə ʙø'ɣə*
nær salten Østerstrand.	*nɑ·ɹ sal'ᴅn̥ øs'ᴅəɹsᴅʀan˸.*
Det bugter sig i Bakke, Dal,	*ᴅe ʙɷk'ᴅəɹ sai̯ i ʙaɢ'ə, ᴅa·l,*
det hedder gamle Danmark,	*ᴅe heðəʀ ɢam̱'lə ᴅaṉ'maɹ'k,*
og det er Frejas Sal.	*o ᴅe æɹ fʀai̯'as sa·l.*
Der sad i fordums Tid	*ᴅɑ·ɹ sa·ð i foʀ̱'ᴅɷms ti·ð*
de harniskklædte Kæmper,	*ᴅi haʀ̱'nisklɑ˸ᴅə kɑm'ʙəɹ,*
udhvilede fra Strid;	*uð'vi˸ləðə fʀa sᴅʀi·ð;*
saa drog de frem til Fjenders Men:	*so ᴅʀɷɣ ᴅi fʀæm· tel fjen'əɹs me·n:*
nu hvile deres Bene	*nu vi'lə ᴅæʀəs ʙe'nə*
bag Højens Bautasten.	*ʙa(·)ɣ hei̯·əns ʙau̯'tasᴅe˸n.*
Det Land endnu er skønt,	*ᴅe lan· enŭ' æɹ sɢɵn·t,*
thi blaa sig Søen bælter,[3]	*ti ʙlå· sai̯ sø·ən ʙɑl'ᴅəɹ,*
og Løvet staar saa grønt;	*o lø·vəð sᴅå·ɹ so ɢʀön·t;*

[1] När paus följer efter ett ord, afslutas klingande konsonant eller vokal, i synnerhet *i y u*, i danska med en påfallande stark klanglös utandning (pust), som här ej betecknas — endast *ʀ*, som då blir helt l. åtminstone till största delen klanglöst, betecknas med särskildt tecken *ɹ* —. Slutljudande *l m n ʀ* efter stöt äro i allmänhet klanglösa. Före och efter ursprungligen klanglös konsonant (ej ʙ ᴅ ɢ) förlora de klingande konsonanterna till större eller mindre del sin stämton, men äfven detta lämnas här obetecknadt. En stafvelse, som ej har tecken för stöt eller flytande ton (· ˸ l. ′ '), är oaccentuerad. Om beteckningen i öfrigt se sid. 87 f.

[2] »Bokar».

[3] Omsluter (landet) som ett bälte.

og ædle Kvinder, skønne Møer	*o e·ðlə kven'əʀ, sɢøn'ə mø·ɹ*
og Mænd og raske Svende	*o men· o ʀasɢə sven'ə*
bebo de Danskes Øer.	*ʙəʙo· ᴅi ᴅan'sɢəs ø·ɹ.*
Et venligt Syn i Nord	*et ven'likt sy·n i no·ɹ*
er, grønne Danarige,	*æʀ, ɢʀön'ə ᴅa'nəʀi'ʝə,*
din aksbeklædte Jord.	*ᴅin ak'sʙəkle·ᴅə jo·ɹ.*
Og Snækken [1] gaar sin stolte Vej.	*o sneɢ'ŋ ɢå·ɹ sin sᴅol'ᴅə vai·.*
Hvor Plov og Kølen furer, [2]	*våɹ plou· o kø·ln fu'ʀɹ,*
der svigter Haabet ej.	*ᴅe·ɹ svek'ᴅəʀ hå·ʙəð ai·.*
Vort Dannebrog er smukt,	*voɹ ᴅan'əʙʀo·ʝ æʀ smok't,*
det vifter henad Havet	*ᴅe vef'ᴅəʀ hen'að ha·vəð*
med Flagets røde Bugt.	*með fla·ʝəts ʀø'ðə ʙok't.*
Og stedse bar sin Farve hvid	*oʝ sᴅesə ʙa·ɹ sin faʀ'və vi·ð*
dit hellig Kors i Blodet,	*ᴅit hel'i koɹ's i ʙlo·ðð,*
o Dannebrog, i Strid. [3]	*o' ᴅan'əʙʀo·ʝ, i sᴅʀi·ð.*
Hil, Drot og Fædreland!	*hil·, ᴅʀoᴅ o fəð'ʀəlan·!*
Hil, hver en Danneborger, [4]	*hil·, ve·ʀ ən ᴅan'əʙoʀ'ʝəʀ,*
som virker hvad han kan!	*som viɹ'ɢəʀ vað han kan·!*
Vort gamle Danmark skal bestaa,	*voɹt ɢam'lə ᴅan'maɹ'k sɢal ʙəsᴅå·,*
saa længe Bøgen spejler	*so leŋə ʙø·ʝən sʙai'ləʀ*
sin Top i Bølgen blaa.	*sin top' i ʙøl'ʝən ʙlå·.*
Oehlenschlæger.	*ø·lnsle'ʝəʀ.*

[1] Snäckan (fartyg).
[2] Där plog och köl plöja fåror.
[3] Ditt heliga kors på blodrödt fält bar i striden städse sin färg hvit.
[4] Danneman, dugande medborgare.

Norskt språkprof.[1]

Norsk Fædrelandssang.

Ja, vi elsker dette landet,	*ja', vi ell`skər det`tə lan'nə,*
som det stiger frem	*som de sti'gər fremm'*
furet,[2] veirbidt[3] over vandet	*fu`rət, væ`rbitt' å'vər van'nə*
med de tusend hjem.	*me di tu'sn̥ jemm'.*
Elsker, elsker det og tænker	*ell`skər, ell`skər de o teŋ'kər*
paa vor far og mor	*po vår fa'r o mω'r*
og den saganat,[4] som sænker	*o dən sa`ganatt', som seŋ'kər*
drømme paa vor jord.	*drɵm`mə po vår jω'r.*
Dette landet Harald bjerged[5]	*det`tə lan'nə ha'ral bjærr`gət*
med sin kjæmperad,	*me sin ɣemm`pəra'd,*
dette landet Haakon verged,	*det`tə lan'nə hå`kωn værr`gət,*
medens Øivind kvad;	*medn̥s öy'vin kva'd;*
Olav paa det land har malet	*ω'lav po de lann' har ma`lət*
korset med sit blod,	*koṛṣ'ə me sit blω'd,*
fra dets høie Sverre talet	*fra dets höy`ə svær`rə ta`lət*
Roma midt imod.[6]	*rω'ma mitt' imω't.*
Bønder sine øxer brynte,	*bɵn'nər sinə ɵkk`sər bry`ntə,*
hvor en hær drog frem;	*vωr ən hæ'r drωg fremm';*

---

[1] Lång eller accentuerad konsonant betecknas med dubbelskrifning, lång vokal betecknas med accent omedelbart efter vokaltecknet. Stafvelse eller ord, som ej har tecken för acc. 1 eller acc. 2 (' l. `) eller biaccent ('), är oaccentuerad. Se i öfrigt sid. 87 f.

[2] »Fåradt» (genom djupa dalar, omgifna af höga berg).

[3] Stormpiskadt.

[4] Sagoålderns mörka natt.

[5] Bärgade, räddade.

[6] Upproriskt mot Roms påfvemakt.

Tordenskjold langs kysten lynte,[1]	tọrr'dn̥ʃol' lag̃s ɣyss'tn̥ ly'ntə,
saa den lystes hjem.	so dən ly'stəs jamm'.
Kvinder selv stod op og strede	kvin'nər sall' sto opp' o stre'də
som de vare mænd;	somm' di varə mann';
andre kunde bare græde;	ann'drə kunə ba'rə gre'tə;
men det kom igjen!	man de kom ijann'!
Vistnok var vi ikke mange;	viss'tnok var vi ik'kə mag̃'g̃ə;
men vi strak dog til,[2]	man vi strakk' dåg till',
da vi prøvdes nogle gange	da vi prø'ftəs noglə gag̃'g̃ə
og det stod paa spil;	o de sto' po spill';
thi vi heller landet brændte,	ti vi hal'lər lan'nə brann'tə
end det kom til fald;	an de komm' til fall';
husker[3] bare, hvad som hændte	huss'kər ba'rə, va som hann'tə
ned paa Fredrikshald!	ned po Fradrikshall'!
Haarde tider har vi døiet,[4]	hå'rə ti'dər har vi döy'ət,
blev til sidst forstødt;[5]	ble til siss't for̥ʂʈøtt';
men i værste nød blaaøiet	man i vær̥ʂ'ʈə nø'd blå'öy'ət
frihed blev os født.[6]	fri'he't ble os føtt'.
Det gav faderkraft at bære	de ga fa'dərkraff't o bæ'rə
hungersnød og krig,	hug̃'g̃ər̥ʂn̥ø'd o kri'g,
det gav døden selv sin ære —	de ga dø'dn̥ sall' sin æ'rə —
og det gav forlig.[7]	o de ga for̥ḷi'g.

[1] Ljungade, blixtrade.
[2] Vi voro dock tillräckliga.
[3] Påminnen er.
[4] Egentl. smält, utstått (näml. under kriget mot England).
[5] Förskjutna (genom Kielertraktaten).
[6] Nämligen genom grundloven af 1814.
[7] Detta (att friheten blef oss född) gaf oss en faders kraft, dubbel kraft att bära hungersnöd och krig, det blef nu en ära att stupa på slagfältet (då vi fingo kämpa för vår självständighet; förr, i kampen för den danske konungen, var det ej något ärofullt att falla) — och det gaf förlikning (fred och förbund med Sverige).

Fienden sit vaaben kasted,	*fiṇdṇ̥ sit vå'bən kass`tət,*
op visiret for,	*opp' visi'rə fo'r,*
vi med undren mod ham hasted;	*vi me unn`drən mot ham hass`tət;*
thi han var vor bror.	*ti han va'r vår bro'r.*
Drevne frem paa stand[1] af skammen,	*dre`vnə fremm' po stann' a skam'mən,*
gik vi søderpaa;	*jik vi sø'dərpå';*
nu vi staar tre brødre sammen	*nu' vi stå'r tre brø`drə sam`mən*
og skal saadan[2] staa!	*o skal så`dan stå'.*
Norske mand i hus og hytte,	*nọrʂ`kə mann' i hu's o hyt`tə,*
tak din store Gud!	*takk' din sto`rə gu'd!*
Landet vilde han beskytte,	*lan'nə vil`lə han beʃyt'tə,*
skjønt det mørkt saa ud.	*ʃønn't de mörr'kt så u'd.*
Alt hvad fædrene har kjæmpet,	*all't va fe`drənə har çemm`pət,*
mødrene har grædt,	*mø`drənə har grett',*
har den Herre[3] stille lempet,	*har dən hær`rə stil`lə lemm`pət,*
saa vi vandt vor ret.	*so vi vann't vår rett'.*
Ja, vi elsker dette landet,	*ja', vi ell`skər det`tə lan'nə,*
som det stiger frem	*som de sti'gər fremm'*
furet, veirbidt over vandet	*fu`rət, væ`rbitt' å'vər van'nə*
med de tusend hjem.	*me di tu'sn̥ jemm'.*
Og som fædres kamp har hævet	*o som fe`drəs kamm'p har he`vət*
det af nød til seir,	*de a nø'd til seị̂r,*
ogsaa vi, naar det blir krævet,	*os`so vi', nor de' blir kre`vət,*
for dets fred slaar leir.[4]	*forr' dets fre'd slår leị̂r.*
Bjørnstjerne Bjørnson.	*bjö`ṛṇstjæ'ṛṇə bjö'ṛṇsn̥.*

[1] På stående fot, genast drifna framåt af skammen (däröfver att oenighet skulle råda mellan Skandinaviens tre brödrafolk).

[2] Adv. »så».

[3] **Den Herre** arkaistiskt »Herren».

[4] Slå läger.

Jämförelse mellan danskt och norskt umgängesspråk.

Danska.

Di sGa eGə vævɴ Bag'ə, hæʀ'ə, Di komɴ ek fo se·n te tå·yəð. je a nu i fam'Dn̥ å·ɴ kør te jæ'ɴnBa'nn̥ fo fol·k, o Dɴ ɴ al'-Dʀi komn̥ no'n fo se·nt, al̥'Dʀi, foseG'ʀə je Dm, hæʀ'ə. Di Bə-hø·vəʀ eGə o se· po Dæɴs u·ɹ; Dɴ ɴ e·n teg· nam'li, som mam mo vi'ðə, o sm Dæɴs u·ʀ ek ka fotel· Dəm, De æʀ a tå·yəð al'-Dʀi ə pʀesi·st; De ə alDʀi se·t alɴ hø·ɹt alɴ han·t a tå·yəð eG a kom̥ men·st əð kvate·ɴ fo se·nt. De hanD naD'oB Dan· Da· tå·yəð haðə vævð pʀesi·st, a jai̯' kom fo se·n tĕ·əð. mig

Norska.

di ska ik'kə værə bag'gə, di komər ik'kə for̥-s̥e'n(t)-te tå'gə. jai̯ ar n̥u' i famm'tn̥ å'r ʏö'r̥(t)-t̥e jæ'r̥n̥ba'nn̥ for foll'k o dər ær all'dri no'n kom'ən for̥-s̥e'nt, all'dri, for̥-s̥ikk'rər jə dam. di behø'vər ikk'å se' po derəs u'r; d-ær̥ n̥amm'li e'n tigg', som man mo vi'tə o som derəs u'r ik'kə kan for̥t̥al'lə dam, de' æ'r at tå'gə all'dri ær presi's; de ær all'dri satt' ələr hö'r̥t ələr hann't at tå'gə ikk' ær komət minn'st 'ət kvar̥t̥e'r for̥-s̥e'nt. de hann'tə natt'op dann' da' at tå'gə var presi's, o jai̯' kom for̥s̥e'nt tə də.

Dansk text. De skal ikke være bange, Herre, De kommer ikke for sent til Toget. Jeg har nu i femten Aar kørt til Jernbanen for Folk, og der er aldrig nogen kommen for sent, aldrig, forsikrer jeg Dem, Herre. De behøver ikke at se paa Deres Ur; der er een Ting nemlig, som man maa vide og som Deres Ur ikke kan fortælle Dem, det er, at Toget aldrig er præcist; det er aldrig set eller hørt eller hændt, at Toget ikke er kommet mindst et Kvarter for sent. — Det hændte netop den Dag Toget havde været præcist, at jeg kom for sent til

kus'k va ʀa'sn̥ə. »Di mo slå De op'», sa'n tə sDaʃɷ·nsfoval·Dʀən, »Di m-slå n̥ plaka·D op', no Di ve ha a Dʏs toɣ' sGa Gå· po klok'slæt, De ha man jo al'Dʀi nɷ'n̥ sen̥' se·t.»	*mig kuss'k va(r) ra`sn̥nə. »di mo slå də opp'», sa`an te sta-ʃɷ'nsmess'tər̥n̥, »di mo slå' ən plaka't opp', nor-di vil ha' at derəs tå'g ska gå' po minut'tə, de' har man all`dri nɷ`gənsinə sætt.»*

det. Min Kusk var rasende. »De maa slaa det op», sagde han til Stationsforvalteren, »De maa slaa en Plakat op, naar De vil have, at Deres Tog skal gaa paa Klokkeslæt, det har man jo aldrig nogensinde set.»

Uttalsbeteckning och förkortningar.

Vokaler.

a tillbakadraget **a** som i sv. **tal** (sid. 10, 40).
a normalt **a** som i sv. **tall** (sid. 10).
a framskjutet **a** som i fr. **patte** (sid. 10).
e normalt **e** som i sv. **se**, i d. något högre (sid. 8, 39).
ę öppet **e**, något högre än i sv. **fäst** (sid. 8, 39).
æ bredt **ä** som i sv. **lära**, i d. något högre (sid. 8, 39).
ə tillbakadraget *ę* som i sv. **bibel** (sid. 9, 40).
i normalt **i** som i sv. **is** (sid. 8, 39).
o som i sv. **stor**, i d. något lägre (sid. 10, 40).
θ mellanljud mellan *o* och *ö* som i fr. **homme** (sid. 10, 41).
u »europeiskt» **u** som i t. **Ruhe**, fr. **prouve** (sid. 11).
ɯ »norskt» **u**, mellan *u* och sv. **u** i **hus** (sid. 40).
y som i sv. **yr**, dock mindre framskjutna läppar (sid. 9, 39).
å som i sv. **ås**, dock något lägre (sid. 10, 40).
o som i sv. **oss**, dock något lägre (sid. 10, 40).
ø slutet **ö** som i sv. **sjö**, i d. något högre (sid. 9, 40).
ɵ öppet **ö** som i sv. **höst**, i d. något högre (sid. 9, 40).
ö bredt **ö** som i sv. **örn**, i d. något högre (sid. 9, 40).
i̯ u̯ ɯ̯ y̯ konsonantiskt *i u ɯ y*, men lägre, närmande sig resp. *e o o ø* (§ 2, 40).

Konsonanter.

b d g klingande, B D G klanglöst **b d g** (sid. 13, 42).
p t k aspireradt **p t k**, i d. mera än i n. och sv. (sid. 13, 42).
ṭ ḍ ṣ ḷ ṇ supradentalt **t d s l n**, bildade med tungspetsen böjd uppåt mot tandvallen (sid. 42).
ð egendomligt frikativt **d** (sid. 13).
ʒ klingande frikativt **g** som i t. **Tage** (sid. 14).
x klanglös frikativa som i t. **ach** (sid. 14).
ʃ **sje**-ljud, något olika i d. och i n. (sid. 14, 42).
ɣ **tje**-ljud som i sv. **kif**, utan förslag af **t** (sid. 42).

r tungspets-**r** (sid. 42).
ʜ klingande, *ʜ̥* klanglös postpalatal frikativa (sid. 14 f.).
ʏ en *ʜ*-vokal med samma tungläge som *ʜ* (§ 22 anm.).
ŋ äng-ljud som i sv. **sång** (sid. 15, 42).
l̥ n̥ stafvelsebildande *l n* (§ 2 anm., 40 anm).
r̥ ett reduceradt, knappast hörbart tungspets-**r** (sid. 42).
f v h j s l m n samma ljud som i sv.

Accent och kvantitet.

· betecknar stöt och hufvudaccent, ⁝ stöt och biaccent (§ 4).
′ » flytande ton l. acc. 1 och hufvudaccent, ˈ detsamma och biaccent (§ 4, 43).
\` betecknar acc. 2 och hufvudaccent (§ 43).
· ⁝ ′ ˈ \` beteckna tillika vokalkvantitet på så sätt, att vokalen är lång, om den omedelbart efterföljes af något bland dessa tecken, men kort i annat fall. Kort accentuerad vokal, som ej följes af kons., förses med båge (**ă′** = kort, betonadt **a**). I n. transskription är i betonad stafvelse vok. + enkel kons. lång, vok. + dubbel kons. kort.
Konsonantlängd utmärkes i d. ord, där den är sällsynt (§ 5), med understruket kons.-tecken (*l̲ n̲* = långt l. accentueradt *l n*), i n. ord med dubbelskrifning (*ll nn* i n. ord = långt l. accentueradt *l n*). Dubbelskrifning i d. ord betecknar gemination (sid. 9 not).

Förkortningar.

acc. = accent.
bet. = betydelse.
d. = dansk (-t, -a).
dift. = diftong (-isk).
eng. = engelsk (-t, -a).
fr. = fransk (-t, -a).
fsv. = fornsvensk (-t, -a).
isl. = fornisländsk (-t, -a).
l. = eller.
n. = norsk (-t, -a).
obet. = obetonad (-t, -e).
obj. = objektskasus.
part. = particip.
pret. = preteritum.
r. = realgenus, den-genus.
rspr. = riksspråk.
sv. = svensk (-t, -a).
t. = tysk (-t, -a).

Öfriga förkortningar torde förstås utan förklaring.

INNEHÅLL.

